

Stichting Pensioenfonds UWV
Jaarverslag **2013**

Inhoudsopgave

Woord van de voorzitter	4
1. Stichting Pensioenfonds UWV	6
2. Kerncijfers	12
3. Organisatiestructuur	16
4. Bestuursverslag 2013	20
5. Vooruitblik 2014	54
6. Verslag Raad van Toezicht	56
7. Verslag deelnemersraad	58
8. Verslag verantwoordingsorgaan	60
9. Jaarrekening	62
10. Overige gegevens	112

Woord van de voorzitter

Het jaar 2013, maar ook 2014 dat nog grotendeels voor ons ligt, kent twee gezichten. Enerzijds zijn er ontwikkelingen waar we als fonds mijns inziens goed op hebben geanticipeerd en gereageerd. Anderzijds overschaduwde een dreigende korting van pensioenrechten het positieve gevoel van de stappen die we als fonds hebben gezet.

Het fonds heeft in 2013 een beperkt financieel herstel gehad. Het fonds heeft het boekjaar afgesloten met een dekkingsgraad van 101,5%. Dat is weliswaar iets hoger dan waarmee we het jaar begonnen (99,7%), maar nog altijd een stuk lager dan waar we hadden willen en moeten staan. Dat heeft direct tot gevolg gehad dat we de pensioenen per 2014 helaas niet hebben kunnen verhogen. Maar mogelijk zijn de gevolgen nog ingrijpender. Want op 31 augustus 2014 loopt ons korte termijn herstelplan af. Als onze dekkingsgraad dan niet het vereiste niveau van 104,4% heeft bereikt, zullen we de opgebouwde pensioenrechten moeten verlagen.

De lichte stijging van de dekkingsgraad in 2013 is het gevolg van verschillende ontwikkelingen op de financiële markten. Zo reageerden de aandelenbeurzen positief op de rust in de eurozone die in de loop van het jaar terugkeerde. De recessie in de eurozone is in 2013 zelfs (formeel) beëindigd. Ook zet het geleidelijke herstel van de wereldeconomie in 2013 voort. De goede economische cijfers zorgen voor een positievere stemming op de internationale beurzen. Naast de aandelenkoersen, steeg ook de rente. Dat heeft nadelige effecten voor onze beleggingsportefeuille. Een hogere rente leidt tot lagere waardering van de beleggingen in vastrentende waarden zoals staatobligaties. We hebben

de afgelopen jaren bewust gekozen voor een relatief groot aandeel in staatsobligaties, omdat dat minder risico's met zich meebrengt dan aandelen. We hebben dus een beleggingsportefeuille met een groot aandeel vastrentende waarden. Tegenover de winsten die we hebben geboekt op de aandelenmarkten stonden verliezen op de portefeuille vastrentende waarden. De effecten tezamen leidden in 2013 tot een beleggingsresultaat van negatief 1,5%. Het eerste negatieve rendement van de laatste vijf jaren (in de jaren 2009 tot en met 2012 behaalden we rendementen van respectievelijk 10,9%, 10,6%, 11,6% en 10,1%). Overigens kunnen we de samenstelling van de beleggingen in obligaties en aandelen niet majeur veranderen, omdat we in een herstelperiode zitten. We mogen van de toezichthouder DNB in die periode niet meer risico nemen om het herstel te versnellen.

Waar de stijgende rente een negatief effect heeft op de waardering van de portefeuille vastrentende waarden, is er ook een positief effect op onze verplichtingen. Pensioenfondsen moeten hun verplichtingen immers contant maken tegen de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (RTS). De stijging van de RTS over 2013 ten opzichte van 2012 heeft een positief effect op onze dekkingsgraad gehad van 3,5%. Per saldo is de

dekkingsgraad minder snel gestegen dan we hadden beoogd.

Wat gebeurde er nog meer in 2013? Een belangrijke ontwikkeling is dat het opbouwpercentage met ingang van 2013 variabel is. De premie die de werkgever betaalt, is gemaximeerd op 20% van de totale loonsom. Dat heeft ertoe geleid dat het reglementair beoogde opbouwpercentage in 2013 niet kon worden gefinancierd. Voor 2014 lukt dit wel, maar het is duidelijk dat we door deze pensioentoezegging van de werkgever UWV onze deelnemers steeds minder zekerheid kunnen geven over de hoogte van hun pensioen. Dit is de nieuwe werkelijkheid. Voor het bestuur is deze ontwikkeling (en de versoeringen die ons per 2015 te wachten staan) reden geweest om onze actieve deelnemers als eerste fonds in Nederland de online tool Op Koers aan te bieden. Hiermee krijgen onze deelnemers antwoord op de vraag of ze vandaag de dag op koers zijn met hun pensioenopbouw, gegeven hun verwachte uitgaven na pensionering. We geven hen inzicht in de risico's die ze lopen en bieden handelingsperspectief. Het doet het bestuur goed te constateren dat de gebruikerscijfers aantonen dat we hiermee in een behoefte voorzien. We hebben vastgesteld dat het merendeel van onze deelnemers reeds kennis heeft gemaakt met Op Koers.

Ook het fonds zelf heeft bepaald niet stil gezeten in 2013. Zo hebben we gekozen voor een paritair bestuur. De Wet versterking bestuur pensioenfondsen stelt daarnaast steeds strengere eisen

aan de geschiktheid van bestuurders. Daarmee is voor het fonds ook de mogelijkheid gecreëerd een externe, professionele bestuurder in de gelederen op te nemen. Om verantwoording af te kunnen leggen over het functioneren van het bestuur is in 2013 voor het eerst gewerkt met een raad van toezicht. Hiermee liepen we voorop in de markt voor fondsen van onze omvang.

2013 stond ook in het teken van onderzoek naar de toekomstbestendigheid van ons fonds en de effecten van ontwikkelingen die ons mogelijk te wachten staan. Zo is uitgebreid gekeken naar de (eventuele toekomstige) effecten van korten en indexeren van pensioen op verschillende generaties. Evenwichtige belangenbehartiging is daarbij de drijfveer. Maar ook is onderzocht wat de effecten zijn van het nieuwe financieel toetsingskader (FTK). Bij de vormgeving van het strategische beleid onder het nieuwe FTK gaat het om afstemming tussen pensioenambitie, kosten en risicobereidheid. Daarna kan een vertaling gemaakt worden naar een passend premie-, indexatie en beleggingsbeleid.

Kortom, 2013 was hectisch. En 2014 zal niet anders zijn. Voor mij is het helder. Het herstel van onze financiële positie blijft absolute topprioriteit. En daarnaast blijven we continu anticiperen op de veranderlijke toekomst.

Amsterdam, 21 mei 2014

Drs. P.W. Ploegsma MBA, voorzitter

1. Stichting Pensioenfonds UWV

Doelstelling

Stichting Pensioenfonds UWV heeft ten doel het verstrekken of doen verstrekken van pensioenen en/of andere uitkeringen ter bescherming tegen geldelijke gevolgen van ouderdom, invaliditeit en overlijden van werknemers, gewezen werknemers en hun nabestaanden.

Het pensioenfonds voert de pensioenregelingen uit voor het personeel van UWV. Tevens biedt het pensioenfonds aan de actieve deelnemers de mogelijkheid om de pensioenaanspraken aan te vullen middels de regeling Individueel Pensioenbeleggen (IPB).

De pensioenregelingen van het pensioenfonds zijn voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregelingen. De premie voor deze regelingen wordt ingebracht door de werkgever. De werknemers dragen hun aandeel in de premie bij op basis van cao-afspraken. Deelnemers aan de pensioenregelingen zijn de werknemers die vallen onder de werkingssfeer van de cao van UWV, de leden van de Raad van Bestuur, de gewezen deelnemers en gepensioneerden.

Bestuur

Op grond van de statuten bestaat het bestuur uit negen leden. Drie leden worden, namens de werkgever, in hun functie als bestuurder van het pensioenfonds voorgedragen door de Raad van Bestuur van UWV. Vier leden worden, namens de deelnemers, voorgedragen door de Ondernemingsraad en twee leden worden, namens de

(pre)pensioengerechtigden, benoemd na verkiezing door en uit de (pre)pensioengerechtigden. Naast de genoemde bestuursleden kunnen vier plaatsvervangende bestuursleden worden benoemd; één namens de werkgever, één namens de gepensioneerden en twee namens de deelnemers. Statutair heeft de werkgever het recht de (plaatsvervangend) voorzitter aan te wijzen. De (plaatsvervangend) secretaris wordt gekozen uit de vertegenwoordigers van de deelnemers en (pre)pensioengerechtigden in het bestuur. De bestuursleden hebben maximaal vier jaren zitting in het bestuur, waarna de termijn éénmalig verlengd kan worden. Het bestuur kan besluiten om maximaal een tweede verlengingstermijn van vier jaar toe te kennen, in het geval zich een bijzondere situatie voordoet. In verband met de (continuering van) geschiktheid binnen het bestuur is er een rooster van aftreden opgesteld. Daarnaast heeft het bestuur statutair de mogelijkheid gecreëerd om externe bestuursleden te benoemen.

Op basis van de statuten is het aantal stemmen van de werkgever gelijk aan het aantal stemmen van de deelnemers en gepensioneerden tezamen. Daarom telt de stem van de bestuurders namens de werkgever dubbel (zodat de stemverhouding tussen werkgever, en gepensioneerden en deelnemers tezamen, gelijk is).

In haar besluitvormingsproces wordt het bestuur ondersteund en geadviseerd door commissies, welke bestaan uit bestuursleden eventueel

aangevuld met (externe) adviseurs. De volgende commissies zijn hiervoor operationeel:

- ▶ Beleggingsadviescommissie
- ▶ Communicatiecommissie
- ▶ Financiële commissie
- ▶ Juridische commissie
- ▶ Verkiezingscommissie

Commissie van Beroep

Het pensioenfonds heeft een Commissie van Beroep. De commissie heeft tot taak een uitspraak te doen over een geschil tussen het pensioenfonds en een belanghebbende over een door het bestuur van het pensioenfonds afgegeven beslissing over of in verband met de uitvoering van de statuten of de reglementen. De Commissie van Beroep bestaat uit een persoon benoemd door de werkgever, een persoon benoemd door de gezamenlijke vakorganisaties en een door de twee leden aangezochte voorzitter. Allen zijn werkzaam bij UWV.

Naast deze genoemde commissies is er een raad van toezicht, een verantwoordingsorgaan en een deelnemersraad. Deze organen zijn ingericht om invulling te kunnen geven aan de governance structuur van het pensioenfonds.

Raad van toezicht

Per 1 januari 2013 heeft het pensioenfonds een raad van toezicht ingesteld als intern toezichtsorgaan. Voorheen vond het intern toezicht plaats door een tweejaarlijkse visitatie, die werd uitgevoerd door de visitatiecommissie. Met de instelling van de raad

van toezicht als permanent toezichtsorgaan is het intern toezicht binnen het pensioenfonds verstevigd.

De raad, die bestaat uit drie externe deskundigen, toetst en beoordeelt het functioneren van het bestuur en de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De leden van de raad worden benoemd door het verantwoordingsorgaan, op voordracht van de raad van toezicht. De taken en bevoegdheden van de raad van toezicht zijn opgenomen in het reglement van de raad van toezicht. De raad van toezicht rapporteert zijn bevindingen over het functioneren van het bestuur respectievelijk het pensioenfonds jaarlijks schriftelijk en beargumenteerd aan het bestuur. De samenvatting van de rapportage van de raad van toezicht is opgenomen in hoofdstuk 6.

Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid in het verslagjaar en de beleidskeuzes voor de toekomst. Het verantwoordingsorgaan bestaat uit leden afkomstig uit de volgende geledingen: de werkgever, de deelnemers en de (pre)pensioengerechtigden. Uit iedere geleding zijn twee leden benoemd. Het verantwoordingsorgaan wijst uit zijn midden een (plaatsvervangend) voorzitter aan.

Het verantwoordingsorgaan heeft als primair doel een oordeel te geven over het handelen van het bestuur. Daarbij wordt getoetst in hoeverre het

bestuur bij genomen besluiten op evenwichtige wijze rekening houdt met de belangen van alle belanghebbenden. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan adviesrechten op het gebied van vergoedingsregelingen van bestuursleden, wijziging van beleid ten aanzien van het verantwoordingsorgaan zelf, de vorm, inrichting en samenstelling van het interne toezicht, de interne klachten- en geschillenprocedures en het communicatie- en voorlichtingsbeleid van het pensioenfonds. Het verslag van het verantwoordingsorgaan is opgenomen in hoofdstuk 8. In lijn met de Wet versterking bestuur pensioenfondsen wordt per 1 juli 2014 een nieuw verantwoordingsorgaan gevormd.

Deelnemersraad

Er is een deelnemersraad ingesteld die gevraagd, op grond van haar wettelijk adviesrecht of uit eigen beweging, advies uitbrengt aan het bestuur. De deelnemersraad bestaat uit twintig leden. Deze leden zijn benoemd door de Ondernemingsraad en de Gepensioneerdenvereniging UWV. Het verslag van de deelnemersraad is opgenomen in hoofdstuk 7. Als gevolg van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen zal de deelnemersraad per 1 juli 2014 komen te vervallen.

Bestuursbureau

Het bestuursbureau ondersteunt het bestuur bij de beleidsvoorbereiding, de uitvoering van het beleid en het toezicht op de uitbestede werkzaamheden. Ultimo 2013 bestaat het bestuursbureau uit 6,6 FTE.

Uitvoeringsorganisaties

De dagelijkse operationele werkzaamheden van het pensioenfonds zijn grotendeels uitbesteed. Het pensioenbeheer is uitbesteed aan TKP Pensioen. Het fiduciair beheer over de beleggingen van het pensioenfonds ligt bij Allianz Global Investors (AGI). AGI houdt namens het pensioenfonds toezicht op de mandaten die door het bestuur zijn uitgezet bij externe managers. Bank of New York Mellon is de custodian van het pensioenfonds. De werkzaamheden op het gebied van communicatie zijn uitbesteed aan Bridgevest.

Compliance officer

Het bestuur heeft een externe compliance officer aangesteld die toeziet op de naleving van de gedragscode en relevante wet- en regelgeving. De compliance officer adviseert en informeert, gevraagd en ongevraagd, over de uitleg en toepassing van de gedragscode en relevante wet- en regelgeving. De compliance officer doet minimaal eenmaal per jaar schriftelijk verslag van zijn bevindingen aan het bestuur. Per 1 januari 2014 is er een nieuwe compliance officer aangetreden.

Certificerende actuaris

De certificerende actuaris van het pensioenfonds toetst of het fonds voldoet aan de eisen van de Pensioenwet. De actuariële verklaring van de certificerende actuaris is opgenomen in de overige gegevens in hoofdstuk 10.

Externe accountant

De externe accountant van het pensioenfonds controleert of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en samenstelling van het vermogen van het pensioenfonds en of het resultaat over het boekjaar in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW is. Daarnaast stelt de externe accountant vast dat het bestuursverslag verenigbaar is met de jaarrekening. De controleverklaring van de externe accountant is opgenomen in de overige gegevens in hoofdstuk 10.

Juridische structuur

Stichting Pensioenfonds UWV, statutair gevestigd te Amsterdam, is opgericht op 1 januari 2003. Het pensioenfonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 34183728.

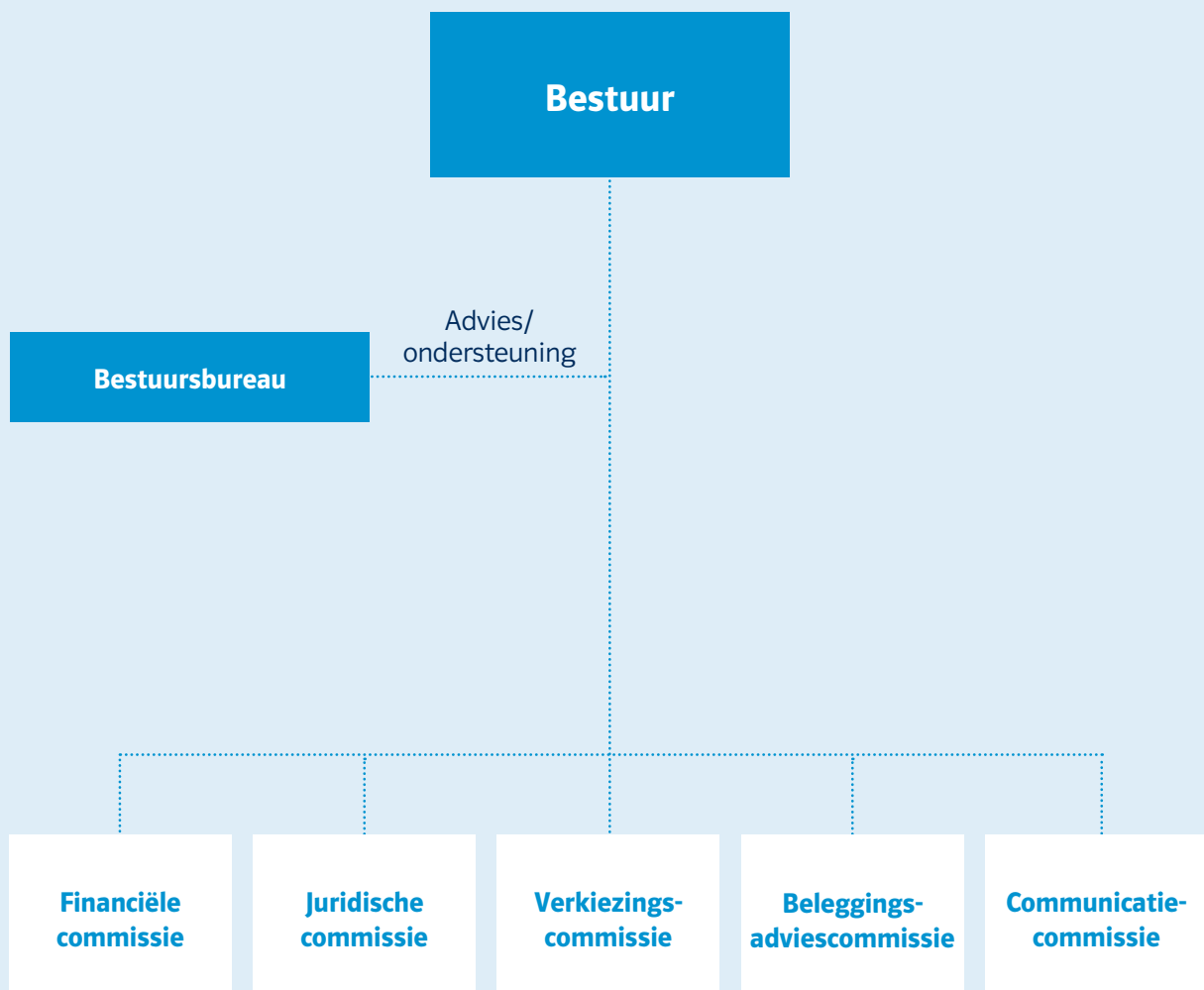

Organisatiestructuur

Toezichthouders

Intern toezicht

2. Kerncijfers

Bedragen x € 1.000	2013	2012	2011	2010	2009
Aantal verzekerden (per eind van het jaar)					
Deelnemers, actief en voortgezet	21.194	21.760	22.333	24.206	23.681
Gewezen deelnemers	20.231	20.186	19.795	18.754	18.224
Ingegane pensioenen	10.595	9.959	9.317	8.680	8.403
Totaal aantal verzekerden¹	52.020	51.905	51.445	51.640	50.308
Inkomsten pensioenen²					
Kostendekkende premie bijdragend aan herstel ³	162.161	191.817	173.898	n.v.t.	n.v.t.
Feitelijke premie (excl. IPB)	181.576	179.436	191.813	184.059	172.076
Uitkeringen pensioenen					
Uitkeringen	125.028	116.055	105.859	99.156	96.224
Toeslagverlening					
Actieven	0,00%	0,00%	0,00%	0,20%	0,00%
Niet-actieven	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Ex-Cadans	2,13%	2,47%	1,35%	0,07%	2,82%

¹ De populatie arbeidsongeschikten (1.351 deelnemers) worden zowel meegeteld bij deelnemers, actief en voortgezet als bij de ingegane pensioenen.

² Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de toelichting in de jaarrekening op pagina 72.

³ Deze gegevens zijn voor de jaren 2010 en 2009 niet van toepassing.

Bedragen x € 1.000	2013	2012	2011	2010	2009
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Technische voorzieningen	5.009.056	5.136.094	4.593.807	3.857.972	3.301.565
Beleggingen risico pensioenfonds	5.066.668	5.104.508	4.588.449	4.040.004	3.583.481
Stichtingskapitaal en reserves	76.398	-13.944	17.458	200.492	301.229
Minimaal vereist eigen vermogen	221.400	225.988	194.777	166.664	138.296
Dekkingstekort	145.002	239.932	177.319	0	0
Vereist eigen vermogen	557.942	560.862	498.428	623.834	590.390
Reservetekort	481.544	574.806	480.970	423.342	289.161
Dekkingsgraad	101,5%	99,7%	100,4%	105,2%	109,1%
Minimaal vereiste dekkingsgraad ⁴	104,4%	104,4%	104,2%	104,3%	104,2%
Strategisch vereiste dekkingsgraad	111,1%	110,9%	110,9%	116,2%	117,9%
Gemiddelde duratie	16,6	17,4	17,9	17,3	16,1
Gemiddelde RTS	2,78%	2,32%	2,93%	3,79%	4,14%

⁴ De berekening van het MVEV is gebaseerd op de uitgangspunten per 31 december van het betreffende boekjaar.

Bedragen x € 1.000	2013	2012	2011	2010	2009
Rendement beleggingsportefeuille voor risico pensioenfonds					
Bruto jaarrendement portefeuille	-1,5%	10,1%	11,6%	10,6%	10,9%
Gemiddeld afgelopen vijf jaar	8,3%	7,0%	5,3%	4,4%	4,7%
Gemiddeld afgelopen jaren vanaf 2003	7,3%	7,4%	7,1%	6,6%	6,0%
Allocatie beleggingsportefeuille voor risico pensioenfonds⁵					
Aandelen	19,8%	16,2%	17,5%	23,5%	23,9%
Grondstoffen	2,2%	2,1%	1,8%	1,8%	1,8%
Vastrentende waarden	71,0%	75,6%	67,7%	63,7%	60,6%
Vastgoed	6,6%	4,8%	6,8%	8,1%	10,8%
Liquide middelen	0,4%	1,3%	6,2%	2,9%	2,9%
Kengetallen uitvoeringskosten⁶					
Pensioenuitvoeringskosten (per deelnemer)	141	145	135	PM	PM
Vermogensbeheerkosten	0,36%	0,29%	PM	PM	PM
Transactiekosten	0,15%	0,13%	PM	PM	PM

⁵ De samenstelling van de beleggingsportefeuille in dit overzicht wijkt af van de samenstelling zoals deze wordt gepresenteerd in de jaarrekening, omdat in dit overzicht de economische samenstelling wordt getoond waarin de derivaten zijn toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën, terwijl in de jaarrekening op grond van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving de derivaten als separate beleggingscategorie worden getoond.

⁶ Voor een nadere uiteenzetting van dit onderwerp, zie paragraaf 4.1.4. De jaren waarvan de gegevens niet gepubliceerd zijn, worden weergegeven met PM.

3. Organisatiestructuur

3.1. Samenstelling en leden

Benoemd namens de werkgever:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurslid vanaf	Bestuurslid tot	Functie/in dienst van
drs. P.W. Ploegsma MBA	Voorzitter	01-07-2012	01-07-2016	directeur FEZ
dr. J.A.M. de Kruijf	Bestuurslid en plv. voorzitter	01-01-2006	01-07-2017	senior controller directie FEZ
drs. J.H.M. van Raak	Bestuurslid	01-01-2006	01-07-2015	senior adviseur arbeidsvoorwaarden HRM

Benoemd namens de (gewezen) deelnemers:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurslid vanaf	Bestuurslid tot	Functie/in dienst van
drs. E.M. Berendsen RI	Bestuurslid	01-07-2009	01-07-2014	senior kennisadviseur SBK
J. de Kat BA CPC	Secretaris tot 01-07-2013	01-01-2006	01-07-2013	beleidsadviseur HRM Adviesgroep
drs. F.J. Lemkes	Secretaris vanaf 01-07-2013	01-07-2009	02-12-2014	manager Planning Control & Analyse FEZ
drs. T.J.G.J. Wentink	Plv. voorzitter	01-08-2006	01-07-2013	parttime bedrijfsarts, manager claim UWV
M.L. Hernandez Lara MSc	Bestuurslid	01-07-2013	01-07-2017	senior business analist, Facilitair Bedrijf
Vacature	Bestuurslid			
Vacature	Plv. bestuurslid			

Benoemd namens de (pre)pensioengerechtigden:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurslid vanaf	Bestuurslid tot	Functie/in dienst van
A.W.M. Kok	Bestuurslid en plv. secretaris	01-07-2009	01-07-2017	gepensioneerd
J.H.E. Paffen	Bestuurslid	01-01-2006	01-07-2013	gepensioneerd
ing. H. Rosing	Plv. bestuurslid	01-12-2011	01-07-2013	gepensioneerd
drs. A.J.M.C. Aarts	Bestuurslid	01-07-2013	01-07-2017	gepensioneerd
H.J. Bouwknecht	Plv. bestuurslid	01-07-2013	01-07-2017	gepensioneerd

Bestuursbureau

drs. M.G.C.M. Snijders RA, directeur

Commissie van Beroep

mr. G.B. Suurmond (*voorzitter*)

L. van der Borg

H.J.F.M. Sterken MBA

Beleggingsadviescommissie

dr. J.A.M. de Kruijf (*voorzitter*)

drs. E.M. Berendsen RI

drs. A.J.M.C. Aarts

Mw. A. Gram MBA CFA, extern lid

prof. dr. Th.E. Nijman, extern lid (*tot 1 april 2013*)

prof. mr. dr. C.G. de Vries, extern lid (*vanaf 1 september 2013*)

Communicatiecommissie

J. de Kat BA CPC (*voorzitter tot 1 juli 2013*)

drs. J.H.M. van Raak (*voorzitter vanaf 1 juli 2013*)

H.J. Bouwknecht (*vanaf 1 juli 2013*)

J.H.E. Paffen (*tot 1 juli 2013*)

Verkiezingscommissie

J. de Kat BA CPC (*voorzitter tot 1 juli 2013*)

drs. F.J. Lemkes (*voorzitter vanaf 1 juli 2013*)

J.H.E. Paffen (*tot 1 juli 2013*)

Vacature

Financiële commissie

drs. F.J. Lemkes (*voorzitter*)

drs. T.J.G.J. Wentink (*tot 1 juli 2013*)

ing. H. Rosing (*tot 1 juli 2013*)

M.L. Hernandez Lara MSc (*vanaf 1 juli 2013*)

H.J. Bouwknecht (*vanaf 1 juli 2013*)

Juridische commissie

A.W.M. Kok (*voorzitter*)

J. de Kat BA CPC (*tot 1 juli 2013*)

drs. J.H.M. van Raak

Vacature (*vanaf 1 juli 2013*)

Verantwoordingsorgaan

F. van Galen RA, namens de werkgever (*voorzitter*)

B. van Eunen en H.W.J. de Groot RA, namens de deelnemers

ing. M. Passieux en A.J. Slootweg, namens de (pre)pensioengerechtigden

Vacature namens de werkgever (*vanaf 1 juli 2012*)

Raad van toezicht

ir. J.T.van Niekerk (*voorzitter tot 15 november 2013*)

Mr. W.F.E. Klaassen (*voorzitter vanaf 15 november 2013*)

Mw. drs. G.A.C. Leegwater

Deelnemersraad

J.T. Wielinga (*voorzitter*)

ing. M. Passieux (*plv. voorzitter*)

J.J.M. van der Burg (*secretaris*)

H.H.M. van Lith (*plv. secretaris*)

Mw. J. Acquina

B. van Eunen

drs. J.W.A.M. Fraza

Mw. drs. D. M.C. Garvels-Mulder

H.W.J. de Groot RA

Mw. C. Heinen

Mw. A. van Hoeyen-Rink (*vanaf 15 januari 2013*)

ing. A. Huizenga

N.A. Keijzer

mr. P.H.C.M. Minkenberg

Mw. W. Nijman (*tot 15 januari 2013*)

W.T. den Ouden

R. Rijnaars

A.J. Slootweg

Mw. W. Wessels (*tot 21 november 2013*)

P.A. van Willigen

T.P.M. van der Zee

Certificeerders

Ernst & Young, externe accountant

Towers Watson, externe actuaris

Compliance officer

mr. L. van Duijvendijk (*tot 31 december 2013*)

drs. J. Schmidt (*vanaf 1 januari 2014*)

4. Bestuursverslag 2013

4.1. Bijzondere financiële ontwikkelingen in 2013

4.1.1. Ontwikkeling van de dekkingsgraad

De dekkingsgraad is in 2013 gestegen van 99,7% naar 101,5%. De stijging van de dekkingsgraad wordt vooral ingegeven door externe ontwikkelingen, met uitzondering van de premie.

Effect premies

Indien sprake is van een dekkingstekort dient de premie bij te dragen aan herstel. In 2012 was de verwachting dat de maximale premie (20% van de loonsom) in 2013 onvoldoende zou bijdragen aan het beoogde herstel bij gelijke pensioenopbouw. Het bestuur heeft daarom besloten om op 1 januari 2013 het opbouwpercentage te verlagen. In 2013 heeft de premie een positief effect op de dekkingsgraad van 0,3% en draagt bij aan herstel van het pensioenfonds.

Effect rentetermijnstructuur

Pensioenfondsen dienen hun verplichtingen contant te maken tegen een door DNB gepubliceerde gemiddelde rentetermijnstructuur (RTS) op basis van Ultimate Forward Rate methodiek (UFR). De stijging van de RTS over 2013 ten opzichte van 2012 heeft een positief effect van 3,5% op de dekkingsgraad.

Effect beleggingsresultaat (incl. renteafdekking)

Het netto beleggingsresultaat over 2013 heeft een negatief effect op de dekkingsgraad van 1,7%. Daarnaast heeft de benodigde interesttoevoeging voor de technische voorziening een negatief effect van 0,4%. Tezamen komt het totale negatieve effect op de dekkingsgraad uit op 2,1%.

Effect overige oorzaken

De overige oorzaken hebben een positief effect op de dekkingsgraad over 2013 van 0,1%. Dit betreffen resultaten op actuariële aannames zoals sterfte, waardeoverdrachten, kosten en uitkeringen.

	2013 (in %)	2012 (in %)
Dekkingsgraad per 1 januari	99,7	100,4
Effect premies	0,3	-0,3
Effect RTS voorziening pensioenverplichtingen	3,5	-9,6
Effect overgang RTS naar UFR	0	2,9
Effect beleggingsresultaat (incl. renteafdekking)	-2,1	8,0
Effect aanpassing levensverwachting	0	-1,0
Effect overige oorzaken	0,1	-0,7
Dekkingsgraad per 31 december	101,5	99,7

4.1.2. Herstelplan

Het bestuur is een herstelplan overeengekomen met De Nederlandsche Bank (DNB). Dit plan heeft de volgende uitgangspunten:

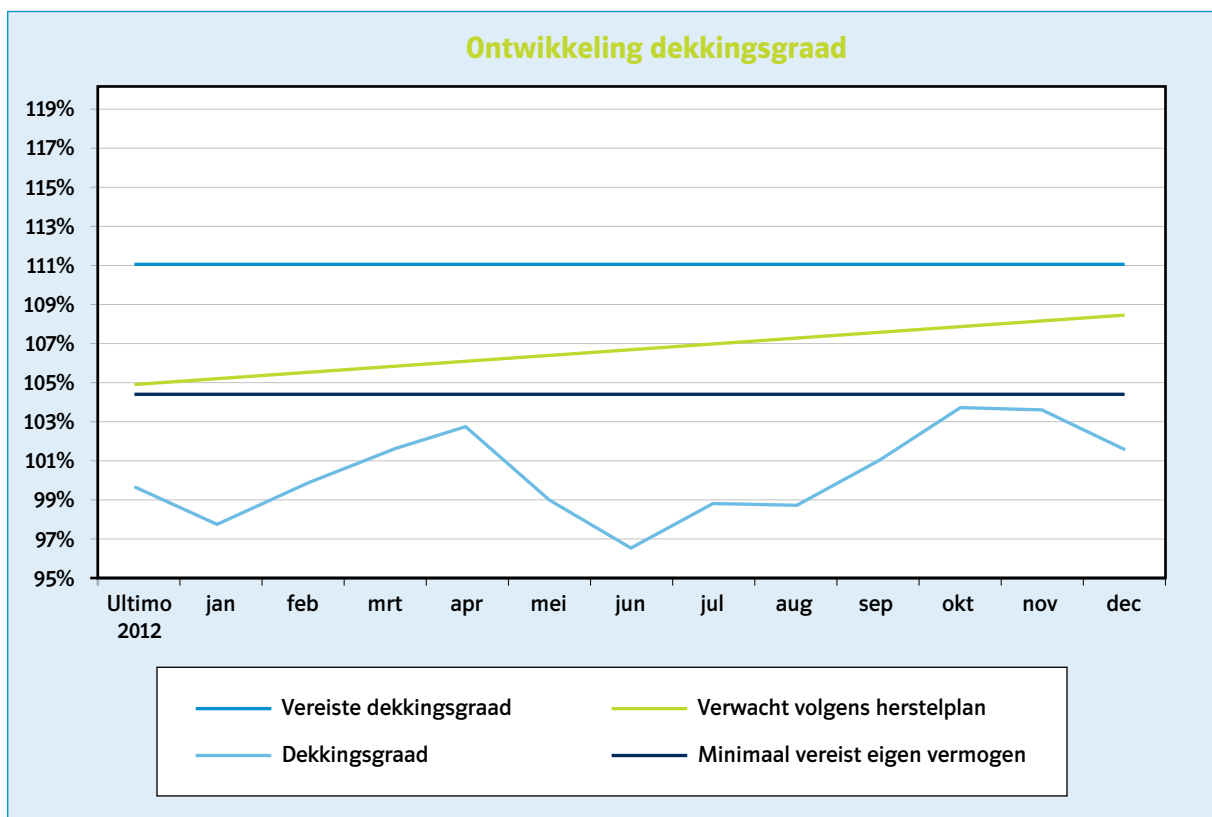
- ▶ verondersteld rendement op beleggingen van 4,9%;
- ▶ maximale premie van 20% van de salarissom;
- ▶ vereist eigen vermogen 113,0%;
- ▶ in de periode van dekkingstekort, verlagen van opbouw indien betaalde premie minder is dan benodigde premie;
- ▶ bij achterblijvend herstel concrete invulling over het korten van bestaande rechten;

- ▶ geen toename van het risico in de beleggingsportefeuille tenzij de dekkingsgraad daartoe ruimte biedt;
- ▶ geen toeslagverlening in situatie van dekkingstekort.

Het kortetermijnherstelplan loopt af op 31 augustus 2014. Het langetermijnherstelplan loopt door tot ultimo 2023.

Ontwikkeling herstelplan

De dekkingsgraad van het pensioenfonds is 101,5% per 31 december 2013. Het pensioenfonds ligt

daarmee achter op de beoogde dekkinggraad van het langetermijnherstelplan per ultimo 2013. De beoogde dekkinggraad volgens dit plan per ultimo 2013 is 108,4%.

In de volgende tabel is de ontwikkeling van de dekkinggraad in 2013 afgezet tegen de verwachte ontwikkeling volgens het geldende herstelplan.

	Volgens herstelplan (in %)	Werkelijk (in %)
Dekkinggraad per 31 december 2012	104,9	99,7
Premie	0,2	0,3
Indexatie	-0,2	0,0
Beleggingen (inclusief renteafdekking)	3,3 ⁷	-2,1
Rentetermijnstructuur (RTS)	0,0	3,5
Overige Effect van uitkeringen, kosten, actuariële grondslagengans- en waardeoverdrachten.	0,2	0,1
Dekkinggraad per 31 december 2013	108,4	101,5

In 2013 zorgt met name het negatieve effect van de beleggingen voor een lagere dekkinggraad dan in het herstelplan is voorzien. De ontwikkeling van de RTS in 2013 zorgt voor een stijging van de dekkinggraad ten opzichte van het herstelplan. Een mutatie in de RTS is niet te voorspellen of redelijkerwijs in te schatten en is daarom in het herstelplan op 0,0% gesteld.

Evaluatie herstelplan 2013

De dekkinggraad is nog steeds lager dan het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) waardoor er sprake blijft van een dekkingstekort. Toch ligt de dekkinggraad per ultimo 2013 net boven de kritische dekkinggraad van 101,4%. De kritische dekkinggraad geeft aan wat de minimale ondergrens is om binnen de herstelperiode (tot 31 augustus 2014) boven het MVEV uit te komen op basis van de uitgangspunten van het herstelplan.

Omdat de dekkinggraad per 31 december 2013 hier net boven ligt, heeft het bestuur besloten vooralsnog geen aanvullende maatregelen te treffen, zoals het vooraankondigen van een mogelijke korting.

Indien de dekkinggraad op 31 augustus 2014 lager is dan het MVEV (104,4%) dan is het pensioenfonds genooddaakt om een korting door te voeren. Gezien de impact van een kortingsmaatregel heeft het bestuur het onderzoek naar een evenwichtig kortingsbeleid in 2013 verder vormgegeven. Zie paragraaf 4.5.4 Toekomstbestendig pensioen.

Economische dekkinggraad

Vanaf eind september 2012 publiceert DNB een RTS voor pensioenfondsen op basis van de UFR methodiek. De RTS kent tevens een driemaands middeling. De dekkinggraad ultimo 2013 (101,5%) is bepaald op basis van de RTS. Deze dekkinggraad

⁷ Het overrendement van 3,3% bestaat uit een verondersteld beleggingsrendement van 4,9% en een benodigde interest van -/ 1,6%.

wijkt af van de financiële situatie op basis van de marktrente. Daarom publiceert het bestuur ter vergelijking een dekkingsgraad die wordt berekend op basis van de marktrente, de zogenaamde 'economische' dekkingsgraad⁸. De 'economische' dekkingsgraad, ultimo 2013 vastgesteld op 99,8%, is gehanteerd als uitgangspunt bij het opstellen van het herstelplan.

4.1.3. Uitvoering VPL-regeling

DNB heeft via een sectorbrief aangegeven wat een pensioenfonds moet regelen als het VPL-gelden van sociale partners beheert. In 2013 heeft het bestuur dit kader vergeleken met de situatie van het pensioenfonds. Hierbij zijn zowel de financiering als de vastlegging omtrent de uitvoering van de VPL-regeling, van de deelnemersgroep ex-CWI, beoordeeld.

Vastgesteld is dat het ontvangen voorschot VPL-rechten per peildatum 31 december 2013 niet meer toereikend is om alle voorwaardelijke VPL-toezeggingen in de toekomst na te komen. De werkgever, UWV, heeft daarom in 2014 het voorschot aangevuld op het gewenste niveau. Aanvullend is vastgesteld dat de afspraken over de uitvoering van de VPL-regeling nader dienen te worden uitgewerkt. Naar aanleiding van deze bevindingen zal het bestuur deze afspraken aanpassen in lijn met de sectorbrief van DNB.

4.1.4. Kostentransparantie

Het bestuur onderschrijft het belang van heldere verantwoording en communicatie over de uitvoeringskosten van pensioenfondsen. In 2013 zijn dan ook stappen gezet om integraal te voldoen aan

de Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie (hierna: Aanbevelingen). De beschreven uitvoeringskosten worden in lijn met de Aanbevelingen gesplitst in pensioenuitvoeringskosten, vermogensbeheerkosten en transactiekosten.

Pensioenuitvoeringskosten

De totale pensioenuitvoeringskosten bedragen in 2013 € 4.758 (2012: € 4.939). Hiertoe worden onder meer gerekend de kosten voor: pensioenadministratie, communicatie, het bestuursbureau, de toezichthouder, de actuariële en juridische dienstverlening, het bestuur, de externe accountant en actuaris. Hierbij zijn de kosten van het bestuursbureau in het kader van vermogensbeheer, via een verdeelsleutel, toegerekend aan de kosten van vermogensbeheer.

In de tabel op de volgende pagina worden de pensioenuitvoeringskosten per actieve deelnemer en gepensioneerden weergegeven.

Vermogensbeheerkosten

De vermogensbeheerkosten worden beïnvloed door de beleidskeuzes van het bestuur, de hieruit voortvloeiende beleggingsmix en de complexiteit van de markten waarin wordt belegd. Bij de beoordeling van de vermogensbeheerkosten dient rekening te worden gehouden met het meerjarig rendement, en de rendement-risicoafweging van het pensioenfonds. Daarbij worden de vermogensbeheerkosten periodiek getoetst op marktconformiteit en aan de hand van contractuele afspraken.

⁸ De 'economische' dekkingsgraad wordt maandelijks gepubliceerd op de website van het pensioenfonds (www.uwvpensioen.nl).

Pensioenuitvoeringskosten per actieve deelnemer en gepensioneerden (in euro)

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Pensioenuitvoeringskosten (zie 9.2.)	4.758	4.939
Vermogensbeheerkosten uit de pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-265	-355
	4.493	4.584
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer	141	145
Uitsplitsing pensioenuitvoeringskosten:		
Kosten pensioenuitvoerder	78	89
Kosten bestuursbureau	20	20
Kosten toezicht DNB & AFM	11	14
Communicatie	10	8
Advieskosten	9	4
Bestuurskosten	7	4
Accountants- en actuariskosten	4	4
Overige kosten	2	2
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer	141	145

Ultimo 2013 bedraagt het totaal aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden 31.789 (2012: 31.719).

Ten opzichte van 2012 zijn de vermogensbeheerkosten in 2013 voornamelijk gestegen als gevolg van de herstructurering en verdere invulling van de alternatieve beleggingsportefeuille.

Vermogensbeheerkosten als percentage van gemiddeld belegd vermogen

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Totale kosten van vermogensbeheer	18.437	14.377
Gemiddeld belegd vermogen	5.082.271	4.925.517
Kosten van vermogensbeheer in %	0,36%	0,29%

Vermogensbeheerkosten per categorie:

Extern vermogensbeheer

Onder kosten van externe vermogensbeheerders vallen onder meer de kosten die in rekening worden gebracht door de managers van beleggingsmandaten. Dit betreft de management fees die door de externe vermogensbeheerders in rekening worden gebracht.

Vastgoed- en hypotheekbeleggingsfondsen

Onder kosten van vastgoed- en hypotheekbeleggingsfondsen vallen onder meer: beheer- vergoedingen, accountants- en advieskosten, administratie- en taxatiekosten. De kosten worden in mindering gebracht op de marktwaarde van de beleggingsfondsen. Daarbij kunnen de vermogensbeheerders onder bepaalde voorwaarden een (out)performance fee ontvangen. De voorwaarden zijn vastgelegd in een investment management agreement. De vermogensbeheerkosten van de onderliggende (vastgoed)beleggingsfondsen (beleggingswaarde ultimo 2013: € 66,5 miljoen) zijn nog niet inzichtelijk.

Geldmarktfondsen

De beheerders van de geldmarktfondsen berekenen een overeengekomen percentage over het

gemiddeld belegd vermogen in het geldmarktfonds. De totale beleggingswaarde ultimo 2013 bedraagt € 468,2 miljoen.

Overige vermogensbeheerkosten

Tot slot zijn er kosten die verband houden met de coördinatie, bewaring en administratie van de beleggingsportefeuille en de advisering. Hieronder vallen de kosten van de fiduciaire manager, de custodian, het vermogensbeheeradvies alsook de toegerekende kosten van het bestuursbureau die betrekking hebben op het vermogensbeheer.

Transactiekosten

Transactiekosten ontstaan op het moment dat in beleggingstitels wordt gehandeld. Naast directe transactiekosten, worden ook indirecte transactiekosten in rekening gebracht. De indirecte transactiekosten zijn verwerkt in de aan- en verkoopwaarde van beleggingen en worden niet apart geadmistreerd. Om inzicht te krijgen in deze indirecte kosten, is gebruik gemaakt van schattingen op basis van transactiegegevens in lijn met de Aanbevelingen. In totaal zijn de indirecte transactiekosten voor 2013 geschat op € 5,4 miljoen (2012: € 5,1 miljoen).

Transactiekosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Totale transactiekosten	7.542	6.527
Gemiddeld belegd vermogen	5.082.271	4.925.517
Transactiekosten in %	0,15%	0,13%

Om te waarborgen dat bij orderuitvoering het beste resultaat voor het pensioenfonds centraal staat, worden transacties op basis van 'best execution' uitgevoerd. De fiduciar manager ziet erop toe dat externe managers een 'best execution' beleid hanteren.

Bij de volgende beleggingscategorieën is gebruik gemaakt van schatting:

Obligaties

Bij obligaties worden de indirecte transactiekosten bepaald op basis van het verschil tussen aan- en verkoopprijs ('spread').

Over The Counter (OTC) derivaten

De indirecte transactiekosten voor OTC-derivaten worden bepaald op basis van de spread; deze is afhankelijk van de nominale waarde, looptijd en/of valutasoort van het contract.

Valutatransacties

De indirecte kosten bij de aan- en verkopen van valuta worden bepaald op basis van de spread, vermeerderd met een toeslag van de custodian. De spread verschilt per valuta.

4.2. Financieel beleid

4.2.1. Toeslagbeleid

Het verlenen van toeslag (indexatie) is voorwaardelijk. De indexatieambitie verschilt voor actieve deelnemers en slapers en gepensioneerden:

- ▶ voor actieve deelnemers bedraagt de indexatieambitie 80% van de cao-loonontwikkeling;
- ▶ voor slapers en pensioengerechtigden bedraagt de indexatieambitie 80% van de 'Consumenten-

prijnsindex Alle Huishoudens afgeleid van het CBS';

- ▶ voor deelnemers die voor 1 januari 2006 slaper of pensioengerechtigd waren, bedraagt de indexatieambitie 100% van de 'Consumentenprijsindex Alle Huishoudens afgeleid van het CBS'.

Het bestuur besluit jaarlijks aan de hand van het advies van de adviserende actuaris al dan niet te indexeren. Gelet op de financiële positie van het pensioenfonds, heeft het bestuur besloten om zowel per 1 januari 2013, als per 1 januari 2014, geen toeslag te verlenen.

Recente studies geven aan dat deze indexatieambitie met het huidige financiële beleid niet haalbaar is. Het bestuur heeft de cao-partijen dan ook geïnformeerd dat de indexatieambitie in de huidige situatie de aankomende jaren niet gehaald wordt en verzocht aan de cao-partijen een passend voorstel te doen om deze situatie weg te nemen.

Er geldt één uitzondering voor de groep ex-Cadans deelnemers met een ingegaan pensioen of premievrij recht voor 1996. Deze groep heeft een onvoorwaardelijke toeslag die gekoppeld is aan de consumentenprijsindex. Per 1 januari 2013 is aan deze groep een toeslag verleend van 2,13% en per 1 januari 2014 is een toeslag verleend van 1,08%. Voor deze regeling is een voorziening gevormd die uitgaat van een jaarlijkse toeslag van 2%.

In de tabel op de volgende pagina staan de toeslagambities, de toegekende toeslagen en de cumulatieve achterstanden vermeld. In de beleidsstukken van het pensioenfonds is opgenomen dat een eventuele inhaaltoeslag over maximaal drie achterliggende jaren verstrekt kan worden.

Tabel ontwikkeling toeslagambitie

Toeslagambitie	Ambitie in % per 1 januari					
	2014	2013	2012	2011	2010	2009
CPI alle huishoudens (afgeleid)	1,08%	2,13%	2,47%	1,35%	0,07%	2,82%
Cao-loonontwikkeling	1,0%	1,0%	0,0%	1,2%	2,6%	2,6%

Tabel toeslagambities, toegekende toeslagen en cumulatieve achterstand

Deelnemersgroep	Toeslagambitie	Toegekend per 1 januari						Cumulatieve achterstand
		2014	2013	2012	2011	2010	2009	
Ex-Cadans	100% CPI alle huishoudens (afgeleid)	1,08%	2,13%	2,47%	1,35%	0,07%	2,82%	0,00%
Actieve deelnemers	80% cao-loonontwikkeling	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,20%	0,00%	6,52%
Slapers en pensioengerechtigden vanaf 1 januari 2006	80% CPI alle huishoudens (afgeleid)	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	9,93%
Slapers en pensioengerechtigden voor 1 januari 2006	100% CPI alle huishoudens (afgeleid)	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	12,41%

4.2.2. Financieringsbeleid en ABTN

In het premiebeleid wordt in beginsel uitgegaan van de actuariële premie op basis van een dynamisch financieringssysteem (DFS). Daarmee wordt beoogd dat, rekening houdend met de toekenning van toeslagen, binnen een periode van 15 jaar het eigen vermogen groeit naar het vereist eigen vermogen. Door toepassing van het DFS ontstaat een positieve marge ten opzichte van de kostendeekkende premie. Deze marge dient ter financiering van toeslagen en herstel van het eigen vermogen. De cao-partijen zijn evenwel overeengekomen dat de maximaal te betalen premie niet meer bedraagt dan 20% van de bruto salarissom. Voornamelijk als gevolg van de lage rente en de gestegen levensverwachting, ligt de DFS premie sinds 2011 boven het premie-maximum van 20% van de bruto salarissom.

De gehanteerde kostendeekkende premie vertegenwoordigt de waarde van alle in een jaar toegezegde pensioenen. Daaronder wordt tevens verstaan alle op risicobasis verzekerde pensioenen, zoals het risico van arbeidsongeschiktheid (premienvrijstelling en arbeidsongeschiktheidspensioen) en het risico op overlijden vóór de pensioendatum. Tevens omvat de kostendeekkende premie een opslag ter dekking van de administratie- en uitvoeringskosten van 2% en een opslag ter dekking van excassokosten van 1%. De waardering van nieuwe pensioenrechten wordt vastgesteld op basis van de geldende rentetermijnstructuur. Omdat het pensioenfonds een dekkingstekort heeft, dient een solvabiliteitsopslag te worden gehanteerd die minimaal gelijk is aan het MVEV (4,4%).

Indien het pensioenfonds onder het MVEV zit, moet in ieder geval voldaan zijn aan de eis dat de premie bij dient te dragen aan herstel (premiedekkingsgraadeis). Vanuit het cao-overleg is besloten om de pensioenregeling zodanig aan te passen dat in geval van ontoereikende werkelijke premie (20% bruto salarissom), het bestuur de bevoegdheid heeft om de pensioenopbouw in enig jaar te verlagen. In 2013 heeft het bestuur gebruik gemaakt van deze bevoegdheid en de opbouw 2013 derhalve verlaagd (zie paragraaf 4.5 Pensioenbeheer).

ABTN

De ABTN heeft als doel het actuariële en bedrijfs-technische beleid transparant te maken. Daarbij dwingt de ABTN ertoe om alle aspecten van de bedrijfsvoering in samenhang te zien, en vormt het een integrale informatiebron voor DNB.

In 2013 is een project gestart om de ABTN in opzet en inhoud te actualiseren. De volledige revisie is echter uitgesteld om rekening te houden met de gewijzigde pensioenregeling per 1 januari 2014 (aanpassing fiscaal kader) en de wijzigingen in de organisatie als gevolg van de implementatie van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen.

Eind 2013 heeft het bestuur het financieel crisisplan wel volledig geactualiseerd. In het financieel crisisplan staan maatregelen beschreven die het bestuur toepast in een crisissituatie. Van een dergelijke situatie is sprake als, naar oordeel van het bestuur, de financiële positie dermate is dat de doelstellingen van het pensioenfonds niet langer gerealiseerd kunnen worden.

4.3. Vermogensbeheer

Strategische Asset Allocatie

Het beleggingsbeleid van het pensioenfonds in 2013 wordt als defensief gekenmerkt (zie paragraaf 4.4.1 Financiële risico's). In de Strategische Asset Allocatie (SAA) is slechts beperkt plaats voor aandelen en andere risicovolle beleggingscategorieën.

In de tabel op de volgende pagina is de SAA weergegeven ten opzichte van de feitelijke allocatie per ultimo 2013.

De feitelijke invulling van de alternatieve portefeuille wijkt af van de SAA. De reden hiervoor is dat het bestuur heeft gekozen voor een beheerste invulling van de alternatieve portefeuille. In de tussentijd is het vermogen dat wordt bestemd voor de alternatieve portefeuille in gelijke mate verdeeld over de meest liquide portefeuilles.

4.3.1. Ontwikkelingen op de financiële markten

Eurozone

Na de voortslepende eurocrisis in 2012, is de rust in de eurozone in 2013 enigszins teruggekeerd. De recessie in de eurozone is in 2013 (formeel) beëindigd, maar de groeiverschillen tussen de euro-landen onderling waren groot. Duitsland profiteerde van een sterke binnenlandse consumptie die de tegenvallende export naar opkomende landen ruimschoots compenseerde. De Franse en Italiaanse economieën leden echter onder een achterblijvende concurrentiekracht. De Spaanse binnenlandse vraag

Portefeuille	SAA 2013	Portefeuille ultimo 2013
Totaal matchingportefeuille	41,3%	45,6%
Euro AAA-AA staatsobligaties	32,3%	37,2%
Overlay	9,0%	8,4%
Totaal rendementportefeuille	41,7%	45,2%
Aandelen	16,7%	19,8%
Wereld ontwikkelde markten	10,3%	12,8%
Opkomende markten	3,4%	3,9%
Converteerbare obligaties	3,0%	3,1%
Obligaties	25,0%	25,4%
Inflatie gerelateerd obligaties	4,0%	4,0%
Hypotheke	6,0%	5,2%
Investment grade	7,5%	8,7%
High yield	3,0%	3,2%
Opkomende markten	4,5%	4,3%
Totaal alternatieve portefeuille	17,0%	8,8%
Niet-genoteerd vastgoed (indirect)	10,0%	6,6%
Infrastructuur	3,0%	-
Grondstoffen	2,0%	2,2%
Private equity	2,0%	-
Geldmarkt	-	0,4%
Totaal	100%	100%

leed onder de hoge werkloosheid. Hoewel de Spaanse export daarentegen positief heeft bijgedragen aan de Spaanse economie. Nederland zag vanaf de zomer indicaties van een herstel van de huizenmarkt. Aansluitend toonde de Nederlandse economie vanaf het derde kwartaal voorzichtige tekenen van een lichte groei.

Wereldeconomie

Het geleidelijke herstel van de wereldeconomie is in 2013 voortgezet. Daarbij is een leidende rol weggelegd voor de economie van de Verenigde Staten. In het eerste deel van het jaar vertraagde de Amerikaanse economie. Maar, later in 2013 trok de Amerikaanse economie aan. Bovendien zijn de

schadelijke effecten van de 'government shutdown' in de eerste helft van oktober 2013 beperkt gebleven.

In Azië groeit de Japanse economie als gevolg van forse fiscale en monetaire stimulansen. De bijzonder sterke daling van de yen bracht Japanse bedrijven in een gunstige concurrentiepositie. De Chinese economie stabiliseerde na een periode van vertraagde groei. In tegenstelling tot het herstel van de wereldeconomie, bleef de economische groei in veel andere opkomende markten achter.

Ontwikkeling van de rente

In de eerste maanden van 2013 daalden de obligatierentes wereldwijd. Maar vanaf mei sloeg de trend om toen de Federal Reserve suggereerde dat het kwantitatieve verruimingsbeleid binnen afzienbare termijn zou worden afgebouwd. In

tegenstelling tot de Verenigde Staten steeg de rente in de eurozone minder hard. De ECB verlaagde dan ook tweemaal de herbeleningsrente. Daarbij gaf de ECB in juli aan dat de rente nog lange tijd op een laag niveau zou blijven. Toch liep de toonaangevende Duitse 10-jaars rente over heel 2013 met 64 basispunten op tot 1,94%.

Aandelenmarkten

De aandelenmarkten van de ontwikkelde landen behaalden positieve rendementen. Een indrukwekkende stijging was Japan, waar de Japanse aandelenindex een winst van ruim 56% boekte. De Amerikaanse aandelenmarkt steeg over het gehele jaar gemeten ongeveer 30%. De Europese beurzen stegen minder hard, maar nog altijd fors met ongeveer 20%. De aandelenmarkten van opkomende landen behaalden nauwelijks koersrendement en staken hierdoor ongunstig af.

4.3.2. Matchingportefeuille en rendementportefeuille

Rendementscontributie

Portefeuilles	Rendementscontributie
Staatsobligatieportefeuilles	-0,5%
Aandelenportefeuilles	2,5%
Bedrijfsobligatieportefeuilles	-0,2%
Portefeuille alternatieve beleggingen	-0,3%
Overlay	-3,0%
Totaal beleggingsportefeuille	-1,5%

Risicobeleid

Het bestuur heeft besloten om het valutarisico van de rendementsportefeuille gedeeltelijk af te dekken

en strategische renterisico voor 60% af te dekken (zie paragraaf 4.4 Risicobeheer). Daarbovenop heeft het bestuur ervoor gekozen om via de dynamische

beleggingsstrategie, de Dynamic Strategy Portfolio (DSP), het risicoprofiel van de SAA gedurende het jaar te variëren. Tezamen vormen de renteafdekking, valutaafdekking en DSP de overlayportefeuille. Binnen deze overlayportefeuille komt het grootste deel van de negatieve bijdrage, bij benadering -2,7%, voor rekening van de strategische renteafdekking en is de bijdrage van DSP ongeveer -0,5%. Omdat de overlayportefeuille geconsolideerd wordt geadmistreerd is eind 2013 geen exacte analyse van de bijdrage van de verschillende onderdelen binnen de overlayportefeuille beschikbaar. Om het inzicht in de bijdrage van de verschillende onderdelen van de overlayportefeuille te vergroten, is vanaf 2014 de administratie anders ingericht zodat in de toekomst de bijdrage van elk onderdeel van de overlayportefeuille kan worden gerapporteerd.

Beleggingsstijl

De Strategische Benchmark Portefeuille (SBP) belegt, in lijn met de Investment Beliefs van het pensioenfonds, een groot deel van de beleggingsportefeuille passief. Voor het pensioenfonds is passief beheer de standaard benadering van beleggen. Per beleggingscategorie wordt beoordeeld of de toegevoegde waarde, na aftrek van kosten, actief beheer kan rechtvaardigen. De volgende mandaten worden passief beheerd:

- ▶ Europese staatsobligaties (liability matching portefeuille)
- ▶ Wereldwijde aandelenportefeuilles ontwikkelde markten (rendementportefeuille)
- ▶ Europese inflatiegerelateerde obligaties (rendementportefeuille)

Liability matching portefeuille

De liability matching portefeuille bestaat uit drie fysieke staatsobligatieportefeuilles. De duratie van deze portefeuilles is te kort voor de strategische renteafdekking van de verplichtingen. Om de strategische renteafdekking te benaderen wordt daarom gebruik gemaakt van renteswaps.

De liability matching portefeuille behaalde een negatief rendement in 2013. De managers van de EMU-staatsobligatieportefeuilles presteerden in lijn met de benchmark, maar door de stijging van de rente was het rendement negatief.

Rendementportefeuille aandelen - passief

Het pensioenfonds belegt in aandelen van bedrijven in ontwikkelde en opkomende markten. De portefeuilles in ontwikkelde landen worden passief beheerd door UBS.

Het totale resultaat op de passief beheerde aandelen is positief geweest in 2013. De vermogensbeheerder mag niet beleggen in ondernemingen die voorkomen op de uitsluitingenlijst. Dit heeft gevolgen voor het rendement van de portefeuille ten opzichte van het rendement van de index. Zo heeft dit in 2013 een positief effect gehad op het relatieve rendement van de Noord-Amerikaanse aandelenportefeuille, maar een negatief effect op de EMU-aandelenportefeuille. In 2013 genereerden de aandelenmarkten van de ontwikkelde landen dubbelcijferige positieve rendementen.

Passief beheerde obligatieportefeuilles	Portefeuille	Benchmark	Performance
BlackRock Merrill Lynch EMU Direct Government, AAA-AA Rated (ex Belgium),	-1,4%	-1,4%	0,0%
F&C Merrill Lynch EMU Direct Government, AAA-AA Rated (ex Belgium),	-1,4%	-1,4%	0,0%
State Street Merrill Lynch EMU Direct Government, AAA-AA Rated (ex Belgium),	-1,4%	-1,4%	0,0%

Passief beheerde aandelenportefeuilles	Portefeuille	Benchmark	Performance
UBS Aandelen EMU MSCI EMU Net TR Index	23,0%	23,4%	-0,4%
UBS Aandelen Europa exclusief EMU MSCI Europe ex EMU Net TR Index	17,2%	17,0%	0,2%
UBS Aandelen Noord Amerika MSCI North America Net TR Index	24,5%	24,0%	0,5%
UBS Aandelen Azië MSCI Pacific Net TR Index	13,3%	13,2%	0,1%

Rendementportefeuille aandelen - actief

Het pensioenfonds heeft twee beheerders die beleggen in aandelen in opkomende markten op basis van een min of meer complementaire stijl. Deze spreiding van stijlen komt duidelijk tot uiting

in de relatieve rendementen van beide deelportefeuilles. De aandelenmarkten van opkomende landen behaalde gemiddeld een negatief rendement van bijna 7%.

Actief beheerde aandelenportefeuilles	Portefeuille	Benchmark	Performance
Legg Mason Aandelen Opkomende Markten MSCI Emerging Markets TR Index	-7,0%	-6,8%	-0,2%
Schroders Aandelen Opkomende Markten MSCI Emerging Markets TR Index	-4,4%	-6,8%	2,4%

Rendementportefeuille converteerbare obligaties - actief

De converteerbare obligatieportefeuille die deel uitmaakt van de rendementportefeuille wordt beheerd door F&C. Dit mandaat belegt in wereldwijde converteerbare obligaties en behaalde in

2013 een rendement van 13,9%. Met dit rendement presteerde de converteerbare obligaties portefeuille 1,7% beter dan de benchmark index. De beheerder behaalde dit overrendement door een goede debiteurenselectie.

Actief beheerde converteerbare obligatieportefeuille	Portefeuille	Benchmark	Performance
F&C Converteerbare Obligaties UBS Focused Basket Hedged Euro Index	13,9%	12,2%	1,7%

Rendementportefeuille obligaties - actief

Het obligatiedeel van de rendementportefeuille wordt belegd in bedrijfsobligaties en staatsobligaties van opkomende landen. Binnen de allocatie naar bedrijfsobligaties wordt een onderscheid gemaakt tussen "investment grade" en "high yield".

Investment grade obligaties

Ook de door Blackrock beheerde Amerikaanse investment grade obligatieportefeuille presteerde beter dan de benchmark. De portefeuille heeft in 2013 een negatief rendement behaald van 5,2%, echter overtreft daarmee positief de benchmark met 1,1%. Het negatieve rendement is veroorzaakt door de combinatie van een stijgende rente en oplopende rentespreads.

High yield obligaties

Het pensioenfonds heeft twee high yield obligatieportefeuilles, een Amerikaanse portefeuille en een Europese portefeuille. De Europese portefeuille heeft in 2013 beter gepresteerd dan de benchmark en laat door een goede debiteuren- en sector-

selectie een overrendement zien van 2,0%. De Amerikaanse high yield portefeuille heeft 0,1% lager gepresteerd dan de benchmark.

Obligaties opkomende landen

Het pensioenfonds heeft ook twee portefeuilles met obligaties van debiteuren in opkomende landen. De ene obligatieportefeuille betreft beleggingen in obligaties uit opkomende landen in harde valuta (met name Amerikaanse dollars) en wordt beheerd door Aberdeen. De andere obligatieportefeuille betreft beleggingen in opkomende markten obligaties in lokale valuta. De rendementen van beide portefeuilles over 2013 zijn negatief. Wel zijn beide vermogensbeheerders in staat geweest om een beter rendement te behalen dan de benchmark index.

Risico-obligaties

Binnen de portefeuilles met risico-obligaties zijn de resultaten in 2013 uiteenlopend. De portefeuilles met obligaties van debiteuren in opkomende landen hebben het net als de aandelen in opkomende markten zwaar te verduren gehad door

de kapitaaluitstroom. In de ontwikkelde markten hebben, op de Amerikaanse investment grade

portefeuille na, alle bedrijfsobligatieportefeuilles een positief rendement behaald.

Actief beheerde obligatieportefeuilles	Portefeuille	Benchmark	Performance
Schroders Euro Investment Grade ML EMU Corporate Index	3,5%	2,4%	1,1%
BlackRock VS Investment Grade Barclays Capital US Credit Index	-5,2%	-6,3%	1,1%
Aberdeen Opkomende Markten (harde valuta) JPM EM Bond Global Diversified Index +	-8,2%	-9,4%	1,2%
Morgan Stanley Opkomende Markten (lokale valuta) JPM GBI-EM Global Diversified Index	-15,3%	-12,9%	-2,4%
Nordea/Capital Four Europa High Yield ML European Currency High Yield Constrained Index	12,0%	10,0%	2,0%
Nordea / Mackay Shields VS High Yield ML US High Yield Constrained Index	2,7%	2,8%	-0,1%

34

De negatieve prestatie van het Morgan Stanley Opkomende Markten (lokale valuta) mandaat ten opzichte van de benchmark in 2013 is teleurstellend geweest. Deze tegenvallende relatieve performance is reden voor het bestuur om de prestaties van deze beheerder nauwkeurig te blijven volgen.

Rendementportefeuille inflatie gerelateerde obligaties - passief

Het pensioenfonds belegt in inflatie gerelateerd obligaties uitgegeven door overheden in de euro-

zone. Dit zijn obligaties waarvan de opbrengst afhankelijk is van de werkelijke ontwikkeling van de prijsinflatie. De waarde van de obligatie wordt beïnvloed door zowel de ontwikkeling van de reële als de verwachte inflatieontwikkeling. De combinatie van een stijgende rente en een afnemende verwachte inflatieontwikkeling heeft in 2013 geleid tot een negatief rendement van de portefeuille van 0,7%. De portefeuille heeft wel 0,1% beter gepresteerd dan de benchmark index.

Passief beheerde inflatie gerelateerde obligatieportefeuille	Portefeuille	Benchmark	Performance
Inflatie gerelateerde obligaties Barcap Euro CPI Series L Eurozone	-0,7%	-0,8%	0,1%

Rendementportefeuille hypothekeken - actief

Met betrekking tot de hypothekeken binnen de rendementportefeuille wordt belegd in zowel zakelijke hypothekeken als particuliere hypothekeken. Syntrus Achmea beheert beide portefeuilles. De ontwikkeling van de Nederlandse onroerend goed markt in 2013 kan worden gekenmerkt als teleurstellend. Gemiddeld zijn de huizenprijzen sinds 2008 met 20% gedaald. Ook kantoren en bedrijfspanden zijn sinds 2008 gemiddeld meer dan 20% in waarde gedaald. De crisis heeft wel geleid tot een herstructurering van de zakelijke hypothekekenmarkt. Doordat er nog maar een beperkt aantal financiers beschikbaar is, zijn de rente-opslagen voor nieuwe hypothekeken relatief hoog en daarmee aantrekkelijk voor investeerders.

Zakelijke hypothekekenfondsen

Het zakelijke hypothekekenfonds heeft in 2013 een negatief rendement van 0,7% behaald, wat lager is dan het positieve benchmarkrendement van 0,2%. Dit verschil wordt verklaard door twee keuzes die door de vermogensbeheerder met instemming van alle betrokken participanten zijn gemaakt:

- 1) een toename van de voorziening voor dubieuze debiteuren in de portefeuille en
- 2) de stijging van de risico-opslag, welke gebruikt wordt in de waardering van hypothekeken.

Door een toename van de risico-opslag worden de toekomstige kasstromen uit de hypothekeken tegen een hogere rente contant gemaakt waardoor de waarde hiervan afneemt. De achterliggende oorzaak is de waardeontwikkeling van de Nederlandse zakelijke vastgoedmarkt. De gehanteerde benchmark zelf bestaat uit rentetarieven zonder risico-opslag.

Particuliere hypothekekenfondsen

De hypothecaire leningen in het particuliere hypothekekenfonds worden gewaardeerd door de kasstromen contant te maken tegen de euroswaprente plus een marktconforme risico-opslag. In 2013 is deze risico-opslag gedaald van 2,8% tot 1,7%. De lagere opslag heeft gezorgd voor een positief effect op het rendement. Het particuliere hypothekekenfonds heeft hierdoor een outperformance over 2013 gerealiseerd van 8,2%.

Actief beheerde hypothekekenportefeuilles	Portefeuille	Benchmark	Performance
Syntrus Achmea Zakelijk Hypothekekenfonds Barclays Capital Customized Swap Index 2-4 years	-0,7%	0,2%	-0,9%
Syntrus Achmea Particulier Hypothekekenfonds Barclays Capital Customized Swap Index 4-6 years	7,5%	-0,7%	8,2%

4.3.3. Dynamic Strategy Portfolio in 2013

De DSP-strategie heeft tot doel om het neerwaartse risico van de dekkingsgraad te verminderen terwijl het verwachte rendement van het pensioenfonds op

lange termijn intact blijft. De strategie probeert dit te bereiken door het risico in de portefeuille te verminderen wanneer de omstandigheden op financiële markten verslechteren of juist toe te

laten nemen wanneer er een meer dan gemiddeld rendement wordt behaald. De hoeveelheid risico hangt dus af van de financiële positie van het pensioenfonds ten opzichte van het lange termijn gemiddelde.

DSP-allocatie

Gedurende de eerste maanden van 2013 is de DSP-allocatie iets defensiever geweest dan de SAA. De renteaafdekking was hoger dan 60% en het gewicht van de rendementsportefeuille was lager dan de SAA. Daarna heeft de allocatie volgens DSP, als gevolg van de zijwaarts bewegende financiële markten, heen en weer geschommeld tussen licht offensief en licht defensief ten opzichte van de SAA.

DSP-resultaat

Over 2013 is de bijdrage van de DSP-strategie aan de ontwikkeling van de dekkingsgraad 0,5% negatief geweest. In 2013 was het risico van een extreme daling van de dekkingsgraad ongeveer 30% minder dan zonder toepassing van DSP.

4.3.4. Alternatieve beleggingsportefeuille

In 2013 is voortgang geboekt met de geplande herstructurering van de alternatieve beleggingsportefeuille. De portefeuille bestaat ultimo 2013 uit beleggingen in grondstoffen en onroerend goed.

Grondstoffen

State Street Global Advisors beheert de grondstoffenportefeuille. Deze portefeuille behaalde een negatief rendement van 10,83% met een overrendement van 0,11% ten opzichte van de UBS ex Agri ex Livestock Roll Select index. De toevoeging 'roll select' in de index duidt op een aangepaste manier van het volgen van de index.

De beheerder maakt bij de invulling van de portefeuille gebruik van termijncontracten op individuele grondstoffen. De portefeuille bestaat dus uit een hoeveelheid liquide middelen ter grootte van het verstrekte mandaat, aangevuld met posities in termijncontracten. De totale hoeveelheid grondstoffen waarop de termijncontracten betrekking hebben is ook gelijk aan de waarde van het mandaat.

Vastgoed

Vanaf medio 2012 adviseert The Townsend Group het pensioenfonds met betrekking tot de vastgoedportefeuille. In 2012 is de herinrichting van de portefeuille gestart met de verkoop van de directe vastgoedbeleggingen. In 2013 is het resterende gedeelte van deze portefeuille verkocht. Medio 2013 zijn de investeringen in vastgoedfondsen uitgebreid. De totale vastgoedportefeuille heeft in 2013 een gemiddeld negatief rendement van 0,8% behaald.

Passief Beheerde Grondstoffen portefeuille	Portefeuille	Benchmark	Performance
State Street Global Advisors Grondstoffen DJ UBS Roll select ex agriculture ex livestock index return in Euro	-10,8%	-11,0%	0,2%

Infrastructuur en private equity

Het pensioenfonds heeft Partners Group geselecteerd als adviseur voor de invulling van de portefeuille voor private equity en infrastructuur. Gedurende 2013 hebben de adviseur, de fiduciair manager en de beleggingsadviescommissie / het bestuur de strategische richtlijnen voor de private equity en infrastructuurportefeuille vastgesteld. Tevens heeft het bestuur besloten een commanditaire vennootschap op te richten van waaruit de beleggingen worden gedaan. Naar verwachting zal in 2014 het contract met de geselecteerde adviseur worden getekend. Over de periode 2014-2017 zal de strategische allocatie met betrekking tot private equity en infrastructuur worden ingevuld.

4.3.5. ESG beleid: uitsluiting, stembeleid en engagement

Het ESG beleid van het pensioenfonds bestaat uit drie onderdelen, te weten:

- ▶ Uitsluitingen: ondernemingen en landen waarin een vermogensbeheerder niet mag beleggen staan op de uitsluitingenlijst.
- ▶ Stembeleid (proxy voting): het bestuur heeft criteria opgesteld aan de hand waarvan de vermogensbeheerder namens het fonds zijn stem uitbrengt op aandeelhoudersvergaderingen.
- ▶ Engagement: de fiduciair manager gaat namens het pensioenfonds de dialoog aan met ondernemingen om het gedrag van ondernemingen positief te beïnvloeden.

Uitsluitingen

Het bestuur heeft een initiële lijst met bedrijven vastgesteld waarin niet mag worden belegd. Hierop

staan in ieder geval ondernemingen die actief zijn in de productie en/of verkoop van:

- ▶ clusterbommen;
- ▶ landmijnen;
- ▶ nucleaire wapens;
- ▶ munitie van verarmd uranium;
- ▶ bedrijven waarvan bekend is dat zij de mensenrechten op grove wijze schenden.

Deze lijst wordt actief onderhouden. Ook zijn beleggingen in financiële instrumenten uitgegeven door landen waarvoor een wettelijk besluit tot een Handelsembargo door de European Council is afgegeven, uitgesloten. Gedurende 2013 zijn vijf ondernemingen van de uitsluitingenlijst verwijderd. Vier van deze ondernemingen zijn niet langer actief betrokken bij nucleaire wapens. En één onderneming is niet meer actief betrokken bij de productie van controversiële wapens.

Proxy voting

Het bestuur acht het vanuit haar positie van belang om zich als een betrokken aandeelhouder te gedragen. Dat betekent dat actief gebruik wordt gemaakt van het stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen van de ondernemingen waarin het pensioenfonds belegd. De criteria voor het stembeleid zijn door het bestuur vastgesteld.

In totaal is in 2013 bij 123 Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders (AvA) op 1.654 verschillende agendapunten gestemd. Bij 30 AvA's is op ieder agendapunt 'voor' gestemd. Bij de overige 93 AvA's is op minimaal één agendapunt 'tegen' gestemd, of is een stem onthouden.

Er zijn een aantal argumenten om niet 'voor' te stemmen:

- ▶ Het mandaat van de accountant overschrijdt 12 jaar.
- ▶ Een emissie van meer dan 30% van het uitstaande kapitaal.
- ▶ Een emissie zonder voorkeursrechten.
- ▶ Een Raad van Commissarissen (RvC) waarvan één of meer commissarissen de zittingstermijn van 12 jaar overschrijdt.
- ▶ Een commissaris heeft te veel commissariaten.
- ▶ Politieke donaties.
- ▶ Excessieve beloning voor het management.
- ▶ Een niet onafhankelijke commissaris maakt deel uit van de RvC.
- ▶ Beperking van de rechten van aandeelhouders.

Verder heeft het bestuur besloten om de nadruk te leggen op het thema "arbeidsrelaties". Dit thema wordt in het ESG-beleid benadrukt door scherpere uitsluitingscriteria en aanscherpingen van de criteria voor het stembeleid. Effecten van deze aanscherping zullen pas in 2014 zichtbaar worden. Aanvullend is besloten om vanaf 2014 ook te stemmen op de aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen uit de Noord-Amerikaanse aandelenportefeuille.

Engagement

Het bestuur is in 2011 gestart met het actief benaderen van bedrijven waarin wordt belegd indien daar uit oogpunt van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur aanleiding toe is. Het is echter onmogelijk om alle ondernemingen waarin het pensioenfonds belegt actief te benaderen.

Engagement vindt plaats met maximaal

26 ondernemingen uit de Europese aandelenportefeuille, plus alle Nederlandse ondernemingen. Bij een aantal ondernemingen is op meerdere thema's de dialoog aangegaan.

Om de effectiviteit van "engagement" te meten, zijn vier mijlpalen geformuleerd.

- ▶ De eerste mijlpaal is het overbrengen en formuleren van het punt van zorg door het pensioenfonds.
- ▶ De tweede mijlpaal is het erkennen van de kwestie door de onderneming.
- ▶ De derde mijlpaal is bereikt zodra de onderneming passende maatregelen aankondigt.
- ▶ De vierde mijlpaal is het implementeren van de aangekondigde maatregelen door de onderneming.

Vier dialogen bevinden zich nog in het beginstadium van het engagement proces. Naar aanleiding van de dialoog is in negen gevallen de aangegeven kwestie door management erkend en zijn in zes gevallen maatregelen door de betreffende onderneming aangekondigd. De vierde mijlpaal werd in 2013 in zeven gevallen bereikt.

Het ESG beleid is in 2013 uitgebreid. Naast 'bilateraal engagement' met ondernemingen is het pensioenfonds gestart met 'collectief engagement'. Het pensioenfonds ondersteunt sinds 2013 de volgende vier collectieve engagement initiatieven:

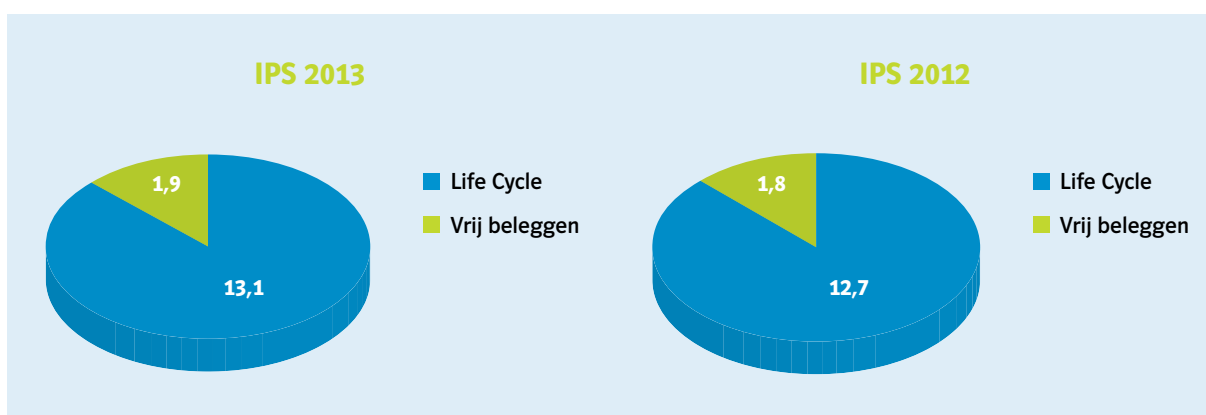
- ▶ Standpunt bepaling beleggers inzake EU voorstel voor accounting.
- ▶ Het Extractieve Industrieën Transparantie Initiatief (mijnbouw).

- ▶ De UN PRI beleggerswerkgroep Palm Olie.
- ▶ Mededeling beleggers over Bangladesh.

4.3.6. Individueel Pensioenbeleggen

Deelnemers van Pensioenfonds UWV hebben de mogelijkheid om te beleggen voor een aanvullend pensioen. Het belegd vermogen van deze deelnemers is in onderstaande grafieken weergegeven (bedragen in € 1,0 miljoen):

Deelnemers aan Individueel Pensioenbeleggen (IPB) kunnen kiezen tussen Life Cycle en Vrij beleggen. Life Cycle betekent dat naarmate de pensioendatum dichterbij komt, de beleggingsmix minder risicovol wordt. In de onderstaande tabel staan de beleggingsmixen die horen bij de verschillende lifecycles, de bijbehorende vermogensstanden en rendementen.

Belegd vermogen (x € 1.000) en rendementen Life Cycle (%)

	I	II	III	IV	V
Verhouding aandelen/obligaties/geldmarkt	90/10/0	75/25/0	50/50/0	25/75/0	10/0/90
Belegd vermogen eind 2013	272	440	4.592	4.200	3.574
Belegd vermogen eind 2012	211	410	5.150	3.683	3.224
2013, behaald rendement	20,8%	16,7%	10,3%	4,1%	2,2%
2012, behaald rendement	16,0%	14,5%	12,0%	9,4%	2,0%

Belegd vermogen (x € 1.000) en rendementen Vrij beleggen (%)

	A	B	C	D	E	F
Verhouding aandelen/obligaties/geldmarkt	100/0/0	75/25/0	50/50/0	25/75/0	0/100/0	0/0/100
Belegd vermogen eind 2013	150	233	242	433	189	676
Belegd vermogen eind 2012	61	182	184	422	212	704
2013, behaald rendement	23,4%	16,8%	10,3%	4,1%	-1,7%	0,0%
2012, behaald rendement	17,0%	14,6%	12,0%	9,4%	6,8%	0,3%

Maatschappelijk verantwoord beleggen

In het beleggingsbeleid vindt UWV het belangrijk dat bij aandelen- en/of obligatiekeuze rekening wordt gehouden met waarden en normen ten aanzien van mens, milieu en maatschappij. Door middel van het participeren in de beleggingsfondsen van TKP Investments (TKPI) wordt invulling gegeven aan dit verantwoord beleggingsbeleid. De ondernemingen waarin het pensioenfonds, via TKPI beleggingsfondsen belegt, worden periodiek gescreend op duurzaamheid. Ook is de integratie van ESG-criteria in het beleggingsproces een vast onderdeel in/van het multi-manager selectieproces. Daarnaast vindt op voorhand uitsluiting van bepaalde bedrijven en landen plaats. Tevens voert TKPI namens het pensioenfonds een actief stembeleid. Wat betreft maatschappelijk verantwoord beleggen sluiten de principes die het bestuur hanteert voor het IPB aan met hetgeen beschreven in paragraaf 4.3.5 ESG beleid.

4.4. Risicobeheer

4.4.1. Financiële risico's

Het risicoprofiel van het pensioenfonds is behoudend. Om de pensioentoezegging te verwezenlijken neemt het bestuur verantwoorde risico's. Daarbij is het risicobeleid ingericht binnen het huidige financieel toezichtkader en het huidige pensioencontract. Hiermee stuurt het beleid primair op de nominale dekkingsgraad met als doel te voorkomen dat de nominale dekkingsgraad onder kritische waarden daalt. Indien dat toch gebeurt, worden de opgebouwde aanspraken en ingegane pensioenen verlaagd.

Het bestuur heeft zijn financieel risicobeleid verwoord in de ABTN. Gedurende het verslagjaar worden risico's doorlopend gemonitord en wordt aan de financiële commissie verslag uitgebracht over actuele risico's, de getroffen maatregelen en de status van de opvolging van de acties.

Matching- en renterisico

Het risico dat de waardeveranderingen van de activa en passiva als gevolg van veranderingen van de rentevoet, rente typische looptijden, basisvaluta en ontwikkeling in prijspeil (inflatie) niet met elkaar overeenkomen.

Het renterisico is in 2013 op strategisch niveau voor 60% afgedekt met behulp van de staatsobligatieportefeuille en aanvullende renteswaps. Het bestuur hanteert een Dynamic Strategy Portfolio (DSP-strategie, zie paragraaf 4.3.3. voor het beleggingsbeleid en de resultaten), wat wil zeggen dat de mate van afdekking van het renterisico maandelijks bijgesteld kan worden in reactie op ontwikkelingen op de financiële markten. De mate van renteaafdekking is echter gelimiteerd, de ondergrens is 43,3% en de bovengrens is 100%. Voor 2013 ligt de feitelijke range van renteaafdekking tussen de 54,6% en 68,3%.

Het inflatierisico is niet direct afgedekt. Het bestuur heeft er voor gekozen bij de invulling van de alternatieve portefeuille de samenhang van de verwachte rendementen met de inflatieontwikkeling als belangrijk uitgangspunt te nemen.

Marktrisico

Het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten binnen de portefeuille. Hieronder vallen naast de veranderingen van marktprijzen en rente onder meer de volatiliteit van de marktprijzen en het concentratie- en correlatierisico.

Marktrisico lopen is essentieel voor het kunnen behalen van extra rendement. Bij de vaststelling van de strategische portefeuille met behulp van de ALM-studie worden door het bestuur verschillende risicoparameters beoordeeld. Zo wordt gekeken naar de verwachte mate van afwijking van het rendement van de beleggingsportefeuille ten opzichte van het rendement van de verplichtingen. Daarnaast is de verwachte daling van de dekkingsgraad in slechte scenario's voor het bestuur een belangrijke parameter bij het bepalen van de strategische beleggingsportefeuille. De portefeuille is defensief samengesteld zodat er een lage beweeglijkheid van de dekkingsgraad mag worden verwacht. Er wordt gespreid belegd over diverse beleggingscategorieën. Deze diversificatie heeft een risicoverlagend effect. Toch blijft het risico aanwezig dat onder extreme omstandigheden waarbij meerdere beleggingscategorieën tegelijkertijd dalen, diversificatie niet volledig het gewenste risico verlagende effect oplevert.

De matchingportefeuille bestaat uit staatsobligaties van Europese landen met de hoogste kredietwaardigheid. Met als doel om de rentegevoeligheid van de verplichtingen zo nauwkeurig mogelijk te volgen. Deze portefeuille richt zich dus niet op het behalen van extra rendement. Daarom is het van belang het tegenpartijrisico zo veel mogelijk uit te sluiten. Derhalve moet de kredietwaardigheid van landen in deze portefeuille minimaal AA zijn.

Het valutarisico van de Amerikaanse dollar, Japanse yen en het Britse pond van de rendementportefeuille wordt voor de helft afgedekt. Andere valutaposities worden niet afgedekt. Binnen de

portefeuille van alternatieve beleggingen wordt voor de grondstoffenportefeuille dezelfde strategie gevolgd. In de vastgoedportefeuille worden de drie bovengenoemde valuta pas volledig afgedekt zodra deze een gewicht van 10%, of meer van de totale vastgoedportefeuille heeft bereikt. Als het gewicht lager is dan 5% wordt de valuta niet afgedekt. De fiduciair manager beslist in geval van een gewicht tussen de 5% en 10%.

Ten aanzien van vastgoed geldt dat er onzekerheid bestaat over de (onderliggende) waardering van het vastgoed in de vastgoedfondsen. Deze onzekerheid wordt met name ingegeven door het feit dat er weinig transacties in de vastgoedmarkt aanwezig zijn. Door het ontbreken daarvan, wordt de inschatting van de waardering nauwelijks getoetst door transacties, wat leidt tot een grotere onzekerheid van de (papier) waardering. De waardering van de vastgoedfondsen alsook de waarderingmethodiek met betrekking tot de onderliggende vastgoedobjecten worden door het bestuur periodiek gemonitord.

Kredietrisico

Het risico dat een debiteur of tegenpartij contractuele of andere overeengekomen verplichtingen (waaronder verstrekte kredieten, leningen, vorderingen, ontvangen garanties) niet nakomt.

Het kredietrisico is op te splitsen in twee componenten. Enerzijds het risico dat besloten ligt in de beleggingen; de kwaliteit van de uitgevende instelling. En anderzijds de mate waarin tegenpartijen van financiële transacties, zoals Over The Counter (OTC) derivaten, niet aan hun verplichtingen kunnen voldoen.

Het kredietrisico in de beleggingsportefeuille is een bewust gekozen risico, omdat hier naar verwachting een extra rendement tegenover staat. Het pensioenfonds heeft per ultimo 2013 voor 21,4% van het totale beleggingsvermogen belegd in obligaties met kredietrisico. De verhouding tussen verwachte opbrengst en risico van dit type beleggingen draagt sterk bij aan het totale gewenste risico-/rendementsprofiel van het pensioenfonds.

Het tegenpartijrisico bij financiële transacties wordt ondervangen door de selectie van kwalitatief hoogwaardige tegenpartijen, het wederzijds uitwisselen van onderpand (collateral) en een dagelijkse onafhankelijke waardering van het noodzakelijke onderpand. In 2013 is het aantal tegenpartijen waarmee zaken mag worden gedaan uitgebreid. Door diversificatie wordt het risico per tegenpartij verder verkleind. Daarnaast zijn ook voor een aantal tegenpartijen de minimum bedragen van overdracht van onderpand verlaagd. De uitvoering van het collateral management is uitbesteed aan de custodian van het pensioenfonds en wordt gemonitord door de fiduciair manager.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet en/of niet tijdig tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities.

Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Het bestuur is ervan overtuigd dat alternatieve minder liquide beleggingen op lange termijn een extra rendement kunnen opleveren. Echter, een groot gewicht in illiquide beleggingen in de portefeuille maakt het lastig om de gewenste asset allocatie te beheersen in sterk volatiele perioden of in geval het pensioenfonds een grote verandering ondergaat.

De ALM-studie in 2011 heeft uitgewezen dat met de huidige strategische asset allocatie het liquiditeitsrisico voldoende beheerst kan worden. Binnen de strategische asset allocatie is 21% van de beleggingen gealloceerd naar beleggingen met een illiquide karakter (vastgoed, infrastructuur, private equity en hypotheek).

De mate van verhandelbaarheid van de feitelijke portefeuille is per ultimo 2013 goed. Binnen de feitelijke portefeuille is 88% belegd in liquide tot zeer liquide beleggingen. Dit percentage zal afnemen naarmate de invulling van de alternatieve portefeuille vordert. Het resterende gedeelte is minder liquide. Dit betreft met name de beleggingen in vastgoed- en hypotheekfondsen.

Verzekeringstechnisch risico

Het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten, als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen, bij de ontwikkeling en premiestelling van het product.

Het verzekeringstechnisch risico betreft met name de risico's op lang leven, overlijden en arbeidsongeschiktheid. Dit laatste risico is bescheiden ten opzichte van de totale omvang van de voorzieningen en is derhalve niet herverzekerd. Het bestuur beheerst deze risico's door bij de premievaststelling en bepaling van de technische voorziening uit te gaan van actuele sterftetafels en prudente (actuariële) aannames en analyses.

De gehanteerde actuariële uitgangspunten worden jaarlijks getoetst door een onafhankelijke actuaris. De actuariële verklaring van de certificerende actuaris is opgenomen in de overige gegevens in hoofdstuk 10.

4.4.2. Niet-financiële risico's

Omgevingsrisico

Het risico als gevolg van externe veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat.

Onder deze risicocategorie valt met name het risico met betrekking tot de continuïteit van de werkgever. Bij de bepaling van het strategische beleid is in 2011 in kaart gebracht wat de financiële gevolgen zouden kunnen zijn van een krimp van het actieve deelnemersbestand met 30% tot en met 2016. De uitkomsten waren destijds geen reden tot het nemen van extra maatregelen. Uit recente studies die heeft bestuur heeft laten uitvoeren en scenario's die zijn doorgerekend betreffende het deelnemersbestand, blijkt dat nog steeds geen extra maatregelen noodzakelijk zijn.

Operationeel risico (intern)

Het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering.

Het pensioenfonds is zich bewust van de risico's die samenhangen met de interne organisatie, fiatteringsbevoegdheden, personeel, kosten en overige zaken. Het pensioenfonds analyseert voortdurend de interne organisatie en de toereikendheid van de beheersingsmaatregelen om risico's te minimaliseren. Externe toetsing vindt plaats door de externe accountant.

Omdat de dagelijkse operationele werkzaamheden van het pensioenfonds grotendeels zijn uitbesteed vormt het operationele risico tevens een belangrijk onderdeel van het uitbestedingsrisico dat in de volgende paragraaf wordt behandeld.

Uitbestedingsrisico

Het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden (al dan niet binnen een groep, al dan niet aan de sponsor) uitbesteede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad.

Het dagelijkse toezicht op de uitbesteede activiteiten is een belangrijke activiteit voor het bestuursbureau van het pensioenfonds. Het bestuursbureau ziet toe op een correcte uitvoering van de gemaakte afspraken in de overeenkomsten met de diverse uitbestedingspartijen. Hiervoor wordt mede gebruik gemaakt van onafhankelijke informatie (goedkeurende verklaringen bij jaarrekeningen, ISAE 3402

verklaringen of gelijkwaardige verklaringen) van bijvoorbeeld een accountant van de uitbestedingspartijen over de werking van de organisatie en de juistheid van de verstrekte informatie.

Ten aanzien van de governance omtrent de uitbesteede beleggingsmandaten en de fiduciair manager is continue aandacht vanuit het bestuur. Indien noodzakelijk kan het bestuur gebruik maken van externe adviseurs op het gebied van vermogensbeheer.

Alle overeenkomsten worden door het bestuur getoetst aan het uitbestedingsbeleid van het pensioenfonds. In 2013 heeft het bestuur het uitbestedingsbeleid, waar nodig, geactualiseerd en aangescherpt waarbij de uitbestedingsrichtlijnen, zoals opgenomen in de Pensioenwet, in acht zijn genomen.

Versterking van uitbestedingstructuur (GAM)

Risicobeheer van de risico's die samenhangen met uitbesteding in de breedste zin heeft hoge prioriteit van het bestuur. Als gevolg hiervan is in 2012 het project Governance asset management (GAM) opgestart om de beheersing van de uitvoering van de uitbesteede werkzaamheden te versterken. Het project wordt aangestuurd en gemonitord door een stuurgroep. Aan deze stuurgroep nemen drie bestuursleden, het bestuursbureau en een externe adviseur deel. In 2013 is het project voortgezet.

In 2013 zijn onder meer de overeenkomsten en service level agreements (SLA) met de custodian en de fiduciair manager uitgebreid en aangescherpt.

Daarbij zijn de overeenkomsten geactualiseerd om te voldoen aan de geldende wettelijke eisen. Verder is in 2013 een nieuwe modulair opgebouwde en aangescherpte uitbestedingsovereenkomst en SLA overeengekomen met de pensioenuitvoerder.

Integriteitsrisico

Het risico dat de integriteit van de instelling dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel van de leiding in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door de instelling opgestelde normen.

Het pensioenfonds heeft een onafhankelijk gepositioneerde compliance officer aangesteld. Deze compliance officer ziet toe op de adequate beheersing van de integriteitsrisico's door het bestuur en doet hiervan verslag aan de voorzitter van het pensioenfonds.

Juridisch risico

Het risico dat het pensioenfonds niet voldoet aan veranderende en geldende wet- en regelgeving, waardoor het risico op juridische geschillen bestaat.

Het pensioenfonds beschikt over benodigde juridische kennis en expertise binnen het bestuursbureau die op peil wordt gehouden met opleidingen en cursussen. Bij complexe zaken kunnen externe juristen worden geraadpleegd.

4.4.3. Integraal risicomanagement

Eind 2012 heeft het bestuur zijn integraal risicomanagement laten evalueren door een externe adviseur op basis van het toetsingskader van DNB

"FOCUS!". Naar aanleiding van de evaluatie zijn aandachtsgebieden geformuleerd waar het pensioenfonds zich op kan verbeteren. In 2013 is hieropvolging aan gegeven door het bestuur.

4.5. Pensioenbeheer

4.5.1. Pensioenreglementen

Het pensioenfonds geeft uitvoering aan twee pensioenregelingen. Voor een beknopte uiteenzetting van de geldende pensioenregelingen verwijzen wij naar paragraaf 9.5 van de jaarrekening.

Variabel opbouwpercentage

Cao-partijen hebben besloten, na bindend advies van het bestuur, om met ingang van 1 januari 2013 het opbouwpercentage variabel te maken (zie paragraaf 4.2.2 Financieringsbeleid en ABTN). Het bestuur heeft besloten om met ingang van 1 januari 2013 het opbouwpercentage voor het jaar 2013 voor de pensioenregeling 2005 aan te passen van 1,8% naar 1,43%. Voor de pensioenregeling 2006 is het opbouwpercentage per 1 januari 2013 voor het jaar 2013 verlaagd van 2,1% naar 1,67%.

Aanpassingen actuariële prognosetafel

In 2012 heeft het bestuur besloten om de meest actuele prognosetafel te hanteren. Als gevolg hiervan zijn per 1 juli 2013 de fondsfactoren van de flexibiliseringsmogelijkheden in de pensioenregeling, en de afkoopfactoren, opnieuw vastgesteld. Ook zijn de premies van de vrijwillige verzekeringen per 1 april 2013 hierop aangepast.

4.5.2. Pensioenadministratie (Quinto-P)

In 2011 heeft DNB de kwaliteit van de pensioenrechtenadministratie bij een aantal pensioenfondsen onderzocht (het zogenoemde Quinto-P onderzoek). Pensioenfonds UWV maakte geen deel uit van de onderzoeksgroep. Uit het onderzoek van DNB bleken afwijkingen tussen de geadmistreerde bedragen ten opzichte van de nagerekende feitelijke pensioenaanspraken. Naar aanleiding van deze bevindingen heeft DNB in 2012 de sector, via een sectorbrief, verzocht om kritisch te onderzoeken of er onvolkomenheden voorkomen in de pensioenadministratie en, in dat geval, de benodigde herstelmaatregelen te nemen.

Het bestuur heeft daarop besloten om een project te starten om de kwaliteit van de rechtenadministratie en daaraan verwante processen in kaart te brengen. De nadruk van het project ligt op de kwaliteit van de in het verleden opgebouwde pensioenaanspraken alsook de toekomstig op te bouwen pensioenaanspraken. En is daarmee breder opgezet dan het Quinto-P onderzoek vanuit DNB. Als eerste opdracht heeft het bestuur de pensioen-uitvoerder gevraagd om een risicoanalyse uit te voeren op de aanwezige populatie. Op basis van deze risicoanalyse is verder invulling gegeven aan het onderzoek. Als gevolg van de omvang van de populatie en de complexiteit alsook de diversiteit van de in het verleden samengevoegde pensioenregelingen loopt het onderzoek door in 2014.

4.5.3. Pensioencommunicatie

In 2013 is nadere invulling gegeven aan het strategisch communicatiebeleidsplan 2012-2015 via het tactisch communicatieplan 2013. De doelstelling

van het communicatiebeleid is: deelnemers informeren en activeren door hen inzicht te geven in hun pensioensituatie en daarbij een handelingsperspectief te bieden. In het plan is voor een doelgroepspecifieke benadering gekozen om (nog) meer aan te sluiten bij de informatiebehoefte van belanghebbenden.

Pensioenonderzoek

In navolging van het pensioenonderzoek 2012 (nulmeting) heeft in 2013 een vervolgonderzoek plaatsgevonden onder de actieve deelnemers om inzicht te verkrijgen in de ontwikkeling van de effectiviteit van de pensioencommunicatie. De uitkomsten van het pensioenonderzoek 2013 zijn gebruikt als input voor het tactisch communicatieplan 2014.

Op Koers

Een onderdeel van het communicatiebeleid is de online tool 'Op Koers'. Hiermee biedt het pensioenfonds als eerste pensioenfonds in Nederland een online tool aan waarmee actieve deelnemers ontdekken of de pensioenopbouw op schema ligt. Aan de hand van een inschatting van uitgaven na pensioneren berekent de tool de benodigde opbouw. Ook worden eventuele risico's in kaart gebracht en wordt aangegeven welke acties ondernomen kunnen worden op het moment dat de deelnemer niet op schema ligt met zijn of haar pensioenopbouw. Inmiddels hebben driekwart van de actieve deelnemers 'Op Koers' bezocht.

Brief pensioenontwikkelingen

Eind februari heeft het pensioenfonds een brief verstuurd naar alle deelnemers, waarin zij op de hoogte zijn gebracht van de financiële stand van

het pensioenfonds per 31 december 2012 en de maatregelen die het pensioenfonds heeft moeten nemen.

UPO

In het tweede kwartaal is het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) verzonden aan deelnemers aan de pensioenregeling. Slapers hebben het UPO in het derde kwartaal van 2013 ontvangen. Bij circa 300 slapers zat er een fout in de berekening van het partnerpensioen. Deze fout is begin 2014 hersteld met een nieuw UPO.

Klachten

In 2013 zijn twintig klachten van de in totaal 52.020 deelnemers binnengekomen en verwerkt. De klachten hadden betrekking op: vanuit het bestuur verstuurd communicatie en mailings (4), toekenning van pensioenen of uitkeringen (4), waardeoverdrachten (1) en het UPO (1). Het bestuur wordt ieder kwartaal door de pensioenuitvoerder geïnformeerd over de omschrijving en afhandeling van alle klachten.

4.5.4. Toekomstbestendig pensioen

In 2013 heeft het bestuur onderzoek gedaan naar de toekomstige vastheid van de pensioenregelingen. In het onderzoek is uitgegaan van diverse generaties en zijn de effecten gemeten bij verschillende positieve en negatieve economische scenario's. Ook is onderzoek gedaan naar een evenwichtig kortingsbeleid met oog op het uitvoeren van een mogelijke kortingsmaatregel na de afloop van het kortetermijnherstelplan.

Bij de beoordeling van de onderzoeksresultaten is rekening gehouden met drie normen; gelijkheidsnorm, lusten-lastennorm en een risiconorm. De gelijkheidsnorm kijkt of de effecten van het beleid voor het pensioen van verschillende generaties zoveel mogelijk hetzelfde zijn. De lusten-lastennorm toetst of generaties, die in slechte scenario's relatief meer pensioen inleveren, ook relatief meer pensioen krijgen als het goed gaat. De risiconorm geeft aan dat het pensioen nooit onder een bepaalde grens mag komen.

Het onderzoek geeft het bestuur handvatten voor verkenning bij beleidskeuzes die onder het nieuwe financieel toetsingskader (FTK) gemaakt moeten worden. Op basis van nadere afstemmingen tussen het bestuur en cao-partijen zullen de beleidskeuzes verder vorm worden gegeven.

Bij de vormgeving van het strategische beleid onder het nieuwe FTK gaat het om afstemming tussen pensioenambitie, kosten en risicobereidheid. Daarna kan een vertaling gemaakt worden naar een passend premie-, indexatie en beleggingsbeleid. Ook hierbij zijn de essentiële uitgangspunten een eerlijk en houdbaar pensioen binnen de wettelijke kaders en randvoorwaarden.

4.6. Pensioenbestuur

4.6.1. Informatie vanuit extern toezicht

In 2013 zijn, net als in voorgaande jaren, geen dwangsommen of boetes aan het pensioenfonds opgelegd noch zijn door DNB aanwijzingen aan het pensioenfonds gegeven. Ook is geen bewindvoerder

aangesteld en is bevoegdheidsuitoefening van organen niet gebonden aan toestemming van DNB. Daarbij heeft het bestuur gedurende het verslagjaar adequate opvolging gegeven aan de van toepassing zijnde themaonderzoeken van DNB.

Toezichtsklasse DNB

In 2013 is het pensioenfonds door DNB in toezichtsklasse T3 ingedeeld (was: T2). De herindeling heeft plaatsgevonden op basis van de omvang van het belegd vermogen. Als gevolg van de nieuwe indeling zal de mate van toezicht van DNB op het pensioenfonds toenemen. Daarbij zal standaard een beoordeling plaatsvinden van het bedrijfsmodel en de strategie, de cultuur, het gedrag en de governance alsook het algemene risicobeheer. In januari 2014 is door DNB een beleggingsonderzoek gestart.

4.6.2. Bestuursmodel

Op 7 augustus 2013 is de Wet versterking bestuur pensioenfondsen in werking getreden. De wet versterkt het bestuur en het interne toezicht op het bestuur van pensioenfondsen. Daarbij verzwakt de wet de geschiktheidseisen voor (mede-)beleidsbepalers en waarborgt de wet een evenwichtige belangenafweging. Het bestuur dient de wijzigingen die voortvloeien uit de wet op 1 juli 2014 geïmplementeerd te hebben. Een onderdeel van de nieuwe wetgeving vraagt het bestuur om een keuze te maken tussen vijf verschillende bestuursmodellen. Per bestuursmodel verschilt de inrichting van het bestuur, het intern toezicht en de medezeggenschap. Na een analyse van de kenmerken en de voor- en nadelen, heeft het bestuur gekozen voor het paritaire bestuursmodel.

Het bestuur acht het paritaire bestuursmodel het meest passend bij de karakteristieken van het pensioenfonds (als ondernemingspensioenfonds) in samenhang met de doelstelling om de kwaliteit van en het vertrouwen in het functioneren van de interne organisatie van het pensioenfonds te verbeteren.

4.6.3. Wisseling bestuursleden

Per 1 juli 2013 hebben enkele wijzigingen in de samenstelling van het bestuur plaatsgevonden. De heren De Kat en Wentink (namens de deelnemers) en de heren Paffen en Rosing (namens de pensioengerechtigden) zijn statutair afgetreden als gevolg van het eindigen van hun (maximale) zittingstermijn.

Mevrouw Hernandez Lara is per 1 juli 2013 benoemd als bestuurslid namens de deelnemers. De andere bestuursfunctie namens de deelnemers is per 1 juli 2013 vacant. De werving van een nieuwe kandidaat heeft de aandacht van het bestuur.

Voor de bestuurszetels namens de pensioengerechtigden hebben in 2013 verkiezingen plaatsgevonden. Na verkiezing is de heer Kok herbenoemd per 1 juli 2013, en is de heer Aarts per 1 juli 2013 benoemd als bestuurslid namens de pensioengerechtigden. De heer Bouwknecht is per 1 juli 2013 benoemd als plaatsvervangend bestuurslid namens de pensioengerechtigden.

Door het statutair aftreden van de oud-secretaris, de heer De Kat, heeft het bestuur tevens een nieuwe secretaris benoemd in de persoon van de heer Lemkes.

Een compleet overzicht van de huidige bestuurssamenstelling is opgenomen in paragraaf 3.1.

4.6.4. Geschiktheid

Het bestuur ziet toe op geschiktheid, complementariteit en continuïteit binnen het bestuur. Het bestuur toetst de geschiktheid van de bestuursleden bij het aantreden en gedurende het bestuurslidmaatschap. Hiertoe is per bestuursfunctie een profielschets opgesteld.

Begin 2013 heeft het bestuur een zelfevaluatie uitgevoerd, waarbij in beeld gebracht is over welke competenties het bestuur als collectief beschikt en waar verdere ontwikkeling nodig is. De uitkomsten van de zelfevaluatie hebben geleid tot ontwikkelpaden/-afspraken per bestuurslid.

Naast het uitvoeren van een zelfevaluatie heeft het bestuur in het afgelopen jaar ook op andere wijze aandacht besteed aan de geschiktheidsbevordering van het bestuur, door onder andere de benoemingsprocedure te wijzigen, waardoor het bestuur kandidaat-bestuursleden kan afwijzen op het moment dat deze niet voldoen aan het functieprofiel. Daarnaast heeft het bestuur statutair de mogelijkheid gecreëerd om externe bestuursleden namens de deelnemers of de werkgever te benoemen wanneer hun specifieke expertise niet aanwezig is binnen de werkgever.

Ook werkt het pensioenfonds sinds 2013 met aspirant-bestuursleden om de continuïteit binnen het bestuur te waarborgen. De aspirant-bestuursleden worden opgeleid tot 'geschikte aankomende bestuursleden'. De aspirant-bestuursleden wonen de

bestuursvergaderingen en commissievergaderingen als toehoorder bij en volgen relevante pensioenopleidingen. Daarnaast werkt het pensioenfonds met een 'Kweekvijver', waar vanuit de belanghebbende deelnemers zich kunnen voorbereiden op een eventueel lidmaatschap van het fondsbestuur of een ander fondsorgaan.

In 2014 zal een nieuwe zelfevaluatie door het bestuur worden uitgevoerd, onder begeleiding van een externe partij. De individuele en collectieve ontwikkelingen uit de zelfevaluatie 2013 vormen input voor deze zelfevaluatie. Met inachtneming van de uitkomsten van de zelfevaluatie zal het geschiktheidsplan van het pensioenfonds verder vorm gegeven worden, waarbij mede de eisen en aandachtspunten als gevolg van de Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds en de Code Pensioenfonds in acht worden genomen.

4.6.5. Gedragscode

Het pensioenfonds beschikt over een gedragscode. Het doel van de gedragscode is het waarborgen en handhaven van het vertrouwen in het pensioenfonds door belanghebbenden, alsmede het voorkomen van integriteitsrisico's. De gedragscode kent daartoe algemene gedragsregels voor verbonden personen en aanvullende gedragsregels voor insiders.

Het uitgangspunt van de gedragscode is de transparantie te bevorderen en ervoor te zorgen dat alle aan het pensioenfonds verbonden personen, ook voor bescherming van hun eigen belangen, duidelijk weten wat wel en wat niet geoorloofd is. De gedragscode is tevens bedoeld ter bescherming

van de aan een pensioenfonds verbonden personen in hun externe contacten met onder andere zakelijke relaties.

De gedragscode draagt mede bij aan het integer functioneren van het bestuur ten behoeve van allen die bij het pensioenfonds belang hebben en het waarborgen van de goede naam en reputatie van het pensioenfonds en de pensioensector in het algemeen.

Het bestuur heeft een onafhankelijk gepositioneerde compliance officer aangesteld. Deze compliance officer ziet toe op de adequate opvolging door het bestuur van de gedragscode en doet hiervan verslag aan de voorzitter van het pensioenfonds.

4.6.6. Externe ontwikkelingen

Pensioenfonds UWV heeft ook het afgelopen jaar te maken gehad met vele externe ontwikkelingen, in het bijzonder ingegeven door de politiek en de toezichthouder. In deze paragraaf staan de belangrijkste externe ontwikkelingen, die niet reeds eerder in het bestuursverslag zijn genoemd. Voor zover van toepassing worden de acties die het bestuur heeft genomen uiteengezet.

Inperking fiscaal kader 2014

Als gevolg van de wet "Verhoging AOW- en pensioenrichtleeftijd" is per 1 januari 2014 het fiscaal maximale opbouwpercentage verlaagd: voor middelloonregelingen van 2,25% per jaar met een pensioenleeftijd van 65 jaar naar 2,15% met een pensioenleeftijd van 67 jaar.

In 2013 hebben cao-partijen een akkoord bereikt over de aanpassing van de pensioenregeling per 1 januari 2014. Het akkoord kent de volgende afspraken:

- ▶ De pensioenrichtleeftijd wordt verhoogd naar 67 jaar (pensioenregeling 2006) met een opbouwpercentage van 2,05%;
- ▶ De opgebouwde aanspraken blijven staan op pensioenleeftijd 65 en gaan ook in op het moment dat de deelnemer 65 jaar wordt;
- ▶ De pensioenopbouw eindigt op de leeftijd van 65 jaar;
- ▶ Het dienstverband eindigt bij het bereiken van de AOW-leeftijd. In 2014 is dat op 65 jaar en 2 maanden.

Deelnemers die onder de pensioenregeling 2005 vallen, worden uiterlijk in 2014 65 jaar. Daarom is de pensioenrichtleeftijd niet verhoogd en blijft dus 65 jaar. Het opbouwpercentage voor 2014 is conform wetgeving wel aangepast en is bepaald op 1,55%.

Het bestuur heeft de aangepaste pensioenregelingen per 1 januari 2014 in uitvoering genomen. Het bestuur heeft cao-partijen gevraagd om bij de wijziging van de pensioenregeling per 1 januari 2015 aandacht te besteden aan een aantal kritische kanttekeningen bij de vanaf 1 januari 2014 geldende pensioenregelingen.

Inperking fiscaal kader 2015

In het regeerakkoord is opgenomen dat vanaf 1 januari 2015 een verdere versoepeling zal plaatsvinden waaronder een verdere verlaging van het opbouwpercentage.

Eén van de beoogde doelen van de verlaging van het maximale opbouwpercentage is dat daarmee de pensioenpremies omlaag zullen gaan. De hoogte van de premie wordt echter niet vastgesteld door de overheid, maar door de pensioenfondsbesturen. Daarom worden premiewaARBorgen ingevoerd om ervoor te zorgen dat de premies daadwerkelijk door de pensioenfondsen worden verlaagd. De waARBorgen worden waar mogelijk vastgelegd in wetgeving. Zo zullen pensioenfondsen in hun jaarrekening moeten aangeven hoe de hoogte van de premie tot stand is gekomen. Ook krijgt de toezichthouder een aantal extra bevoegdheden. DNB kan onder meer een toets uitvoeren om na te gaan of de belangen van de verschillende generaties zijn meegenomen in de bepaling van de hoogte van de premie. Ook mogen pensioenfondsen alleen 'toekomstbestendig' indexeren, wat betekent dat pensioenaanspraken en -rechten alleen mogen worden aangepast aan de inflatie als deze indexatie ook gedurende een langere periode kan worden waargemaakt.

In het wetsvoorstel, ingediend op 20 januari 2014, is het maximaal opbouwpercentage vastgesteld op 1,875% (voor middelloonregelingen) bij een pensioenleeftijd van 67 jaar. Het blijft mogelijk een pensioenregeling aan te bieden met een lagere pensioeningangleeftijd, waarbij dan wel (nog) lagere opbouwpercentages moeten worden gehanteerd. Daarnaast is opgenomen dat fiscaal voordelig pensioen opgebouwd kan worden tot een salaris van maximaal € 100.000. De beoogde inwerkingtreding is op 1 januari 2015.

Herziening financieel toetsingskader

De economische crisis is voor de sociale partners in de Stichting van de Arbeid (STAR) aanleiding geweest om op 4 juni 2010 een concept-Pensioenakkoord te sluiten over de AOW en de aanvullende pensioenen. Achtergrond van het akkoord is dat aanpassingen in het pensioenstelsel nodig zijn om het toekomstbestendig te houden. Op 10 juni 2011 heeft een nadere uitwerking van dit akkoord ook de instemming van het kabinet gekregen.

De nadere uitwerking bevatte voor sociale partners en pensioenfondsbesturen een keuze tussen een 'nominaal contract' en een 'reëel contract'. Een voorontwerp van de aanpassing van de Pensioenwet, het nieuwe FTK en de toelichting is ter consultatie via internet openbaar gemaakt, waarop 'het pensioenveld' kon reageren.

Na deze consultatie heeft de staatssecretaris op 1 oktober 2013 de Tweede Kamer geïnformeerd over de voorgenomen vervolgstappen ten behoeve van de herziening van het FTK. In de brief wordt aangegeven dat zowel het nominale als het reële contract beperkingen kennen. Een keuze tussen twee contracten levert geen eenduidig kader op, aldus de staatssecretaris. In plaats van een keuze tussen een nominaal of een reëel contract zal er daarom een tussenvariant gaan gelden. Bij de herziening van het FTK hoeft er dan niet te worden 'ingevoerd' (het onderbrengen van opgebouwde aanspraken in het nieuwe reële contract) en hoeven er niet meerdere systemen naast elkaar te bestaan. Voor het vertrouwen zou het daarnaast wenselijk zijn dat bestaande pensioenaanspraken niet anders worden gewaardeerd.

In de brief van de staatsecretaris wordt aangekondigd dat de 'tussenvariant' onder meer een spreidingsmethodiek voor financiële schokken zal kennen. Er zullen daarnaast verdeelregels worden geïntroduceerd met betrekking tot de indexatie, zodat de buffers eerlijk over jong en oud worden verdeeld. De sturingselementen die pensioenfondsbesturen ter beschikking staan, zullen zodanig worden aangepast dat pensioenfondsen minder afhankelijk worden van dagkoersen op de financiële markten en de premie zal mogen worden vastgesteld door uit te gaan van een 10-jaars gemiddelde rente. De opgebouwde aanspraken zullen op dezelfde manier worden beschermd als in de huidige systematiek: het korten van aanspraken blijft het uiterste middel. De streefdatum voor inwerkingtreding is 1 januari 2015.

Het vormgeven van een nieuw pensioencontract is in principe voorbehouden aan de cao-partijen. Wel dient in dit kader overleg plaats te vinden met het bestuur om de uitvoering van het nieuwe pensioencontract te waarborgen.

Om een succesvolle en beheerste transitie van het oude naar het nieuwe pensioencontract te faciliteren is door het bestuur een transitieplan opgesteld.

Tevens is door het bestuur in 2013 een voorbereidend project gestart om, met oog op de toekomst, invulling te geven aan een nieuw toekomstbestendig pensioencontract (zie paragraaf 4.5.4).

Vanwege de voortdurende onduidelijkheid omtrent de invoering van een nieuw FTK, heeft het bestuur

in 2013 geen verdere stappen kunnen zetten in het transitieproces.

Verhoging AOW-leeftijd

Met de in werking getreden "Wet wijziging ingangsdatum AOW-ouderdomspensioen", is bepaald dat de ingangsdatum van de AOW-uitkering gelijk is aan de dag waarop iemand 65 jaar wordt. Met de "Wet verhoging AOW- en pensioenrichtleeftijd" gaat de AOW-leeftijd vanaf 2013 jaarlijks geleidelijk met een aantal maanden per jaar verder omhoog. Daarmee komt de AOW-gerechtigde leeftijd in 2019 uit op de 66ste verjaardag en in 2023 op de 67ste verjaardag. De AOW-leeftijd wordt met ingang van 2024 gekoppeld aan de ontwikkeling van de resterende levensverwachting. Deze voorgestelde snelheid waarmee de AOW-leeftijd omhoog zou gaan, zal echter worden aangepast. In het regeerakkoord is opgenomen dat de AOW-leeftijd sneller omhoog gaat en in 2018 en 2021 uitkomt op de 66ste, respectievelijk de 67ste verjaardag. Het wetsvoorstel ter verdere verhoging van de AOW-leeftijd zal naar verwachting begin 2014 bij de Tweede Kamer worden ingediend.

In 2013 is door het bestuur besloten de mogelijkheid aan te bieden om een deel van het ouderdomspensioen om te zetten in een AOW-compensatie. Dit ter overbrugging van de periode tussen de pensioeningangsdatum en de AOW-leeftijd.

Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen (hierna: Code) is opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid, die hiermee normen formuleren voor 'goed pensioenfondsbestuur'.

Het huidig tijdgewricht vereist vanuit het maatschappelijk belang van het pensioenfonds dat het functioneren van het bestuur meer aandacht krijgt.

De Code komt voor pensioenfondsen in de plaats van de Principes voor goed pensioenfondsbestuur, die de Stichting van de Arbeid in 2005 heeft gepubliceerd. De Code staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van het volledige stelsel van bestaande wet- en regelgeving. De Code treedt in werking op 1 januari 2014.

Voor zover dit nog niet is gebeurd, zal het bestuur in 2014 opvolging geven aan de Code Pensioenfondsen. In het bestuursverslag 2014 zal het bestuur hierover nadere verantwoording afleggen.

In- en uitloopriscico bij arbeidsongeschiktheid

Vertegenwoordigers van het Verbond van Verzekeraars en de Pensioenfederatie hebben in januari 2013 een convenant opgesteld voor een uniforme dekking van de risico's van arbeidsongeschiktheid (premienvrije deelneming en arbeidsongeschiktheidspensioen).

Volgens de gemaakte afspraken zal voor een arbeidsongeschiktheidspensioen het uitgangspunt worden dat het uitloopriscico gedekt wordt. Dat betekent dat een toename in de mate van arbeidsongeschiktheid nadat een werknemer bij een nieuwe werkgever in dienst is getreden en aan een nieuwe pensioenregeling is gaan deelnemen, gedekt wordt door de oude pensioenuitvoerder. Voor wat betreft een premievrije deelneming wordt dekking van het inloopriscico het uitgangspunt. Dat betekent dat in de geschetste situatie de toename

van de arbeidsongeschiktheid door de nieuwe pensioenuitvoerder gedekt wordt.

In 2013 heeft het bestuur besloten dat de regeling van in- en uitloopriscico zoals opgenomen in het convenant vanaf 1 januari 2014 zal worden gevolgd.

5. Vooruitblik 2014

5.1. Jaarplan 2014

Het bestuur heeft de strategische doelstellingen eind 2013 opnieuw vastgesteld. De strategische doelstellingen zijn voor de korte tot middellange termijn (1-5 jaar) vastgelegd en vormen de basis van het jaarplan 2014. Het jaarplan 2014 is in december 2013 vastgesteld door het bestuur. Jaarlijks worden de strategische doelstellingen heroverwogen aan de hand van inzichten en ontwikkelingen binnen het pensioenfonds en de sector.

In het jaarplan 2014 zijn de strategische doelstellingen uitgewerkt in concrete activiteiten. Gedurende het jaar zullen de activiteiten, indien nodig, worden aangescherpt en geactualiseerd. Tevens zal de prioritering van de activiteiten waar nodig worden bijgesteld. De activiteiten in het jaarplan 2014 zijn onder te verdelen in categorieën in lijn met de strategische doelstellingen:

- ▶ Toekomstbestendigheid van de pensioenregeling.
- ▶ Governance van het pensioenfonds(bestuur).
- ▶ Optimaliseren kwaliteit en beheersing van uitbesteding.
- ▶ Waarborgen dat de pensioenregeling op een verantwoorde manier wordt uitgevoerd.
- ▶ Vergroten van het pensioenbewustzijn bij belanghebbenden.

In het jaarplan 2014 zijn tevens de benodigde activiteiten opgenomen in het kader van de afloop van het kortetermijnherstelplan in 2014.

Amsterdam, 21 mei 2014

drs. P.W. Ploegsma MBA, *voorzitter*

drs. F.J. Lemkes, *secretaris*

dr. J.A.M. de Kruijf, *plaatsvervangend voorzitter*

A.W.M. Kok, *plaatsvervangend secretaris*

drs. J.H.M. van Raak

drs. E.M. Berendsen RI

M.L. Hernandez Lara MSc

drs. A.J.M.C. Aarts

H.J. Bouwknecht

6. Verslag raad van toezicht

Op 23 april 2014 heeft de raad van toezicht haar toezichtsrapport 2013 aangeboden aan het bestuur. Hieronder staan de voornaamste bevindingen uit het rapport vermeld.

- ▶ Het bestuur is zich duidelijk bewust van zijn verantwoordelijkheden. Besluiten worden voldoende afgewogen en zorgvuldig genomen. Het behouden van het evenwicht tussen zorgvuldigheid en voortvarendheid is hierbij een uitdaging.
- ▶ De vernieuwde commissiestructuur fungeert naar behoren, al zien wij nog mogelijkheden voor een verdere verbetering van de werkverdeling tussen commissies en bestuur, waardoor de slagvaardigheid van het bestuur kan worden vergroot.
- ▶ Hiermee hangt samen dat de bestuursagenda vol beladen is; dit onderstreept het belang van de strategische kalender die dit jaar door het bestuur is ingevoerd. Dit helpt het bestuur om zicht te houden op de juiste prioriteiten.
- ▶ De bestuursdruk leidt bovendien tot een groot beslag op tijd en deskundigheid van de bestuursleden, hetgeen een belemmering kan vormen om in de toekomst geschikte bestuursleden te kunnen vinden.
- ▶ De volle bestuursagenda en de daarmee samenhangende druk op het bestuursbureau brengt het risico met zich mee van vertraging in de afhandeling van belangrijke dossiers, overigens zonder dat tot dusverre kritische grenzen worden overschreden.

- ▶ Het bestuursbureau is versterkt, waardoor de controle van het bestuur op de uitbestede werkzaamheden belangrijk is verbeterd. Dit heeft tot een herijking geleid van de relatie tussen het fonds en zijn uitbestedingspartners.

Het algemeen oordeel van de raad van toezicht is derhalve positief. Dit oordeel geven wij met inachtneming van de relatief nieuwe bestuurs-samenstelling, waardoor de ervaring van het bestuur in deze samenstelling nog beperkt is. Doordat het bestuur zich intensief inzet voor zijn taak en er sprake is van een groot verantwoordelijkheids-besef, verwachten wij dat dit bestuur nog veel groei kan doormaken. Maar dit neemt niet weg dat wij een aantal belangrijke punten signaleren, waarop naar onze mening aanvullende actie van het bestuur noodzakelijk is. Wij vermelden hieronder de aandachtspunten op hoofdlijnen:

- ▶ Met betrekking tot het jaarwerk onderschrijven wij de door de accountant en de actuaris gesignaleerde punten en adviseren wij hier aandacht aan te geven.
- ▶ Ten aanzien van vermogensbeheer constateren wij dat het bestuur al lange tijd bezig is met het maken van analyses over werking en doeltreffendheid van DSP. Wij adviseren het bestuur om op korte termijn op basis van deze analyses conclusies te trekken. Ook adviseren wij het bestuur om de relatie met de fiduciaire manager verder te verzakelijken.

- ▶ Wij adviseren om bij het door ons positief beoordeelde GAM-project de balans tussen zorgvuldigheid en slagvaardigheid te bewaken. Ook adviseren wij om te besluiten op welke wijze het handhaven van de monitoring ingericht gaat worden.
- ▶ Wij hebben ons uitgebreid beziggehouden met gedrag en cultuur binnen het bestuur, onder meer door het houden van gesprekken met oude en nieuwe bestuursleden. Op basis daarvan zien wij twee deskundigheidslagen binnen het bestuur, die veroorzaakt lijken te worden door het verschil in ervaring (gezien ook de instroom van nieuwe bestuursleden) maar ook door het verschil in afstand tot het bestuursbureau. Wij roepen het bestuur op om hier aandacht aan te besteden en te werken aan een groter gelijkwaardigheidsniveau tussen oude en nieuwe bestuursleden.
- ▶ Uit diverse studies blijkt dat de haalbaarheid van het huidige pensioencontract sterk onder druk staat. Het bestuur heeft sociale partners hierop gewezen. Wij roepen het bestuur op om ervoor te waken dat dit gegeven tijdig wordt opgepakt en dat deze informatie wordt meegenomen bij het opstellen van een nieuw pensioencontract.

Uit gesprekken met het bestuur hebben wij begrepen dat het bestuur deze punten onderkent en inmiddels ook actie heeft ondernomen teneinde verbeteringen te realiseren.

7. Verslag deelnemersraad

Statutaire opdracht

De instelling, samenstelling en werkwijze van de deelnemersraad is vastgesteld in de statuten van het fonds.

De deelnemersraad adviseert het fonds gevraagd of uit eigen beweging over aangelegenheden die het fonds betreffen. De deelnemersraad wordt in de gelegenheid gesteld advies uit te brengen over door het bestuur voorgenomen besluiten tot (meest voorkomend):

- a) het nemen van maatregelen van algemene strekking;
- b) wijziging van de statuten en reglementen van het fonds;
- c) vaststelling van het jaarverslag en de jaarrekening, de begroting, de actuariële en bedrijfstechnische nota en overeenkomsten van herverzekering.

De deelnemersraad doet dit op basis van bevoegdheden die voortkomen uit de Pensioenwet.

Verantwoording en werkwijze

Als deelnemersraad doen wij verslag over het boekjaar 2013. In 2013 is de deelnemersraad negen keer in vergadering bijeen geweest en daarnaast is twee keer met het bestuur vergaderd. De belangrijkste thema's die daarbij aan de orde kwamen en waarover advies is gevraagd zijn: het jaarverslag, de begroting, de reglementen en de Governance.

Met betrekking tot de Governance, een uitvloeisel van wijzigingen in de Pensioenwet, en daarmee gepaard gaande wijzigingen in bestuursorganen van het fonds heeft dit onderwerp veelvuldig op de agenda gestaan. Hierbij waren vaak bestuursleden aanwezig.

Ook heeft de deelnemersraad een externe adviseur geraadpleegd over de bevoegdheden en omvang. Dit waren punten waarover de deelnemersraad meer wilde weten en begin 2014 heeft de deelnemersraad aan het bestuur haar zienswijze kenbaar gemaakt.

De deelnemersraad heeft ingestemd met de paritaire bestuurvorm, waarin werkgever, deelnemers en gepensioneerden zitting hebben. De eerder genoemde wijzigingen houden voorts in dat per 1 juli 2014 de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan worden opgeheven en een nieuw verantwoordingsorgaan wordt geïnstalleerd.

Met betrekking tot de begroting, waarin zijn opgenomen de kosten voor beleggingen en uitvoeringskosten, steeds een punt van aandacht. Verder zijn besproken het beleggingsbeleid en het communicatieplan. Bij dit laatste hecht de deelnemersraad aan complete informatieverstrekking aan alle deelnemers. Dus niet alleen digitale, maar ook op andere wijze voor hen die niet digivaardig zijn.

De deelnemersraad heeft in 2013 invulling gegeven aan permanente educatie. De deelnemersraad heeft het afgelopen jaar een uitgebreide opleiding via SPO gevolgd.

De in het voorgaande jaarverslag genoemde pagina "Deelnemersraad" op de website van het fonds is niet geconcretiseerd.

Oordeel jaarverslag 2013

De deelnemersraad heeft het voorliggende jaarverslag over boekjaar 2013 voorzien van een positief advies.

Amsterdam, 21 mei 2014

8. Verslag verantwoordingsorgaan

Statutaire opdracht

Het bestuur van het pensioenfonds heeft in nauw overleg met de deelnemersraad een verantwoordingsorgaan ingesteld met ingang van 1 januari 2008.

Het verantwoordingsorgaan beoordeelt het door het bestuur gevoerde beleid, de gemaakte keuzes en de naleving van de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur, met als uitgangspunt de vraag of het bestuur op een evenwichtige wijze met de belangen van alle belanghebbenden rekening heeft gehouden bij het bepalen van het beleid en de genomen besluiten.

De instelling, samenstelling en werkwijze van het verantwoordingsorgaan is vastgesteld in de statuten van het fonds. Het verantwoordingsorgaan heeft o.a. het recht advies uit te brengen over:

- ▶ het vaststellen en wijzigen van de vergoedingsregeling voor bestuursleden;
- ▶ het wijzigen van het beleid ten aanzien van het verantwoordingsorgaan;
- ▶ de vorm, inrichting en samenstelling van het intern toezicht;
- ▶ het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- ▶ het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid.

Verantwoording en werkwijze

Als verantwoordingsorgaan doen wij verslag over het boekjaar 2013.

In 2013 is het verantwoordingsorgaan meerdere malen bijeengekomen en heeft met het bestuur overlegd. Onderwerp van gesprek waren o.a. het jaarverslag, de Wet versterking bestuur pensioenfonds, de integrale vergoedingsregeling voor bestuurs- en commissieleden, de benoeming van de leden voor de raad van toezicht en het communicatiejaarplan 2014.

Bevindingen en aandachtspunten

- ▶ Het gebruik maken van de adempauze in 2012 heeft geleid tot een niet kostendekkende premie over 2012. Wanneer eventueel een korting gaat plaatsvinden als gevolg van het herstelplan dan zal in het kader van een evenwichtige belangenbehartiging hiermee rekening moeten worden gehouden.
- ▶ Tijdig het crisisplan actualiseren, inclusief communicatie, met een uitwerking voor een eventuele kortingmaatregel, waarbij een evenwichtige belangenafweging duidelijk wordt toegelicht.
- ▶ Het behaalde negatieve beleggingsresultaat analyseren en heroverwegen of het huidige beleggingsbeleid voldoende bijdraagt aan de ambities van het pensioenfonds.
- ▶ Het verslag van de raad van toezicht geeft een aantal bevindingen en adviezen. Het is van belang dat deze op korte termijn worden opgepakt en tot concrete resultaten in 2014 leiden.

Oordeel

Op basis van de beschreven werkzaamheden komt het verantwoordingsorgaan tot het oordeel dat het bestuur met inachtneming van een voldoende mate van zorgvuldigheid en evenwichtige afweging van de belangen van de bij het pensioenfonds betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgever, tot verantwoorde besluitvorming en beleidskeuze is gekomen.

Amsterdam, 21 mei 2014

B. van Eunen
F. van Galen RA
H.W.J. de Groot RA
Ing. M. Passieux
A.J. Slootweg

Reactie van het bestuur op verslag verantwoordingsorgaan

Het bestuur weegt bij een onverhoopt te nemen kortingsbesluit een evenwichtige belangenbehartiging tussen de verschillende deelnemersgroepen af. Bij de afweging van een evenwichtige belangenbehartiging worden naast het effect ook de genomen maatregelen als gevolg van het gebruikmaken van de 'adempauze' in 2012 in ogenschouw genomen.

Het crisisplan, inclusief communicatie, wordt jaarlijks geactualiseerd door het bestuur. De deelnemersraad heeft positief geadviseerd ten aanzien van het in 2013 geactualiseerde crisisplan.

9. Jaarrekening

9.1. Balans per 31 december 2013

(na resultaatbestemming)

(Bedragen x € 1.000)		31-12-2013	31-12-2012
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	(1)		
Vastgoedbeleggingen		331.410	263.262
Aandelen		830.616	796.818
Vastrentende waarden		3.285.908	3.256.454
Derivaten		63.467	165.441
Overige beleggingen		615.837	574.527
		5.127.237	5.056.503
Beleggingen voor risico deelnemers	(2)	15.000	14.443
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	(3)	49.726	56.545
Vorderingen en overlopende activa	(4)	576	1.311
Overige activa	(5)	53.150	72.790
TOTAAL ACTIVA		5.245.691	5.201.592
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(6)	76.398	-13.944
Technische voorzieningen	(7)	5.009.056	5.136.094
Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers	(8)	15.000	14.443
Langlopende schulden	(9)	27.013	30.231
Overige schulden en overlopende passiva	(10)	118.224	34.768
TOTAAL PASSIVA		5.245.691	5.201.592

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans vanaf pagina 75.

9.2. Staat van baten en lasten

(Bedragen x € 1.000)		2013	2012
Baten			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds	(11)	181.576	180.056
Premiebijdragen risico deelnemers	(12)	221	158
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	(13)	-90.509	447.341
Beleggingsresultaten risico deelnemers	(14)	908	1.160
Overige baten	(15)	11.091	7.561
Totaal baten		103.287	636.276
Lasten			
Pensioenuitkeringen	(16)	125.028	116.055
Pensioenuitvoeringskosten	(17)	4.758	4.954
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	(18)		
- Pensioenopbouw		162.780	176.021
- Toeslagverlening		164	99
- Rentetoevoeging		17.819	70.844
- Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten		-120.571	-110.402
- Wijziging marktrente		-172.572	484.633
- Wijziging actuariële uitgangspunten		0	-157.573
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-2.796	-480
- Aanpassing sterftekansen		0	46.001
- Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen		-4.149	34.580
		-119.325	543.723
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	(19)	-6.818	-2.696
Mutatie overige technische voorzieningen	(20)	-895	1.260
Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	(21)	558	1.316
Saldo herverzekering	(22)	6.818	2.696
Saldo overdracht van derden	(23)	2.781	275
Overige lasten	(24)	41	95
Totaal lasten		12.946	667.678
Saldo van baten en lasten		90.342	-31.402

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de staat van baten en lasten vanaf pagina 105.

9.3. Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Ontvangen premies	177.058	185.973
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	4.035	120
Ontvangen uitkeringen van herverekeraars	6.561	9.951
Overig	3.287	10.426
	190.941	206.470
Uitgaven		
Betaalde pensioenuitkeringen	-125.072	-116.055
Betaald in verband met overdracht van rechten	-6.816	-395
Betaalde pensioenuitvoeringkosten	-4.758	-4.954
	-136.645	-121.403
Totale kasstroom uit pensioenactiviteiten	54.296	85.067
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	182.449	128.815
Verkopen en aflossingen van beleggingen	11.233.247	11.348.491
	11.415.696	11.477.306
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-11.473.878	-11.612.745
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-15.662	-15.428
	-11.489.540	-11.628.173
Totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-73.844	-150.867
Netto kasstroom	-19.549	-65.800
Mutatie liquide middelen	-19.549	-65.800

Samenstelling geldmiddelen

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Liquide middelen primo boekjaar	72.790	138.578
Liquide middelen ultimo boekjaar	53.150	72.790
Waarvan:		
Voor risico pensioenfonds	53.150	72.790
Voor risico deelnemers	0	0

9.4. Toelichting op de jaarrekening

9.4.1. Algemeen

Activiteiten

Het doel van Stichting Pensioenfonds UWV, statutair gevestigd te Amsterdam (hierna 'het pensioenfonds') is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregelingen van de aangesloten onderneming UWV en haar rechtsvoorgangers.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfondsen. Het bestuur heeft op 21 mei 2014

de jaarrekening opgemaakt.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

9.4.2. Grondslagen

Algemene grondslagen

Alle bedragen in de jaarrekening zijn vermeld in euro's x 1.000, mits anders is aangegeven.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van

middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekening-posten. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend rekening houdend met de verwachte loon- en prijsinflatie.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Het begrip marktwaarde is te beschouwen als synoniem van reële waarde. Onder waardering op marktwaarde wordt verstaan: het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

De waardering van participaties in beleggingsinstellingen geschiedt tegen marktwaarde. Voor beursgenoteerde beleggingsinstellingen is dit de marktnotering per balansdatum. De waardering in niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen geschiedt tegen actuele waarde.

Beleggingen voor risico pensioenfondsen en voor risico deelnemers worden op dezelfde wijze gewaardeerd.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valuta koersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vastgoedbeleggingen

Algemeen

Zoals reeds aangegeven geldt ten aanzien van vastgoed dat er onzekerheid bestaat over de waardering van het vastgoed. Deze onzekerheid wordt met name ingegeven door het feit dat er weinig transacties in de vastgoedmarkt aanwezig zijn. Door het ontbreken daarvan, wordt de inschatting van de waardering nauwelijks getoetst door transacties, wat leidt tot een grotere onzekerheid van de (papieren) waardering. Daarnaast kent een waarderingsmethode door middel van waarderingsmodellen of taxaties een inherente onzekerheid, die ontstaat door aannames in de schatting die van invloed zijn op de waardering. Het bestuur realiseert zich terdege dat een eventuele verkooptransactie in zowel positieve als negatieve zin kan afwijken van de waarde in de beleggingsadministratie.

Indirect vastgoed

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. De marktwaarde van niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van de niet-beursgenoteerde vastgoedbelegging per balansdatum. Het eigen vermogen van deze onderliggende vastgoedfondsen is mede gebaseerd op schattingen die de fondsbeheerder maakt. Het bestuur van pensioenfonds maakt geen aanpassingen op deze schattingen. De schattingen die de fondsbeheerder maakt, zijn per beleggingsfonds verschillend. De fondsen worden jaarlijks voorzien

van een controleverklaring bij hun jaarrekening, welke door een gecertificeerde accountant wordt opgesteld.

De externe fondsmanagers laten taxaties uitvoeren door externe, gecertificeerde taxateurs. De externe gecertificeerde register taxateurs houden rekening met het bestaan van incentives bij de waardering van objecten. Bij huurverlenging dan wel bij het aangaan van een nieuw huurcontract is rekening gehouden met de noodzaak om marktconforme incentives te verstrekken. De te verstrekken incentives variëren per object in hoogte en zijn afhankelijk van de resterende duur van het huurcontract, de locatie en object-specifieke eigenschappen. Hierbij wordt rekening gehouden met leegstand. Afhankelijk van de omvang van de leegstand wordt o.a. het bruto-aanvangsrendement bijgesteld door de taxateur. Hoewel leegstand een belangrijke factor in de waardering van vastgoed is, spelen ook andere factoren, zoals locatie, wederverhuurbaarheid en ouderdom, een rol in de waarde van het vastgoed.

Het pensioenfonds gaat, ten behoeve van het opstellen van de jaarrekening, uit van de definitieve gecertificeerde opgaven, zoals verstrekt door de externe fondsmanager. Indien deze niet voor vaststelling van de jaarrekening zijn ontvangen, heeft het bestuur onderzoek uitgevoerd naar de potentiële omvang van verschillen tussen de voorlopige waardering en de waardering, rekening houdende met nagekomen informatie over de waardering per balansdatum.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

De actuele waarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsfondsen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van het niet-beursgenoteerde aandeel per balansdatum.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de ultimo boekjaar geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel (kredietrisico; oninbaarheid) en de looptijden.

De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd als onderdeel van de marktwaarde van de vastrentende waarden.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met

behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

Indien een derivatenpositie negatief is, wordt het bedrag onder de schulden verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde.

Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen voor risico van het pensioenfonds worden aangehouden.

Securities lending

Het fonds neemt sinds december 2012 geen deel meer aan enig securities-lending programma.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Het herverzekeringsdeel technische voorzieningen betreft pensioenrechten die elders verzekerd zijn. Het pensioenfonds is ontstaan vanuit een aantal fusies. Voor een gedeelte van de populatie zijn bij de fusies rechten achtergebleven bij latende uitvoerders / verzekeraars. Het pensioenfonds heeft de gehele verplichting overgenomen wat betreft het voldoen van uitkeringen aan pensioengerechtigden. Derhalve vordert het pensioenfonds de uitkering die voortvloeit uit het elders verzekerde recht bij de latende uitvoerders / verzekeraars. Deze vordering wordt gelijk gesteld aan de technische voorziening die voor deze populatie wordt aangehouden.

Bij de waardering van deze verplichtingen en vorderingen, worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het pensioenfonds.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden gewaardeerd tegen nominale waarde vermindert met de noodzakelijk geachte voorziening voor oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor

risico van het pensioenfonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex-ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt

gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- ▶ De gehanteerde marktrente die gebaseerd is op de rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB, in casu de UFR, rekening houdend met een looptijd van de uitkeringen.
- ▶ Overlevingstafels, te weten de AG-prognose tafel 2012-2062 met ervaringssterfte op basis van fondsspecifieke correctiefactoren. Het bestuur dient conform de geldende wet- en regelgeving periodiek de fondsspecifieke correctiefactoren te evalueren. Uit de evaluatie in 2013 is gebleken dat er geen aanleiding aanwezig is om de fondsspecifieke correctiefactoren aan te passen.
- ▶ Voor de waardering van het opgebouwde ongehuwden ouderdomspensioen en een uitgesteld partnerpensioen wordt verondersteld dat iedereen op 65 een partner heeft. Voor de waardering van een direct ingaand partnerpensioen wordt gerekend met een leeftijdsafhankelijke partnerfrequentie.
- ▶ Voor bovengenoemde drie producten wordt na pensioeningang uitgegaan van de werkelijke aanwezigheid van een partner.
- ▶ Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw wordt gesteld op drie jaar.
- ▶ Onvoorwaardelijke toeslagverlening van 'ex-Cadans' medewerkers is verwerkt in de voorziening.
- ▶ Kostenopslag ter grootte van 3% van de voorziening voor pensioenverplichtingen in

verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

- ▶ Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers is geen rekening gehouden met revalidatiekansen.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Bij de waardering van het herverzekeringsdeel van de technische voorzieningen, worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het pensioenfonds.

Overige technische voorzieningen

Bij de bepaling van de overige technische voorzieningen wordt rekening gehouden met de toekomstige schadelast voor zieke deelnemers op balansdatum die naar verwachting arbeidsongeschikt zullen worden verklaard. De voorziening voor ingegane ziektegevallen is gesteld op twee keer de in het boekjaar ontvangen risicopremie voor arbeidsongeschiktheid vermeerderd met de in de kostendekkende premie opgenomen risicopremie voor de vrijstelling van premie bij arbeidsongeschiktheid.

Voorzieningen voor risico van deelnemers

De waardering van de voorzieningen voor risico van deelnemers wordt bepaald door de waardering van de tegenover deze voorzieningen aangehouden beleggingen.

Langlopende schulden

In 2009 is door de werkgever een voorschot gestort ter financiering van voorwaardelijke toezeggingen uit hoofde van de VPL-wetgeving voor de

personeelsgroep ex-CWI. Dit voorschot betreft de vooruitbetaalde premie voor een aantal jaren.

Jaarlijks wordt een deel ten gunste van de baten (premies) afgeboekt van de langlopende schuld, teneinde de jaarlijkse inkoop van VPL-aanspraken te financieren.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan een jaar.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Premiebijdragen risico deelnemers

Dit betreft ontvangen (vrijwillige spaar)bijdragen van deelnemers in het kader van de beschikbare-premieregeling. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden zowel de externe als de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d..

Beleggingsresultaten risico deelnemers

De grondslagen voor bepaling van het resultaat betreffende beleggingsresultaten risico deelnemers zijn gelijk aan de grondslagen voor bepaling van het resultaat betreffende beleggingsresultaten risico pensioenfonds.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Indexering en overige toeslagen

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers jaarlijks aan te passen aan de loonontwikkeling volgens de cao. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk

karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in de toeslagverlening kan in principe worden ingehaald.

Het pensioenfonds streeft ernaar de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenrechten (gewezen deelnemers) jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex (CPI alle huishoudens). Ook deze toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 0,351%, op basis van de éénjaarsrente van de DNB-curve aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijzigingen actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen fondstarieven, terwijl het bedrag dat wordt overgedragen gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven van het pensioenfonds wijken af van de wettelijke tarieven.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties ontstaan door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers betreft de wijzigingen in de waarde van de technische voorziening voor risico deelnemers.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd.

Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

9.5. Toelichting op de balans per 31 december 2013

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico pensioenfondsen

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Vastgoedbeleggingen	331.410	263.262
Aandelen	830.616	796.818
Vastrentende waarden	3.285.908	3.256.454
Derivaten	63.467	165.441
Overige beleggingen	615.837	574.527
Stand per ultimo boekjaar	5.127.237	5.056.503

(Bedragen x € 1.000)	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2013	263.262	796.818	3.256.454	249.709	646.295	5.212.539
Aankopen	115.978	213.762	1.628.801	7.777.253	12.876.830	22.612.624
Verkopen	-31.119	-276.609	-1.463.278	-7.772.302	-12.852.178	-22.395.487
Herwaardering	-16.711	96.644	-136.069	-191.192	-6.625	-253.953
Liquide middelen	0	0	0	0	-48.485	-48.485
Stand per 31 december 2013	331.410	830.616	3.285.908	63.467	615.837	5.127.237
Schuldpositie derivaten (credit)						109.053
						5.018.185

In 2013 en 2012 zijn de mutaties in de liquide middelen (kasbewegingen bij vermogensbeheerders) verantwoord onder de aan- en verkopen van de 'overige beleggingen'. Dit heeft als gevolg dat positieve mutaties in de liquide middelen zijn verantwoord als 'aankopen' en negatieve mutaties in de liquide middelen zijn

verantwoord als 'verkopen'. In de aan- en verkopen onder 'derivaten' zijn in het huidige beleggingsbeleid twee constante factoren die kasbewegingen genereren; het zogenoemde doorrollen van de valuta-afdekking op kwartaalbasis en de maandelijkse rebalance van de beleggingsstrategie DSP.

(Bedragen x € 1.000)	Vastgoedbeleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2012	328.065	787.674	2.749.323	312.297	396.751	4.574.110
Aankopen	24.593	327.289	2.795.612	6.349.071	17.903.437	27.400.002
Verkopen	-91.434	-447.658	-2.552.653	-6.599.651	-17.641.834	-27.333.230
Herwaardering	2.038	129.515	264.172	103.724	-12.058	487.391
Liquide middelen	0	0	0	0	-71.769	-71.769
Stand per 31 december 2012	263.262	796.818	3.256.454	165.441	574.527	5.056.503
Schuldpositie derivaten (credit)						24.785
						5.031.718

Vastgoedbeleggingen

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Directe vastgoedbeleggingen	0	10.839
Indirecte vastgoedbeleggingen, zijn de participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in vastgoed	326.155	247.020
Vorderingen	5.255	5.403
	331.410	263.262

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

(Bedragen x € 1.000)	2013		2012	
	€	%	€	%
Achmea vastgoedfondsen	145.456	43,9	153.698	58,4

Aandelen

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Beursgenoteerde aandelen	814.197	793.388
Niet-beurs genoteerde aandelen	0	2.035
Converteerbare obligaties	14.834	0
Vorderingen	1.584	1.395
	830.615	796.818

Het fonds doet niet aan securities lending en heeft dan ook geen aandelen uitgeleend. Het fonds belegt niet in de sponsor.

Vastrentende waarden

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Obligaties	2.812.305	2.755.159
Hypothecaire leningen	257.751	255.277
Converteerbare obligaties	135.068	150.767
Niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden	28.692	46.644
Vorderingen uit hoofde van lopende interest	52.090	48.607
	3.285.907	3.256.454

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

(Bedragen x € 1.000)	2013		2012	
	€	%	€	%
Republiek Frankrijk	896.354	27,3	859.306	26,4
Republiek Duitsland	727.602	22,1	730.542	22,4
Koninkrijk der Nederlanden	228.053	6,9	215.224	6,6
	1.852.008	56,4	1.805.072	55,4

Derivaten

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Valutaderivaten	13.492	5.940
Rentederivaten	39.118	156.870
Kredietderivaten	10.857	2.631
	63.467	165.441

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2013:

2013 Type contract (Bedragen x € 1.000)	Gemiddelde looptijd	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	02/01/2014 > 19/03/2014	819.941	11.235	13.492	2.257
Rentederivaten	14/01/2014 > 14/06/2063	2.270.080	-67.676	39.118	106.794
Kredietderivaten	20/12/2018 > 20/12/2018	35.400	10.855	10.857	2
		3.125.421	-45.586	63.467	109.053

Ultimo 2013 zijn zekerheden ontvangen voor de derivaten voor een bedrag van € 23.176. Voor de derivaten die opgenomen zijn onder de passiva van € 109.053 zijn zekerheden gesteld ten bedrage van € 80.567. De hoogte van het gestelde en ontvangen collateral is onvoldoende om de balansposities af te dekken. Het collateral bestaat per balansdatum uit liquide middelen en Franse en Duitse staatsleningen. Met alle tegenpartijen is een CSA afgesloten waarin afspraken omtrent het te leveren

c.q. te ontvangen collateral zijn vormgegeven.

Aan de hand van de afspraken in de CSA's met tegenpartijen, rekeninghoudend met de minimumgrenzen voor levering en opvraging van collateral en haircuts, vindt uitwisseling van collateral plaats. De collateralpositie varieert op basis van dit dagelijkse proces. Doordat er sprake is van minimumgrenzen en haircuts, wijkt de hoogte van het collateral af van de verantwoorde derivatenpositie.

Overige beleggingen

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Overige vorderingen	33	42
Money market funds	615.803	574.486
	615.836	574.528

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

(Bedragen x € 1.000)	2013		2012	
	€	%	€	%
BNP Insticash Corp Eur Fund (Liquidity Funds)	481.100	78,1	446.749	77,8

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt

van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld vastgoed, hypotheekportefeuilles en beleggingen in fondsen zonder onderliggende beursnotering zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

Per 31 december 2013 (Bedragen x € 1.000)	Direct marktnoteringen	Afgeleide marktnoteringen	Waarderingsmodellen	Totaal
Vastgoedbeleggingen	27.463	0	303.947	331.410
Aandelen	830.615	0	0	830.615
Vastrentende waarden	2.617	3.019.281	264.009	3.285.907
Derivaten	10.855	-56.440	0	-45.585
Overige beleggingen	123.597	491.981	258	615.836
	995.147	3.454.822	568.214	5.018.183

In de kolom 'waarderingsmodellen' zijn de beleggingen verantwoord die als gevolg van onafhankelijke taxaties, netto- contante-waardeberekeningen of

een andere geschikte methode zijn gewaardeerd. De vastgoedbeleggingen in deze kolom betreffen waarderingen op basis van onafhankelijke taxaties.

Per 31 december 2012 (Bedragen x € 1.000)	Direct markt- noteringen	Afgeleide markt- noteringen	Waarderings- modellen	Totaal
Vastgoedbeleggingen	25.873	0	237.389	263.262
Aandelen	796.788	0	30	796.818
Vastrentende waarden	13.938	2.987.240	255.276	3.256.454
Derivaten	-7.882	142.875	5.663	140.656
Overige beleggingen	23.162	0	551.336	574.498
	851.879	3.130.115	1.049.694	5.031.688

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en

een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen, etc.) en kunnen derhalve niet met precisie worden vastgesteld.

2. Beleggingen voor risico deelnemers

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Aandelen	4.861	4.704
Vastrentende waarden	6.249	6.133
Overige beleggingen	3.890	3.605
Stand per ultimo boekjaar	15.001	14.443

3. Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Elders verzekerde rechten	49.726	56.545

4. Vorderingen en overlopende activa

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Vorderingen op de werkgever(s)	509	1.011
Overige vorderingen en overlopende activa	68	300
Stand per ultimo boekjaar	576	1.311

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

5. Overige activa

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Banken, rekening-courant	4.664	1.022
Liquiditeiten vermogensbeheer	48.485	71.768
Stand per ultimo boekjaar	53.150	72.790

De tegoeden bij banken staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds. De 'liquiditeiten vermogensbeheer' betreffen kassen bij managers.

PASSIVA

6. Stichtingskapitaal en reserves

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Algemene reserve	76.398	-13.944

Algemene reserve

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Stand per begin boekjaar	-13.944	17.458
Bestemming saldo van baten en lasten	90.342	-31.402
Stand per ultimo boekjaar	76.398	-13.944

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaard model. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen in de risicoparagraaf.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist vermogen op 31 december:

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Stichtingskapitaal en reserves	76.398	-13.944
Minimaal vereist eigen vermogen	221.400	225.988
Vereist eigen vermogen	557.942	560.862

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan als gevolg hiervan worden gekarakteriseerd als dekkingstekort en reservetekort.

Herstelplan

Herstelplan

Vanwege het dekkingstekort en reservetekort geldt voor het fonds een herstelplan. Dit oorspronkelijke herstelplan dateert van begin 2009. In oktober 2011 heeft het fonds een nieuw herstelplan ingediend, waardoor het fonds een extra jaar heeft om te herstellen, ten opzichte van het herstelplan uit 2009. Volgens het nieuwe herstelplan heeft het fonds drie jaar de tijd om het minimaal vereist eigen vermogen te halen en 15 jaar om het vereist eigen vermogen te halen. In het nieuwe herstelplan is de premie verhoogd naar 20%, zijnde het maximale percentage dat volgens de afspraken in de cao van UWV mogelijk is.

De belangrijkste kenmerken van het geldende herstelplan zijn:

- ▶ verondersteld rendement op beleggingen van 4,9%;
- ▶ premie van 20% van de loonsom/salarissom;
- ▶ vereist eigen vermogen 113,0%;
- ▶ in de periode van dekkingstekort, verlaging van opbouw indien betaalde premie minder is dan benodigde premie;

- ▶ bij achterblijvend herstel concrete invulling over het korten van bestaande rechten;
- ▶ geen toename van het risico in de beleggingsportefeuille tenzij de dekkingsgraad daartoe ruimte biedt;
- ▶ geen toeslagverlening in situatie van dekkingstekort.

Reële dekkingsgraad

De reële dekkingsgraad geeft inzicht in de mate waarin toeslagen kunnen worden toegekend (ook wel aangeduid als de toeslagruimte). Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden onvoorwaardelijke nominale pensioenverplichtingen verdisconteerd tegen een reële, in plaats van nominale, rentetermijnstructuur. Omdat er op dit moment geen markt voor financiële instrumenten aanwezig is waaruit de reële rentetermijnstructuur kan worden afgeleid, wordt gebruik gemaakt van een benaderingswijze. De reële dekkingsgraad ultimo 2013 is 69,3% (2012: 64,3%).

In het bestuursverslag, paragraaf 4.1.2, is de ontwikkeling van de dekkingsgraad in 2013 ten opzichte van de verwachte ontwikkeling in het herstelplan weergegeven. Hieruit blijkt dat het effect van de ingezette herstelmaatregelen onvoldoende was om de dekkingsgraad volgens het herstelplan dichterbij te naderen.

Op grond van het herstelplan zou de dekkinggraad per 31 december 2013 108,4% moeten bedragen. De werkelijke dekkinggraad bedraagt 101,5%. Dit betekent dat het pensioenfonds thans achterloopt op het herstelpad. Het bestuur heeft in 2014 de financiële positie van het fonds per 31 december

2013 in vergelijking tot het herstelplan geëvalueerd. Het bestuur heeft hierbij geconcludeerd dat de huidige maatregelen voldoende zijn om binnen de gestelde termijn uit herstel te geraken. Het korte termijn herstelplan loopt op 31 augustus 2014 af.

7. Technische voorzieningen

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	4.949.694	5.069.020
Herverzekeringsdeel technische voorziening	49.726	56.545
Overige technische voorzieningen	9.635	10.530
Stand per ultimo boekjaar	5.009.055	5.136.094

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Stand per begin boekjaar	5.069.020	4.525.297
Pensioenopbouw	162.780	176.021
Toeslagverlening	164	99
Rentetoevoeging	17.819	70.844
Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten	-120.571	-110.402
Wijziging marktrente	-172.572	484.633
Wijziging actuariële uitgangspunten	0	-157.573
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-2.796	-480
Aanpassing sterftekansen	0	46.001
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-4.149	34.580
	4.949.695	5.069.020

Ultimo boekjaar bedraagt de gemiddelde discontoet 2,78% (2012: 2,32%). De stijging van deze rente heeft geleid tot een verlaging van de pensioenverplichtingen met € 172.572.

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariële berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale

rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagverlening

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers jaarlijks aan te passen aan de loonontwikkeling volgens de cao. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in de toeslagverlening kan in principe worden ingehaald. Hierbij geldt dat het beleid is dat het inhalen van toeslagen beperkt is tot een periode van drie jaren.

Het pensioenfonds streeft ernaar de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenrechten (gewezen deelnemers) jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex. Ook deze toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. De toeslagverlening is maximaal gelijk aan het rendement, ook als de prijsstijging hoger is.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 0,351%, op basis van de éénjaarsrente op de interbancaire swapmarkt aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder

dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente. De ontwikkeling van de marktrente vanaf 2012 tot en met 2013 is als volgt:

	Rentepercentage per 31 december
2012	2,32
2013	2,78

Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien

van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het fonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent

onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Toevoeging aan de technische voorzieningen	4.693	0
Onttrekking aan de technische voorzieningen	7.489	480
	-2.796	480

Aanpassing sterftekansen

De publicatie in 2012 van het Actuarieel Genootschap van nieuwe informatie over de overlevingskansen van de Nederlandse bevolking gaf het bestuur aanleiding voor verdere actualisering van de door haar gebruikte schattingen bij het berekenen van de technische

voorzieningen. Toepassing van de nieuwe prognose-tafels en fondsspecifieke ervaringssterfte leidde in 2012 tot een verzwaring van de technische voorzieningen met € 46,0 miljoen. Aangezien er geen nieuwe of gewijzigde informatie beschikbaar is in 2013, heeft het bestuur de sterftekansen niet aangepast in 2013.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Resultaat op kanssystemen:		
Sterfte	3.997	4.594
Arbidsongeschiktheid	-3.835	-2.360
Mutaties	-4.311	32.346
	-4.150	34.580

De mutaties 2012 bestaan met name uit een dotatie aan de voorziening, als gevolg van premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. Omdat de AOW-leeftijd in

2012 is verhoogd, geldt een langere periode van premievrijstelling in geval van arbeidsongeschiktheid.

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën als volgt samengesteld:

(Bedragen x € 1.000)	2013		2012	
	€	Aantallen	€	Aantallen
Actieven	2.821.925	21.194	3.020.268	21.760
Gepensioneerden	1.657.952	10.595	1.552.602	9.959
Slapers	529.178	20.231	563.224	20.186
Voorziening voor pensioenverplichtingen	5.009.055	52.020	5.136.094	51.905

Korte beschrijving pensioenregeling

De hoofdpunten van de pensioenregeling 2006 zijn:

- ▶ De regeling is een regeling op basis van voorwaardelijk geïndexeerd middelloon;
- ▶ Het opbouwpercentage voor ouderdomspensioen is 2,1% per jaar van de pensioengrondslag. Voor 2013 is het opbouwpercentage verlaagd naar 1,67%;
- ▶ Onderdeel van de pensioenregeling is de regeling Individueel Pensioenbeleggen (IPB-regeling); deze regeling geeft de deelnemer de mogelijkheid individueel extra te beleggen binnen de daarvoor gegeven fiscale grenzen;
- ▶ De franchise over het verslagjaar bedraagt € 12.900 en wordt jaarlijks aangepast aan de salarisontwikkeling volgens de cao van UWV;
- ▶ Pensioenleeftijd 65 jaar en een pensioenrichtleeftijd van 63 jaar;
- ▶ Het partnerpensioen is verzekerd op risicobasis voor overlijden tijdens de deelneming en op kapitaalbasis vindt opbouw van een uitgesteld partnerpensioen plaats (35% van het ouderdomspensioen) voor overlijden na pensionering. Bij pensionering kan een deel van de opgebouwde ouderdomspensioenaanspraken worden omgezet in levenslang partnerpensioen en omgekeerd. Bij uitdiensttreding kan een deel van

het opgebouwde ouderdomspensioen samen met het uitgestelde partnerpensioen worden omgezet naar een direct ingaand partnerpensioen;

- ▶ Voorwaardelijke toeslagverlening met een ambitieniveau van 80%, voor zowel actieve deelnemers (op basis van de loonontwikkeling bij UWV) als slapers en pensioengerechtigden (op basis van de Consumentenprijsindex Alle huishoudens afgeleid);
- ▶ Een Collectieve Excedent Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor inkomens boven het maximum dagloon;
- ▶ Op vrijwillige basis kan worden deelgenomen aan een collectieve verzekering voor een tijdelijk Partnerpensioen (voorheen Anw-hiaat), een Individuele Arbeidsongeschiktheidsverzekering en/of een aanvullende Partnerpensioenverzekering. Voor deze verzekeringen is de deelnemer premie verschuldigd. Overgangsbepalingen gelden voor medewerkers op wie de tot 1 januari 2006 geldende regeling (pensioenregeling 2005) van toepassing was. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen medewerkers geboren op of na 1-1-1950 en medewerkers geboren vóór 1-1-1950.

Overgangsbepalingen voor medewerkers geboren op of na 1 januari 1950

Medewerkers geboren op of na 1 januari 1950 die sinds 31 december 2000 in dienst zijn van (de rechtsvoorgangers van) UWV en tevens deelnemer zijn in de oude tot 31 december 2000 geldende pensioenregeling, kunnen in aanmerking komen voor extra pensioenaanspraken. Deze extra aanspraken zijn erop gericht om vertrek volgens een in de cao afgesproken richtleeftijd tegen een pensioenuitkering van ongeveer 70% van het gemiddeld verdiende salaris, mogelijk te maken. De extra toe te kennen aanspraken kunnen bestaan uit een voorwaardelijk deel en een onvoorwaardelijk deel.

Overgangsbepalingen voor medewerkers geboren vóór 1 januari 1950

Voor medewerkers geboren vóór 1 januari 1950 die sinds 31 december 2000 in dienst zijn van (de rechtsvoorgangers van) UWV en tevens deelnemers waren in de oude tot en met 31 december 2000 geldende pensioenregeling, blijft inhoudelijk de pensioenregeling 2005 van kracht. Een wijziging per 1 januari 2006 in deze regeling is dat de prepensioenleeftijd met enkele maanden wordt uitgesteld.

Pensioenregeling 2005

De belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling 2005 zijn:

- ▶ De pensioenleeftijd is 65 jaar, de prepensioenleeftijd is 62 jaar;
- ▶ De regeling is een regeling op basis van voorwaardelijk geïndexeerd middelloon;
- ▶ Onderdeel van de pensioenregeling is de regeling Individueel Pensioenbeleggen (IPB-regeling); deze regeling geeft de deelnemer de

mogelijkheid individueel extra te beleggen binnen de daarvoor gegeven fiscale grenzen;

- ▶ Het opbouwpercentage voor ouderdomspensioen is 1,8% per jaar van de pensioengrondslag. Voor 2013 is het opbouwpercentage verlaagd naar 1,43%;
- ▶ De franchise over het verslagjaar bedraagt € 14.931 en wordt jaarlijks aangepast aan de salarisontwikkeling volgens de cao van UWV;
- ▶ Het opbouwpercentage van het prepensioen is 1,8% per jaar van het jaarsalaris. Voor 2013 is het opbouwpercentage verlaagd naar 1,43%;
- ▶ Het partnerpensioen is verzekerd op risicobasis voor overlijden tijdens de deelneming en op kapitaalbasis vindt opbouw van een uitgesteld partnerpensioen plaats (35% van het ouderdomspensioen) voor overlijden na pensionering. Bij pensionering kan een deel van de opgebouwde ouderdomspensioenaanspraken worden omgezet in levenslang partnerpensioen en omgekeerd. Bij uitdiensttreding kan een deel van het opgebouwde ouderdomspensioen samen met het uitgestelde partnerpensioen worden omgezet naar een direct ingaand partnerpensioen;
- ▶ Een Collectieve Excedent Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor inkomens boven het maximum dagloon;
- ▶ Op vrijwillige basis kan worden deelgenomen aan een collectieve verzekering voor een tijdelijk Partnerpensioen (voorheen Anw-hiaat), een Individuele Arbeidsongeschiktheidsverzekering en/of een aanvullende Partnerpensioenverzekering. Voor deze verzekeringen is de deelnemer premie verschuldigd.

Toeslagverlening

De toeslagen op pensioenrechten en pensioen-aanspraken worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het fonds. Er bestaat een ambitie om jaarlijks de pensioenrechten en pensioen-aanspraken aan te passen. De daadwerkelijke toeslag in een jaar is voorwaardelijk en is afhankelijk van de hoogte van de beschikbare middelen. De pensioenrechten en pensioen-aanspraken zijn gezien de financiële positie van het fonds dit jaar niet geïndexeerd, behoudens de onvoorwaardelijke toezegging aan de ex-Cadans medewerkers.

Er is geen recht op toekomstige toeslagen. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst wordt geïndexeerd. Het fonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen.

Toeslagen zijn afhankelijk van de middelen van het fonds.

Inhaaltoeslagen

Onder bepaalde omstandigheden kunnen inhaaltoeslagen worden toegekend (met een maximale

terugwerkende kracht van 3 jaar). Inhaaltoeslagen zijn toeslagen die worden toegezegd, voor zover in het verleden niet voor 100% is geïndexeerd. Om inhaaltoeslagen te kunnen toekennen is een dekkingsgraad vereist, hoger dan de dekkingsgraad behorende bij het vereist eigen vermogen. Inhaaltoeslagen zijn daarom op korte termijn niet te verwachten. Het bestuur van het pensioenfonds geeft in haar jaarrekening elk jaar een specificatie van het verschil tussen de volledige en de werkelijk toegekende toeslagen.

In onderstaande tabellen staat een overzicht met (toegekende) toeslagen over de afgelopen jaren. Deze tabellen kennen meer dan drie jaren en dienen uitsluitend voor het inzicht van gemiste toeslagen. In de kolom 'volledige toeslagverlening' staan de toeslagen die horen bij een volledige toeslag. De ambitie bij actieve deelnemers is 80% van de cao-stijging. De ambitie bij slapers en gepensioneerden is 100% van de CPI.

Actieven

(In procenten)	Volledige toeslagverlening	Toegekende toeslagen	Vershil	Cumulatief verschil
2009	2,08	-	2,08	2,08
2010	2,08	0,20	1,88	3,96
2011	0,96	-	0,96	4,92
2012	-	-	-	4,92
2013	0,80	-	0,80	5,72
2014	0,80	-	0,80	6,52

Slapers en pensioengerechtigden

(In procenten)	Volledige toeslagverlening	Toegekende toeslagen	Vershil	Cumulatief verschil
2009	2,82	-	2,82	2,82
2010	0,07	-	0,07	2,89
2011	1,35	-	1,35	4,24
2012	2,47	-	2,47	6,71
2013	2,13	-	2,13	8,84
2014	1,08	-	1,08	9,92

Ex-Cadans medewerkers

(In procenten)	Volledige toeslagverlening	Toegekende toeslagen	Vershil	Cumulatief verschil
2009	2,82	2,82	-	-
2010	0,07	0,07	-	-
2011	1,35	1,35	-	-
2012	2,47	2,47	-	-
2013	2,13	2,13	-	-
2014	1,08	1,08	-	-

Herverzekeringsdeel technische voorziening

Dit betreffen elders verzekerde rechten voor een specifieke populatie. De rechten zijn ondergebracht bij Centraal Beheer, AEGON en Nationale Nederlanden. Tegenover deze voorziening staat een even zo hoge vordering op deze partijen.

Mutatieoverzicht herverzekeringsdeel technische voorziening

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Stand begin boekjaar	56.545	59.240
Rentetoevoeging	179	818
Onttrekking pensioenuitvoeringskosten en pensioenuitvoeringskosten	-6.870	-7.468
Wijziging marktrente	-259	1.261
Wijziging actuariële uitgangspunten	0	2.859
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	0	0
Aanpassing sterftekansen	0	-42
Overige wijzigingen	132	-123
	49.726	56.545

Overige technische voorzieningen

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Voorziening voor arbeidsongeschiktheid	9.635	10.530

Er wordt een voorziening aangehouden voor ingegane ziektegevallen, waarvan redelijkerwijs ingeschat wordt dat een deel van de op de balansdatum zieke werknemer arbeidsongeschikt wordt.

In het geval van arbeidsongeschiktheid wordt de deelnemer premievrij en wordt de opbouw voortgezet. De inschatting van het aantal deelnemers is op basis van ervaringsgegevens gemaakt.

8. Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers	15.000	14.443

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers is gelijk gesteld aan het belegd vermogen voor risico deelnemers.

pensioen. Bij deelname aan deze regeling bepaalt de deelnemer zelf de inleg binnen de beschikbare fiscale ruimte.

De pensioenregeling voor risico van de deelnemers is een vrijwillige regeling die deelnemers de mogelijkheid biedt om te beleggen voor aanvullend

De hoogte van de beleggingsrendementen (en daarmee het te bereiken eindkapitaal) is afhankelijk van het door de deelnemer geselecteerde

beleggingsprofiel en de binnen dit profiel aangekochte beleggingen. Het uiteindelijk te bereiken kapitaal is hiermee onzeker en volledig voor risico van de deelnemer.

Op 65-jarige leeftijd of bij beëindiging van de deelname voordien, heeft de deelnemer de

mogelijkheid (c.q. plicht) om op basis van het tot dan toe opgebouwde kapitaal (aanvullend) pensioen in te kopen bij het fonds. Andere momenten waarop het kapitaal kan worden aangewend zijn er niet.

Verloop voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Stand per begin boekjaar	14.443	13.127
Inleg en stortingen	-349	145
Beleggingsresultaten risico deelnemers	907	1.171
	15.000	14.443

9. Langlopende schulden

Overige langlopende schulden

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Overige langlopende schulden	27.013	30.231

In 2009 is door de werkgever een voorschot gestort ter financiering van voorwaardelijke toezeggingen uit hoofde van de VPL-wetgeving voor de personeelsgroep ex-CWI. Dit voorschot betreft de vooruitbetaalde premie voor een aantal jaren. De jaarlijkse vrijval van de schuld, als gevolg van de inkoop van VPL rechten, komt ten gunste van de premiebaten.

Vastgesteld is dat het ontvangen voorschot op basis van de actuele actuariële grondslagen naar verwachting niet toereikend is om alle voorwaardelijke VPL-toezeggingen in de toekomst na te komen. Aanvullend is vastgesteld dat de afspraken over de uitvoering van de VPL-regeling nader dienen te worden uitgewerkt. Naar aanleiding van deze bevindingen is het bestuur in overleg getreden met de werkgever en heeft de werkgever zich in 2014 bereid gevonden om additioneel € 8,1 miljoen te storten ten behoeve van de VPL-regeling.

10. Overige schulden en overlopende passiva

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Pensioenuitkeringen	90	134
Derivaten	109.053	24.785
Belastingen en premies sociale verzekeringen	2.419	2.551
Overige schulden en overlopende passiva	6.663	7.298
Stand per ultimo boekjaar	118.224	34.768

De derivaten bestaan uit kredietderivaten (€ 2), renteswaps (€ 106.794) en valutatermijncontracten (€ 2.257), welke conform de eisen van RJ610 onder de passiva worden verantwoord, omdat de producten een negatieve marktwaarde kennen. De stijging van de negatieve derivatenpositie wordt voornamelijk veroorzaakt door de rentestand, die een negatieve impact heeft op de waardering van de renteswaps. De waarderingsmethodiek en de hoogte van het gestelde collateral van bovenstaande derivaten is uiteengezet bij de toelichting op de beleggingen. Voor de berekening van renteswaps wordt gebruik gemaakt van de EONIA rentecurve. De looptijd van deze schuld is afhankelijk van de beweging in de rente, valutakoersen en overige externe factoren.

De pensioenuitkeringen, belastingen en premies sociale verzekeringen, overige schulden en overlopende passiva hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

9.6. Risicobeheer

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan

geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Het solvabiliteitsrisico is daarmee het belangrijkste risico voor het fonds.

Solvabiliteitsrisico's

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen, de opbouw moet verlagen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte

beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het fonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioen-

verplichtingen heten samen het vereist vermogen) wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's (na afdekking).

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

(In procenten)	2013	2012
S1 Renterisico	4,1	4,2
S2 Risico zakelijke waarden	6,6	6,6
S3 Valutarisico	3,1	3,0
S4 Grondstoffenrisico	0,8	0,8
S5 Kredietrisico	0,6	1,0
S6 Verzekeringstechnisch risico	4,3	4,5
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	1,8	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief risico	2,3	-
Diversificatie-effect	-	-
Totaal	11,1	10,9

Het vereist eigen vermogen is bepaald als de wortel van: $S1^2+S2^2+(0,5 \times 2 \times S1 \times S2)+S3^2+S4^2+S5^2+S6^2+S10^2$.

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Vereist eigen vermogen (buffer)	557.942	560.862
Voorziening pensioenverplichting	5.009.055	5.136.094
Vereist pensioenvermogen	5.566.997	5.696.956
Aanwezig pensioenvermogen (Totaal activa +/- schulden)	76.398	-13.944
Tekort	481.544	574.806

De buffers zijn berekend op basis van de standaardmethode waarbij voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie.

Beleggingsrisico

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt-, krediet- en liquiditeitsrisico. Het markt-risico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Marktrisico wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin het pensioenfonds op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich voorts risico's manifesteren uit hoofde van de geselecteerde managers en bewaarbedrijven (zogenoeten manager- en custody risico), en de juridische bepalingen omtrent gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomst (juridisch risico). Het marktrisico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, welke in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen zoals deze zijn vastgesteld door het bestuur. Het bestuur monitort de mate van naleving van deze mandaten. De marktposities worden periodiek gerapporteerd.

Renterisico (S1)

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duratie. De duratie is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Op balansdatum is de duratie van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duratie van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde 'duratie-mismatch'. Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur); waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het beleid van het fonds is erop gericht om de 'duratie-mismatch' te verkleinen door het renterisico strategisch voor 60% af te dekken (2012: 60%). Het fonds realiseert dit door derivaten (waaronder renteswaps) en langlopende obligaties aan te houden. Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente. Daarnaast kan het fonds het renterisico op de vastrentende waarden afdekken (het eigen vermogen is ongevoelig voor de renteveranderingen, maar de dekkingsgraad niet) of de dekkingsgraad afdekken.

De duratie en het effect van de renteafdekking kan als volgt worden samengevat:

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013		31-12-2012	
	€	Duratie	€	Duratie
Vastrentende waarden (vóór derivaten)	3.285.907	5,4	3.256.454	5,6
Vastrentende waarden (na derivaten)	3.219.956	10,2	3.401.555	11,3
(Nominale) pensioenverplichtingen	5.009.055	16,6	5.136.094	17,4

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013		31-12-2012	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 1 jaar	9.641	0,3	140.028	4,3
Resterende looptijd > 1 jaar en < 5 jaar	1.248.620	38,0	1.035.552	31,8
Resterende looptijd > 5 jaar	2.027.646	61,7	2.080.874	63,9
	3.285.907	100,0	3.256.454	100,0

De presentatie van de vastrentende waarden in bovenstaande looptijden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van het pensioenfonds.

De resterende looptijd van de verplichtingen kan als volgt worden weergegeven:

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013		31-12-2012	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 5 jaar	733.958	14,7	668.755	13,0
Resterende looptijd > 5 en < 10 jaar	835.634	16,7	780.449	15,2
Resterende looptijd > 10 en < 20 jaar	1.609.869	32,1	1.584.059	30,8
Resterende looptijd > 20 jaar	1.829.594	36,5	2.102.827	40,9
	5.009.055	100,0	5.136.090	100,0

Risico zakelijke waarden (S2)

Zakelijke waarden risico is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden (voornamelijk aandelen, beursgenoteerd indirect vastgoed en converteerbare obligaties) verandert door veranderingen in de marktprijzen voor deze waarden. Het structurele marktrisico wordt beheerst

binnen het ALM-proces. Daarin wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat het marktrisico acceptabel is. De feitelijke beleggingsmix mag binnen vastgestelde bandbreedtes afwijken van de ALM-beleggingsmix. Voor de beheersing van het marktrisico in samenhang met het renterisico wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Valutarisico (S3)

Voor zowel vastrentende waarden als aandelen wordt actief valutabeleid gevoerd. Uitgangspositie is om het valutarisico op de GBP, JPY en USD tot 50% af te dekken. Het totaalbedrag dat niet in euro's wordt belegd, bedraagt ultimo jaar circa € 1.486 miljoen (2012: € 1.437 miljoen). Per einde boekjaar is de waarde van de uitstaande valuta-termijncontracten € 11,2 miljoen.

In de solvabiliteitstoets van het fonds is in de buffers voor het valutarisico rekening gehouden met bovenstaande valutaposities en afdekkingen.

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen. Het wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren.

Het prijrisico wordt gemitigeerd door diversificatie die onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van het fonds. In aanvulling hierop maakt het fonds voor afdekking van het prijrisico gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals futures.

Naast de strategische mix heeft het fonds in het mandaat aan de vermogensbeheerders richtlijnen gesteld aan het maximaal percentage dat namens het fonds in een sector, land of tegenpartij mag worden belegd. Naleving van deze richtlijnen vindt plaats door de fiduciair beheerder op basis van onafhankelijke rapportages van de custodian.

De segmentatie van de totale beleggingsportefeuille naar regio is als volgt:

(Bedragen x € 1.000)	2013		2012	
	€	%	€	%
Europa	3.940.950	62,3	4.452.251	87,2
Noord-Amerika	109.217	2,2	61.891	1,2
Oceanië	21.195	0,4	26.703	0,5
Azië	212.728	4,2	231.066	4,5
Overig	782.577	15,5	331.575	6,6
Totaal	5.066.667	100,0	5.103.487	100,0

Onderdeel van de beleggingen in Europa (2013) zijn beleggingen in Nederland, ter waarde van € 779 miljoen.

De segmentatie van de totale beleggingsportefeuille naar sectoren is als volgt:

(Bedragen x € 1.000)	2013		2012	
	€	%	€	%
Overheidsinstellingen	2.278.176	45,0	2.259.222	44,3
Financiële instellingen	1.650.827	32,6	1.728.889	33,9
Handel- en industriële bedrijven	424.640	8,4	450.836	8,8
Serviceorganisaties	597.742	11,8	608.737	11,9
Andere instellingen	115.282	2,3	55.802	1,1
Totaal	5.066.668	100,0	5.103.486	100,0

Een nadere detaillering van de segmentatie van de vastgoedbeleggingen naar aard van het vastgoed is als volgt:

(Bedragen x € 1.000)	2013		2012	
	€	%	€	%
Kantoren	36.772	11,1	48.447	18,4
Winkels	51.671	15,6	57.775	22,0
Woningen	49.684	15,0	50.371	19,1
Bedrijfsruimten	566	0,2	2.955	1,1
Gemengd	1.024	0,3	340	0,1
Overige	191.693	57,8	103.374	39,3
Totaal	331.410	100,0	263.262	100,0

Het vastgoed bevindt zich in Europa (74%), Verenigde Staten (22%), Azië (3%) en overige (1%). In de solvabiliteitstoets voor vaststelling van de buffers is rekening gehouden met deze samenstelling.

Grondstoffenrisico (S4)

Pensioenfondsen die beleggen in grondstoffen (commodities) lopen het risico dat de waarde van deze beleggingen daalt. Hiervoor wordt een buffer aangehouden. Ondanks dat het fonds geen fysieke beleggingen aanhoudt in grondstoffen, is er wel exposure naar deze categorie, door middel van derivaten (futures).

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het

fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing van dit risico door het fonds vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekingsnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlement-risico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en

settlementsysteem functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSAovereenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand.

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings zoals eind 2013 gepubliceerd door Bloomberg is als volgt:

(Bedragen x € 1.000)	2013		2012	
	€	%	€	%
AAA	1.137.956	34,6	1.022.527	31,4
AA	920.921	28,0	875.986	26,9
A	168.425	5,1	302.847	9,3
BBB	506.448	15,4	400.540	12,3
BBB-	213.186	6,5	351.694	10,8
Geen rating	338.971	10,3	302.860	9,3
Totaal	3.285.907	100,0	3.256.454	100,0

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's, S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortleven), arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van prognosetafels met adequate correcties voor ervaringssterfte is het

langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schade-reserve'). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Toeslagrisico

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten) echter, afhankelijk van de hoogte van de dekkingsgraad van het fonds. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

De zogenaamde reële dekkingsgraad geeft inzicht in de mate waarin toeslagen kunnen worden

toegekend (ook wel aangeduid als de toeslagruimte). Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden onvoorwaardelijke nominale pensioenverplichtingen verdisconteerd tegen een reële, in plaats van nominale, rentetermijnstructuur. Omdat er op dit moment geen markt voor financiële instrumenten aanwezig is waaruit de reële rentetermijnstructuur kan worden afgeleid, wordt gebruik gemaakt van een benaderingswijze.

De nominale rente kan worden verminderd met een bepaald (vast) percentage dat de toeslagambitie op lange termijn weergeeft. Ook kan gebruik worden gemaakt van de verwachte loon- of prijsinflatie (afhankelijk van de bepalingen omtrent toeslagverlening in het reglement).

Het fonds heeft deze risico's overwogen en verwerkt in de buffer voor het verzekeringstechnisch risico ultimo 2013.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Gezien de liquiditeitsbehoefte van het fonds op

de korte- en middellange termijn, in relatie met de liquiditeit van de beleggingsportefeuille, is er geen noodzaak om voor het liquiditeitsrisico een buffer aan te houden.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het fonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt.

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering. Het concentratierisico kent haar weerslag in de berekening van het vereist eigen vermogen. De omvang van de buffer is afhankelijk van de uitkomsten van de berekening die hieraan ten grondslag ligt.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen, maakt het bestuur gebruik van diversificatie en limieten voor beleggen in landen, regio's, landen, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door het fonds vastgesteld op basis van de ALM-studie. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan.

De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Grote posten

kunnen een post van concentratierisico zijn en tellen mee in de bepaling van de vereiste buffer in het vereist eigen vermogen. Om te bepalen welke posten dit betreft worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. De posten met meer dan 2% van het balanstotaal ultimo 2013 zijn in de tabel op de volgende pagina weergegeven.

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering zijn betrokken.

Het (coördinerend) beheer van de beleggingsportefeuille is ondergebracht bij fiduciair manager AGI. Het fonds maakt gebruik van meerdere vermogensbeheerders. Zowel met de fiduciair manager als de individuele investeringsmanagers zijn overeenkomsten gesloten. De onafhankelijkheid van deze partijen wordt beheerst doordat de bewaring van de beleggingen uit de portefeuille is ondergebracht bij de custodian, BNYM. Zowel met AGI, BNYM als adviseur Townsend zijn tevens Service Level Agreements (SLA) afgesloten.

De pensioenuitvoering en -administratie is uitbesteed aan pensioenuitvoerder TKP Pensioen. Met TKP Pensioen is een uitbestedingsovereenkomst en een SLA gesloten.

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013		31-12-2012	
	€	%	€	%
Vastgoed				
Achmea vastgoed	145.456	2,8	153.698	3,0
Vastrentende waarden				
Republiek Frankrijk	896.354	17,1	859.306	16,5
Republiek Duitsland	727.602	13,9	730.542	14,0
Koninkrijk der Nederlanden	228.053	4,4	215.224	4,1
Particulier Hypothekenfonds Lang	123.071	2,4	113.136	2,2
Republiek Oostenrijk	132.221	2,5	133.281	2,6
Zakelijk Hypothekenfonds	140.860	2,7	144.640	2,8
Overige beleggingen				
BNP Insticash Corp Eur Fund (Liquidity Funds)	481.100	9,2	446.749	8,6
Totaal	2.874.715	54,8	2.796.576	53,8

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitbestede werkzaamheden door middel van performancerapportages, SLA-rapportages (indien van toepassing) en onafhankelijk getoetste, interne beheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages). Het bestuur wordt hierin bijgestaan door het bestuursbureau.

Het bestuur is van mening dat er sprake is van een adequate beheersing van de operationele risico's. Derhalve worden door het fonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Actief risico (S10)

Een actief beleggingsrisico ontstaat wanneer met het beleggingsbeleid binnen de beleggings-categorieën afgeweken wordt van het beleid

volgens de benchmark. Een maatstaf van de mate waarin actief wordt belegd is de zogenaamde 'tracking error'. De tracking error geeft aan hoe groot de afwijkingen van het rendement kunnen zijn ten opzichte van het benchmarkrendement. Hoe hoger de tracking error, hoe hoger het actief risico.

Bij het pensioenfonds bedraagt de tracking error per eind december 7,3% (2012: 3,9%) op pensioenfondsniveau. Het actief risico, dat berekend wordt op basis van de tracking error, is in de berekening van het vereist eigen vermogen opgenomen als S10. Er is verondersteld dat het actief risico niet samenhangt met de andere risicofactoren. In 2012 is het actief risico ondergebracht bij de verschillende andere S-categoriën. Met ingang van 2013 is dit apart inzichtelijk gemaakt.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets.

Derivaten

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van financiële derivaten. Hoofregel die hierbij geldt, is dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid van het pensioenfonds.

Derivaten worden hoofdzakelijk gebruikt om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken.

Derivaten hebben als voornaamste risico het kredietrisico. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met goed te boek staande partijen en te werken met onderpand.

Gebruik kan worden gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- ▶ Futures: dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het tactische beleggingsbeleid. Tactisch beleggingsbeleid is slechts zeer beperkt mogelijk binnen de grenzen van het strategische beleggingsbeleid.
- ▶ Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- ▶ Swaps: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2013:

2013 Type contract (Bedragen x € 1.000)	Gemiddelde looptijd	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	02/01/2014 > 19/03/2014	819.941	11.235	13.492	2.257
Rentederivaten	14/01/2014 > 14/06/2063	2.270.080	-67.676	39.118	106.794
Kredietderivaten	20/12/2018 > 20/12/2018	35.400	10.855	10.857	2
		3.125.421	-45.586	63.467	109.053

Ultimo 2013 zijn zekerheden ontvangen voor de derivaten voor een bedrag van € 23.176. Voor de derivaten die opgenomen zijn onder de passiva van € 109.053 zijn zekerheden gesteld ten bedrage van € 80.567. De hoogte van het gestelde en ontvangen collateral is onvoldoende om de balansposities af te dekken. Het collateral bestaat per balansdatum uit liquide middelen en Franse en Duitse staatsleningen. Met alle tegenpartijen is een CSA afgesloten waarin afspraken omtrent het te leveren c.q. te ontvangen collateral zijn vormgegeven. Aan de hand van de afspraken in de CSA's met tegenpartijen, rekeninghoudend met de minimumgrenzen voor levering en opvraging van collateral en haircuts, vindt uitwisseling van collateral plaats. De collateralpositie varieert op basis van dit dagelijkse proces. Doordat er sprake is van minimumgrenzen en haircuts, wijkt de hoogte van het collateral af van de verantwoorde derivatenpositie.

9.7. Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

TKP Pensioen

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met TKP met een looptijd tot ultimo 2015. Deze overeenkomst is jaarlijks opzegbaar. Het betreft een overeenkomst inzake de

uitvoering van de pensioenregeling, de pensioenadministratie en alle daarmee samenhangende werkzaamheden. De vergoeding voor 2013 bedraagt € 2,5 miljoen (2012: € 2,8 miljoen).

Allianz Global Investors Europe

Per 25 november 2010 heeft het fonds een uitbestedingsovereenkomst gesloten met AGI met een looptijd van vijf jaar. De overeenkomst heeft betrekking op strategisch beleggingsadvies, advies over de portefeuillesamenstelling, advies over en uitvoering van het verantwoord en duurzaam beleggingsbeleid, selectie van en toezicht op externe vermogensbeheerders en het verzorgen van rapportages over de voortgaande activiteiten. De overeenkomst is per jaar opzegbaar met een opzegtermijn van zes maanden. Bij tussentijdse opzegging vóór het verstrijken van de vijf-jaars-termijn is het fonds een vergoeding aan AGI verschuldigd gelijk aan de gemiddelde vergoeding over de voorgaande jaren. De jaarvergoeding is deels afhankelijk van de omvang van het vermogen en is gemaximeerd op € 2,5 miljoen per jaar als basisvergoeding, exclusief indexatie hiervan.

Investeringsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen bestaan er per balansdatum de volgende investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen):

(Bedragen x € 1.000)	31-12-2013	31-12-2012
Vastgoed	45.605	16.039

9.8. Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het fonds, de werkgever (UWV) en hun bestuurders.

Transacties met (voormalige) bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

Overige transacties met verbonden partijen

Het pensioenfonds heeft een uitvoeringsovereenkomst afgesloten met de werkgever ten aanzien van de uitvoering van het pensioenreglement. De belangrijkste onderdelen uit deze overeenkomst zijn:

- ▶ de werkgever is verplicht al haar werknemers waarop de pensioenovereenkomst van toepassing is aan te melden als deelnemer;
- ▶ het fonds verplicht zich de deelnemers en overige rechthebbenden pensioenaanspraken en pensioenrechten toe te kennen overeenkomstig de bepalingen van de geldende statuten en/of het pensioenreglement;
- ▶ de werkgever verplicht zich de overeengekomen gegevens over werknemers tijdig en op de overeengekomen wijze aan het fonds te vertrekken;

- ▶ ter dekking van de financiële gevolgen van de door het fonds aangegane verplichtingen, zoals vastgelegd in de statuten en het pensioenreglement, verplicht de werkgever zich jaarlijks premies en koopsommen aan het fonds te voldoen, met inachtneming van de bepalingen van de uitvoeringsovereenkomst;
- ▶ de solvabiliteitspremie wordt aan het begin van een herstelperiode en vervolgens jaarlijks zodanig vastgesteld dat de situatie van een dekkingstekort in een periode van maximaal 5 jaar en de situatie van een reservetekort in een periode van maximaal 15 jaar wordt opgeheven;
- ▶ indien de vermogenspositie van het fonds daartoe aanleiding geeft, kan het bestuur van het fonds besluiten tot een verlaging van de premie, met inachtneming van de hierover opgenomen bepalingen in de ABTN en in overeenstemming met wettelijke regelingen. Het fonds kan niet eerder tot verlaging van de premie overgaan, dan nadat eerst een eventuele achterstand in de toeslagverlening over de direct daaraan voorafgaande periode van drie jaar is ingelopen en vervolgens de dekkingsgraad nog boven het gewenst eigen vermogen ligt.

9.9. Toelichting op de staat van baten en lasten over 2013

11. Premiebijdragen voor risico pensioenfondsen

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Werkgevers- en werknemersdeel	181.576	180.056
De premiebijdragen kunnen als volgt worden gespecificeerd		
Pensioenpremie huidig jaar	178.061	177.096
Pensioenpremie voorgaand jaar	151	-606
Koopsommen FVP	145	543
Overig	3.218	3.023
	181.576	180.056

De premieopbrengsten zijn niet gesplitst naar een werkgevers- en een werknemersdeel, omdat de totale premie volgens overeenkomst aan de werkgevers in rekening wordt gebracht. Een deel van de premie wordt door de werkgevers ingehouden op het salaris van de werknemers. Aangezien er geen directe relatie is tussen het werkgevers- en

het werknemersdeel, kunnen deze niet afzonderlijk worden weergegeven.

De totale bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 20%. (2012: 20% van de loonsom). De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie zijn als volgt:

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Kostendekkende premie	172.599	204.212
Feitelijke premie	171.643	180.056
Gedempte premie	102.592	131.353

De feitelijke premie die gebruikt is voor de kostendekkendheidsstoets (€ 171.643) wijkt af van de bovengenoemde premie van € 181.576. Het verschil betreft VPL inkoop die in de kostendekkendheidsstoets niet meegenomen wordt.

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord. De samenstelling van de kostendeekkende premie is als volgt:

Kostendeekkende premie

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	149.347	176.915
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	17.597	20.849
Opslag voor uitvoeringskosten	5.655	6.446
Totaal kostendeekkende premie	172.599	204.210

De verschillen tussen de kostendeekkende premie, de feitelijke premie en de gedempte premie zijn het gevolg van een afwijkend rentepercentage

dat gebruikt wordt bij de gedempte premie. Deze is gebaseerd op de verwachte toekomstige beleggingsrendementen.

12. Premiebijdragen risico deelnemers

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Werknemersdeel	221	158

13. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Vastgoedbeleggingen	-24.219	-6.334
Aandelen	126.389	129.514
Vastrentende waarden	-45.004	261.195
Overige beleggingen	64.190	-709
Derivaten	-196.110	78.937
Kosten van vermogensbeheer	-15.754	-15.263
Stand per ultimo boekjaar	-90.509	447.341

De significante daling van de beleggingsopbrengsten wordt met name veroorzaakt door de negatieve resultaten op derivaten en vastrentende waarden, als gevolg van de rentebeweging.

2013 (Bedragen x € 1.000)	Directe beleggings- opbrengst	Indirecte beleggings- opbrengst	Kosten vermogensbeheer	Totaal
Vastgoedbeleggingen	12.050	-36.269	0	-24.219
Aandelen	22.045	104.344	0	126.389
Vastrentende waarden	109.553	-154.557	0	-45.004
Overige beleggingen	355	63.835	0	64.190
Derivaten	38.447	-234.557	0	-196.110
Kosten van vermogens- beheer			-15.754	-15.754
	182.449	-257.204	-15.754	-90.509

De kosten van vermogensbeheer bedragen in 2013 € 15,7 mln. (2012: € 15,3 mln.). De kosten van vermogensbeheer bestaan uit de kosten van beheer van de portefeuille door managers, de fiduciaire beheerder en de custodian. De uitsplitsing van de vermogensbeheerkosten per categorie en de uitsplitsing naar directe beleggingsopbrengsten is niet mogelijk omdat de kosten van advisering,

bewaring en het coördineren van vermogensbeheer betrekking hebben op de gehele portefeuille.

Toerekening aan de beleggingscategorieën vereist te veel aannames en is daarom achterwege gelaten. In het bestuursverslag is een andere categorisering van toepassing waardoor de verdeling naar beleggingscategorieën wel te maken is, zonder dat schattingen nodig zijn.

2012 (Bedragen x € 1.000)	Directe beleggings- opbrengst	Indirecte beleggings- opbrengst	Kosten vermogensbeheer	Totaal
Vastgoedbeleggingen	22.358	-28.692	0	-6.334
Aandelen	21.588	107.926	0	129.514
Vastrentende waarden	106.391	154.804	0	261.195
Overige beleggingen	648	-1.357	0	-709
Derivaten	-22.171	101.108	0	78.937
Kosten van vermogens- beheer			-15.263	-15.263
	128.814	333.790	-15.263	447.341

14. Beleggingsresultaten risico deelnemers

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Aandelen	1.026	755
Vastrentende waarden	-106	404
Overige beleggingen	2	13
Kosten vermogensbeheer	-14	-13
Stand per ultimo boekjaar	908	1.159

15. Overige baten

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Interest waardeoverdrachten	14	26
Interest overig	15	149
Andere baten	4.500	131
Ontvangen uitkeringen door herverzekeraars	6.561	7.255
Stand per ultimo boekjaar	11.090	7.561

De andere baten ad € 4.500 bestaan uit een verkoop van vakantiehuisjes door de werkgever.

Van de elders verzekerde rechten (zie herverzekeringstechnische voorzieningen)

wordt van een aantal herverzekeraars maandelijks uitkeringen ontvangen. Het pensioenfonds stort deze uitkeringen door naar pensioengerechtigden. De vergoeding die ontvangen wordt vanuit de herverzekeraars wordt hier verantwoord.

16. Pensioenuitkeringen

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Ouderdomspensioen	89.098	78.409
Prepensioen	6.070	8.102
Partnerpensioen	20.491	19.989
Wezenpensioen	484	521
Arbeidsongeschiktheidspensioen	7.124	7.546
Anw-aanvulling	444	417
Afkoop pensioenen en premierestitutie	1.316	1.072
Stand per ultimo boekjaar	125.028	116.055

17. Pensioenuitvoeringskosten

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Bestuurskosten	140	102
Kosten overige bestuursorganen	76	15
Administratiekostenvergoeding	2.473	2.808
Accountantskosten	68	99
Certificerend actuaris	45	39
Kosten advies pensioenuitvoering	295	149
Kosten DNB/AFM	334	412
Contributies en bijdragen	38	38
Dwangsommen en boetes	0	0
Overige	86	75
Kosten bestuursbureau	899	967
Communicatiekosten	304	249
Stand per ultimo boekjaar	4.758	4.954

Bezoldiging bestuurders

De bezoldiging voor de (voormalige) bestuurders namens de (pre)gepensioneerden tezamen bedraagt € 24 (2012: € 24).

Het bedrag aan vacatiegelden is afhankelijk van het aantal bijeenkomsten dat is gehouden en het aantal bestuursleden dat deze bijeenkomsten heeft bijgewoond. De vacatiegelden worden verstrekt voor het voorbereiden en bijwonen van vergaderingen.

Aan betrokkenen zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

Verantwoordingsorgaan en deelnemersraad

Aan de (pre)gepensioneerde leden van het verantwoordingsorgaan en de deelnemersraad werd door het pensioenfonds in 2013 een vergoeding verstrekt van € 9.

Accountantshonoraria

De honoraria van de onafhankelijke externe accountant(s) zijn als volgt:

	2013			2012		
	Accountant	Overig netwerk	Totaal	Accountant	Overig netwerk	Totaal
Controle van de jaarrekening	68	0	68	58	0	58

Aantal personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst. De werkzaamheden worden verricht door werknemers die in dienst zijn van de werkgever.

18. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Pensioenopbouw	162.780	176.021
Toeslagverlening	164	99
Rentetoevoeging	17.819	70.844
Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten	-120.571	-110.402
Wijziging marktrente	-172.572	484.633
Wijziging actuariële uitgangspunten	0	-157.573
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-2.796	-480
Aanpassing sterftekansen	0	46.001
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-4.149	34.580
Stand per ultimo boekjaar	-119.325	543.723

19. Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	-6.818	-2.696

Voor een nadere specificatie van de mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen wordt verwezen naar punt 7 van de toelichting op de balans.

20. Mutatie overige technische voorzieningen

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Mutatie overige technische voorzieningen	-895	1.260

21. Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	558	1.316

22. Saldo herverzekering

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Mutatie herverzekeringsdeel	6.818	2.696

23. Saldo overdracht van derden

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Inkomende waardeoverdrachten	-4.035	-120
Uitgaande waardeoverdrachten	6.816	395
Stand per ultimo boekjaar	2.781	275

24. Overige lasten

(Bedragen x € 1.000)	2013	2012
Interest waardeoverdrachten	34	12
Interest premies	0	81
Overig	7	2
Stand per ultimo boekjaar	41	95

Amsterdam, 21 mei 2014

drs. P.W. Ploegsma MBA, voorzitter

drs. F.J. Lemkes, secretaris

dr. J.A.M. de Kruijf, plaatsvervangend voorzitter

A.W.M. Kok, plaatsvervangend secretaris

drs. J.H.M. van Raak

drs. E.M. Berendsen RI

M.L. Hernandez Lara MSc

drs. A.J.M.C. Aarts

H.J. Bouwknecht

10. Overige gegevens

10.1. Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het resultaat

Er zijn geen statutaire bepalingen betreffende de bestemming van het resultaat. Het saldo van de staat van baten en lasten over 2013 is toegevoegd aan de algemene reserve.

10.2. Gebeurtenissen na balansdatum

Toeslagverlening 1 januari 2014

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2014 geen toeslagen te verlenen wat betreft de ingegane pensioenen, de premievrije aanspraken van gewezen deelnemers en de aanspraken van de actieve deelnemers, behoudens de onvoorwaardelijke toeslagverlening aan de ex-Cadans deelnemers van 1,08%.

De werkgever kent naast de pensioenregeling een VUT-regeling, die uitgevoerd wordt door Stichting Vrijwillig Vervroegde Uittreding UWV. Deze regeling houdt op te bestaan. In deze stichting is een batig saldo aanwezig dat ten gunste van het pensioenfonds zal worden gebracht. Naar inschatting is het batig saldo circa € 31 miljoen. Medio maart 2014 is reeds een voorschot ontvangen door het pensioenfonds van € 30,0 miljoen.

Eind maart 2014 is door de werkgever een toezegging gedaan om € 8,1 miljoen te storten voor

de financiering van de VPL-regelingen, zoals aangegeven in de toelichting op de langlopende schulden. Dit gegeven het verwachte tekort van de koopsom die in 2009 door de werkgever is verstrekt. Tevens is eind maart 2014 door de werkgever een toezegging gedaan om € 12,2 miljoen te storten voor de financiering van de onvoorwaardelijk toeslag van de ex-Cadans medewerkers met een ingegaan pensioen of premievrij recht voor 1996.

10.3. Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds UWV te Amsterdam is aan Towers Watson de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2013.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en

volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- ▶ heb ik ondermeer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld; en
- ▶ heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegane verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel bezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen. Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een dekkingstekort.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van de artikelen 131 (minimaal vereist eigen vermogen) en 132 (vereist eigen vermogen).

De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds UWV is naar mijn mening slecht, vanwege een dekkingstekort.

Amstelveen, 21 mei 2014

drs. H. Zaghdoudi AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

10.4. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur van Stichting Pensioenfonds UWV

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2013 van Stichting Pensioenfonds UWV te Amsterdam gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2013 en de winst-en-verliesrekening over 2013 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen

en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de entiteit gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel betreffende de jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds UWV per 31 december 2013 en van het resultaat over 2013 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Den Haag, 21 mei 2014

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. S.B. Spiessens RA

10.5. Bijzondere statutaire zeggenschapsrechten

De (plaatsvervangende) bestuursleden namens de werkgever, waaronder de (plaatsvervangend) voorzitter, worden statutair benoemd door het bestuur op voordracht van de Raad van Bestuur van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). De (plaatsvervangende) bestuursleden namens de (gewezen) deelnemers worden door het bestuur benoemd op voordracht van de Ondernemingsraad. De (plaatsvervangende) bestuursleden namens de (pre)pensioengerechtigden worden door en uit de (pre)pensioengerechtigden benoemd door middel van het uitschrijven van verkiezingen.

Door het bestuur van het pensioenfonds wordt uit de vertegenwoordigers van de (gewezen) deelnemers en de (pre)pensioengerechtigden de (plaatsvervangend) secretaris gekozen.

Bijlagen

Bijlage 1 Begrippenlijst

ABTN

Afkorting voor Actuariële en Bedrijfstechnische Nota. In deze, door de wet verplicht gestelde nota, wordt het beleid van het fonds beschreven op het gebied van financiering, beleggingen, pensioenen en toeslagverlening.

Actief/Passief beheer

De twee belangrijkste methodes van beleggen zijn actief en passief beleggen. De doelstelling van actief beleggen is om een hoger rendement te behalen dan de gehanteerde benchmark. Hiertoe gaat de belegger op zoek naar interessante beleggingen. Hij belegt ten opzichte van de benchmark extra in bedrijven of andere beleggingen waarvan de hoogste rendementen worden verwacht. Bij passief beleggen is de doelstelling het rendement van de benchmark te evenaren. Om dit te bereiken wordt de samenstelling van de beleggingen van de benchmark gevolgd. Een tussenvorm tussen actief en passief beleggen is enhanced beleggen. Hierbij worden slechts in beperkte mate actieve posities ingenomen. Het grootste gedeelte van de portefeuille wordt passief beheerd.

Actuariële analyse

In deze analyse wordt de invloed verklaard van opgetreden verschillen tussen de actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen.

Asset Liability Management (ALM)

Het in kaart brengen van de onderlinge samenhang

van pensioenverplichtingen, premiebeleid en beleggingsmix. Met behulp van ALM-simulatiemodellen worden beelden geschetst van de kansen en bedreigingen voor het pensioenfonds in diverse economische scenario's.

Beleggingsfonds

Instelling die geld van derden belegt in aandelen of andere beleggingssoorten.

Beleggingsmix

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals bijvoorbeeld aandelen, vastrentende waarden en alternatieve beleggingen. Ook wel beleggingsportefeuille genoemd.

Benchmark

Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van de beleggingsportefeuille worden afgezet.

Best execution

Wijze van uitvoering van beleggingstransacties, waarbij het beste resultaat voor het pensioenfonds centraal staat.

Contante waarde

De huidige waarde van een bedrag waarover pas na een bepaalde periode de beschikking is.

Collateral

Zekerheden die als onderpand dienen voor derivatentransacties. Het type collateral wordt afgespro-

ken in een CSA (Collateral Support Annex) behorend bij een ISDA.

Commodities

Grondstoffen en goederen waarvan de prijs in hoge mate wordt bepaald door de actuele vraag en aanbod. Voorbeelden zijn: olie, graan en metalen.

Crisisplan

Een beschrijving van maatregelen die een fonds op korte termijn zou kunnen inzetten indien de dekkingsgraad zich bevindt op of zeer snel beweegt richting kritische waarden waardoor het realiseren van de doelstelling van het pensioenfonds in gevaar komt.

Custodian

Organisatie verantwoordelijk voor de bewaarneming en administratievoering van financiële bezittingen (effecten).

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad is de verhouding tussen de netto activa en de voorziening pensioenverplichtingen, uitgedrukt in een percentage. Dit verhoudingsgetal geeft aan in hoeverre op lange termijn de pensioenverplichtingen kunnen worden nagekomen. De netto activa zijn het saldo van het belegd vermogen, de andere activa en de schulden.

Derivaten

Afgeleide financiële instrumenten, dat wil zeggen financiële contracten, waarvan de waarde wordt

afgeleid van een onderliggende waarde (bijv. een aandeel), een referentieprijs of een index (bijv. de AEX-index). De hoofdvormen van derivaten zijn swaps, futures contracten en forward contracten.

DNB

De Nederlandsche Bank.

Doorsneepremie

Voor alle deelnemers aan de pensioenregeling van het pensioenfonds is de doorsneepremie een gelijk percentage van de pensioengrondslag. Bij de berekening van dit percentage wordt het totaal van individueel berekende pensioenkosten van de deelnemers uitgedrukt als een percentage van de som van alle pensioengrondslagen. Iedereen betaalt dit percentage als pensioenpremie, waardoor geslacht, leeftijd en burgerlijke staat geen rol meer spelen.

Duratie

De gevoeligheid van een waarde voor fluctuaties in de kapitaalmarktrente, rekening houdend met de resterende looptijd van die waarde.

Dynamisch financieringssysteem (DFS)

Bij het dynamisch financieringssysteem wordt de pensioenpremie, berekend over een lange horizon, voortdurend aangepast aan nieuwe economische uitgangspunten.

Economische dekkinggraad

Dit is de dekkinggraad indien de pensioenverplichtingen berekend zijn op basis van marktrente. De marktrente is de rente die op een bepaald moment op de financiële markt geldt.

Eigen vermogen

Buffer om mogelijke waardedalingen van de in het fonds aanwezige middelen op te vangen. Pensioenfonds zijn verplicht om te beschikken over een voldoende grote buffer. Met een toereikendheidstoets kan jaarlijks worden vastgesteld of het eigen vermogen groot genoeg is.

Minimaal vereist eigen vermogen

De ondergrens van het vereist eigen vermogen. Indien het fonds niet over het minimaal vereist eigen vermogen beschikt is sprake van een dekkingstekort.

Vereist eigen vermogen

Het vermogen dat nodig is om te bewerkstelligen dat met een zekerheid van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen een periode van één jaar over minder waarden beschikt dan de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen. Het wordt berekend conform de daarvoor geldende wettelijke regels.

Gewenst eigen vermogen

Het gewenst eigen vermogen is het vermogen dat boven de voorziening pensioenverplichtingen nodig is om de toeslagambitie ook op de lange termijn na te komen. Het gewenst eigen vermogen is minimaal gelijk aan het vereist eigen vermogen. Het wordt

berekend conform de daarvoor geldende wettelijke regels.

Emerging Markets

De Engelse term Emerging Markets betekent "opkomende markten" of "groeimarkten". Emerging Markets zijn landen of gebieden die een achterstand in hun economische ontwikkeling hebben maar waarvan een snelle economische groei wordt verwacht. Het verwachte rendement en het daarbij behorende risico zijn derhalve hoger dan in ontwikkelde markten.

Ervaringssterfte

Omdat aangenomen wordt dat de werkende bevolking gezonder is dan de niet werkende bevolking wordt op basis van ervaringscijfers op de sterftekansen, zoals ontleend aan de prognosetafel, een leeftijdsafhankelijke afslag toegepast. Door rekening te houden met deze ervaringssterfte hoeven geen leeftijdscorrecties te worden toegepast.

ESG

ESG staat voor Environmental (milieu), Social (sociale omstandigheden) en Governance (ondernemingsbestuur). Pensioenfonds UWV belegt volgens ESG-criteria. Het ESG-beleid van het pensioenfonds bestaat uit drie onderdelen, te weten: uitsluitingen van ondernemingen en landen volgens de uitsluitingenlijst, stemmen op aandeelhoudersvergaderingen en de fiduciair manager gaat namens het pensioenfonds de dialoog aan met ondernemingen om het gedrag van ondernemingen positief te beïnvloeden.

Feitelijke premie

De feitelijke premie is de premie zoals deze daadwerkelijk wordt geheven in het boekjaar.

Financieel Toetsingskader (FTK)

De door DNB uitgevoerde methodiek voor toetsing van de financiële opzet en toestand van pensioenfondsen die vanaf 1 januari 2007 verplicht is.

Franchise

Dat deel van het salaris waarover geen pensioen wordt opgebouwd. Dit bedrag wordt van het salaris afgetrokken voordat de pensioenpremie berekend wordt. Er wordt alleen premie betaald en pensioen opgebouwd over het deel van het salaris dat boven de franchise ligt.

Futures

Termijncontract, waarin toekomstige aankoop en verkoop van financiële waarden zijn vastgelegd. Futures worden gebruikt om beleggingsrisico's af te dekken, maar ook voor de uitvoering van (global) tactische asset allocatie.

Gedempte kostendekkende premie

De gedempte premie in de zin van de Pensioenwet wordt berekend door de rente of het rendement te baseren op een voortschrijdend gemiddelde uit het verleden of het rendement op een verwachting voor de toekomst.

Goed pensioenfondsbestuur (corporate governance)

Goed pensioenfondsbestuur, waarbij integer en transparant handelen door het bestuur en het

toezicht daarop zijn inbegrepen. Daarbij legt het bestuur verantwoording af over het gevoerde beleid.

High Yield Obligatie

Obligatie van een onderneming met een zeer geringe solvabiliteitsrating. Ter compensatie van het risico dat een dergelijke obligatie vertegenwoordigt, biedt de emittent een veel hogere interest aan dan een onderneming met een betere rating. Officieel zijn "junk bonds" die ook "High Yield Bonds" worden genoemd, obligaties waarvan de rating lager is dan BB.

Indexatie

Zie toeslagverlening.

Integraal risico management (IRM)

Integraal risico management is een geïntegreerde methode voor de analyse van risico's bij alle typen ondernemingen waarop DNB toezicht houdt. Risicoanalyse wordt door de toezichthouder gebruikt om inzicht te krijgen in de risico's die samenhangen met de activiteiten die een onderneming uitvoert en de mate waarin deze een potentiële bedreiging kunnen vormen voor de toezichtdoelstellingen.

Investment Beliefs

Investment Beliefs zijn de overtuigingen van het bestuur aangaande de te volgen beleggingsstrategie.

Investment grade

Obligaties met een kredietrating van BBB- of hoger. De tegenpartij van deze obligaties worden door de markt gezien als voldoende kredietwaardig om aan de betalingsverplichtingen te voldoen.

ISDA/CSA

Een ISDA is een bilaterale raamovereenkomst waarbij andere voorwaarden gelden dan voor beursgenoteerde derivaten. De ISDA Master Agreement bevat de standaardafspraken, de 'Schedule' bevat de specifieke afspraken en de CSA (Collateral Support Annex), waarin het verstrekken van additionele zekerheden over en weer wordt vastgelegd, wordt aangegaan om het kredietrisico op de tegenpartij te beperken.

Kostendekkende premie

Pensioenfondsen zijn verplicht om een kostendekkende premie te berekenen. De kostendekkende premie fungeert als (wettelijk) ijkpunt bij de beoordeling van de feitelijke premie die het fonds in rekening brengt.

Life Cycle

Ten behoeve van de beschikbare premiereregeling en/of de regeling individueel pensioenbeleggen kan worden belegd in de Life Cycle. Het principe van Life Cycle-beleggen is dat er wordt belegd in een risicoprofiel waarbij de samenstelling van de beleggingsmix is afgestemd op het aantal jaren tot aan de pensioendatum.

Leeftijdsterugstelling

Leeftijdsterugstelling wil zeggen dat de verwachte levensduur van de deelnemers langer is –

bijvoorbeeld één jaar – dan volgens de algemene sterftetafel wordt aangegeven. Bij toepassing van de leeftijdsterugstelling wordt de pensioenvoorziening hoger: er moeten dan meer pensioenjaren uitgekeerd worden.

Marktwaaarde

De marktwaaarde is het bedrag waarvoor een recht of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen terzake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

Matching portefeuille en return portefeuille

In de matching portefeuille is sprake van het optimaal afstemmen van de rentegevoeligheid van de vastrentende waarden met de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen.

De return portefeuille bestaat uit beleggingen in zakelijke waarden (aandelen, vastgoed en risicodragende obligaties) met als doel om binnen stringente beleggingsmandaten extra rendement te genereren boven de ontwikkeling van de pensioenverplichtingen.

Middelloodn(regeling)

In een middelloodnregeling wordt ieder jaar pensioen opgebouwd over het feitelijke salaris (min de franchise). De optelsom van deze jaarlijkse opgebouwde aanspraken bepaalt het uiteindelijke pensioen. Het op te bouwen pensioen is bij deze regeling dus een gewogen gemiddelde van alle pensioengrondslagen over de gehele periode van deelname aan de regeling.

Net Asset Value / Netto vermogenswaarde

De waarderingsmethode waarbij een deelneming wordt gewaardeerd op basis van de waarde van de onderliggende activa en verplichtingen volgens de grondslagen van de deelnemende rechtspersonen.

Onderdekking (dekkingstekort)

Situatie dat de middelen van het pensioenfonds niet langer toereikend zijn om de voorziening pensioenverplichtingen en de reserve voor algemene risico's te dekken.

Outperformance/underperformance

Het rendement dat een vermogensbeheerder heeft behaald over een door hem beheerde portefeuille ten opzichte van het rendement van de benchmark.

Overlay

Investerings in derivaten

Over The Counter (OTC)-transactie

Transactie die plaatsvindt buiten de gereguleerde markt.

Pensioengrondslag

Het gedeelte van het salaris dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw van een deelnemer.

De pensioengrondslag wordt berekend door het pensioengevend jaarsalaris te verminderen met de franchise.

Pensioenfederatie

Federatie die bestaat uit de voormalige instellingen: de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen (VB), de Stichting voor Ondernemingspensioenfondsen

(OPF) en de Unie van Beroepspensioenfondsen (UvB).

Pensioenplanner

Een internettoepassing waarmee deelnemers inzicht hebben in hun opgebouwde pensioenrechten en berekeningen.

Pensioenwet

Op 1 januari 2007 is de Pensioenwet in werking getreden. De Pensioenwet heeft tot doel de waarborgen te verschaffen voor financiële zekerheid, individuele zekerheid en uitvoeringszekerheid.

Premiepercentage

Het percentage aan premie ten behoeve van de financiering van de reglementaire pensioenaanspraken. De werkgever en werknemers betalen een jaarlijkse bijdrage van de door het bestuur vastgestelde premiepercentage; de werkgever over de salarissom; de deelnemers over de voor hen geldende pensioengrondslag.

Prognosetafels

Zie sterftetafels.

Rentetermijnstructuur (RTS)

De rentetermijnstructuur, of yield curve, is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds. Een normale rentetermijnstructuur heeft een stijgend verloop. Als iemand zijn geld voor een langere periode uitleent, eist hij normaliter een hogere vergoeding dan bij een lening over een korte termijn.

Reservetekort

DNB spreekt van een reservetekort als de middelen ontoereikend zijn om naast de voorziening pensioenverplichtingen en de reserve voor algemene risico's, ook nog de vereiste reserve beleggingsrisico's, de reserve voorgenomen pensioenaanpassing en eventuele andere reserves te dekken.

Risico-obligaties

Obligaties met een relatief hoog risico dat de tegenpartij onvoldoende kredietwaardig is om aan de betalingsverplichtingen te voldoen.

RJ610

De Raad voor de Jaarverslaglegging (RvJ) heeft een richtlijn opgesteld (RJ610) voor pensioenfondsen, met voorwaarden voor het jaarverslag en de jaarrekening.

Securities Lending

Securities lending is een activiteit waarbij de global custodian securities tijdelijk uitleent tegen een vergoeding aan een kredietwaardige tegenpartij. Deze tegenpartij dient de volledige leenperiode een volwaardig onderpand te leveren en aan te houden bij de global custodian.

Spread

Het verschil tussen aan- en verkoopprijs bij obligaties.

Sterftetafels

Sterftetafels geven de gemiddelde overlevings- en sterftefrequenties binnen de Nederlandse bevolking

weer en worden gebruikt bij het berekenen van pensioenpremies. Er zijn voor mannen en vrouwen aparte sterftetafels afgeleid: GBM en GBV. De sterftetafels worden aangevuld met jaartallen welke de waarnemingsperiode aangeven.

Stichtingskapitaal en reserves

Buffer om mogelijke waardedalingen van de in het fonds aanwezige middelen op te vangen. Pensioenfondsen zijn verplicht om te beschikken over een voldoende grote buffer. Met een toereikendheidstoets kan jaarlijks worden vastgesteld of het stichtingskapitaal en de reserves groot genoeg zijn.

Swap

Financieel instrument (derivaat) waarbij gedurende een vaste periode een vaste rente wordt geruild tegen een variabele korte rente. Er vindt geen overdracht van hoofdsommen plaats, slechts de rentebedragen worden geruild.

Technische voorziening (voorziening pensioenverplichtingen)

Technische voorzieningen worden gevormd om alle uit de pensioenregeling of andere overeenkomsten voortvloeiende pensioenverplichtingen te kunnen nakomen.

Toeslagverlening (indexatie)

Om de koopkracht van pensioenen niet achteruit te laten gaan, kunnen pensioenen worden aangepast. Dit houdt in dat een toeslag kan worden gegeven op het pensioen. Het bestuur van het fonds neemt jaarlijks een besluit over het al dan niet verhogen

van de pensioenaanspraken. De toeslagverlening is voorwaardelijk. Er wordt slechts toeslag verleend voor zover de middelen van het fonds dit toelaten.

UFR-methodiek

UFR staat voor Ultimate Forward Rate. De UFR-benadering houdt in dat de rente voor zeer lange looptijden naar een afgesproken niveau toebeweegt. Voor het eurogebied is de UFR vastgesteld op 4,2%. De rekenrente die door pensioenfondsen moet worden gebruikt voor de waarde-bepaling van toekomstige pensioenverplichtingen wordt hiervan afgeleid (zie RTS).

VPL-regeling

VPL staat voor Wet aanpassing fiscale behandeling VUT/prepensioen en introductie levensloopregeling. Bij afschaffing van VUT en prepensioen hadden werkgevers en werknemers destijds de mogelijkheid om arbeidsvoorwaardelijke afspraken te maken. VPL is daarmee een overgangsregeling voor een bepaalde groep deelnemers om voorwaardelijk extra pensioen op te bouwen over verstreken dienstjaren.

Waardeoverdracht(en)

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van het opgebouwde pensioenrecht.

Colofon

Uitgegeven door:

Stichting Pensioenfonds UWV

La Guardiaweg 94-114

1043 DL Amsterdam

Correspondentieadres:

Postbus 501

9700 AM GRONINGEN

Telefoon (050) 582 19 90

Fax (050) 313 82 01

Internet www.uwvpensioen.nl

E-mail pensioendes@uwv.nl

Realisatie:

TKP Pensioen BV

Postbus 501

9700 AM GRONINGEN

Vormgeving:

Bridgevest

Stichting Pensioenfonds UWV

Postbus 501

9700 AM Groningen

(050) 582 79 77

www.uwvpensioen.nl